

Journal of Life Economics

International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal

Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi

*Volume / Cilt: 2
Issue / Sayı: 4
October / Ekim 2015*

Web: <http://www.jlecon.com>

E-mail: info@jlecon.com

E-ISSN : 2148-4139

Journal of Life Economics

*International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi*

Web: <http://www.jlecon.com>

E-mail: info@jlecon.com

E-ISSN: 2148-4139

Volume / Cilt: 2

Issue / Sayı: 4

October / Ekim 2015

Abstracting/Indexing Dizin/İndeks

Open Access Library
Türk Eğitim İndeksi
EBSCO (Business Source Corporate Plus)
Index Islamicus
IFSIJ (Impact Factor Services for International Journals)
CORE – Collective Goods Research & Explore
Akademik Dizin
The Directory of Open Access scholarly Resources (ROAD)
Ulrichsweb: Global Serials Directory
Directory of Open Access Journal (DOAJ)
Arastirmax
The Directory of Research Journal Indexing (DRJI)
Open Academic Journals Index (OAJI)
Scientific Indexing Services (SIS)
Infobase Index
Directory of Indexing and Impact Factor (DIIF)
J-Gate
Advanced Science Index
I2OR
Research Bible
SafetyLit
International Impact Factor Service
The Cite Factor
Google Scholar
Polish Scholarly Bibliography (PBN)
The Romanian Editorial Platform (SCIPIO)
CrossRefys
The DOI System
Citeulike
AcademicKeys
German Journal Database (ZDB): Zeitschriftendatenbank
Electronic Journals Library
Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
Jour Informatics
WorldCat
JournalTOCs
JournalGuide
WILBERT
Journal Index.net
Dergipark Akademik
uni>ersia: Biblioteca de Recursos
Scientific Social Community (Romania)
UNSW Australia Library
Universitats Bibliothek Leipzig
DTU Findit

academicIndex.net
Open Library
Open Science Directory
EasyBibO
Michigan State University Libraries Catalog
TÜBİTAK Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT)
Western Michigan University Libraries Catalog
WorldWideScience
GetInfo
Bielefeld Academic Search Engine: BASE
Open Access Library: OALIB
NUcat: The library catalog of Northwestern University Libraries (USA)
BobCat: New York University Library
Copac*
MIAR (Information Matrix for the Analysis of Journals)
HKUL Electronic Resources
Scrub The Web
Microsoft Bing
Refseek
GVK-GBV Union Catalogue
Euroasian Scientific Journal Index (ESIJ)
SherpaRomeo
The Open Directory
World Catalogue of Scientific Journals (WCOSC)
The Prerna Society of Technical Education and Research (Impact Factor: 1.67)
Gaudeamus
Portal de Periodicos CAPES/MEC
Scholarsteer
Infotopia
Mobiushes
Western Theological Seminary
ZHdK Medien- und Informationszentrum
Anoox
Pubget
Research Impact Factor

ABOUT THE JOURNAL / DERGİ HAKKINDA

Owner/ Sahibi
Özge UYSAL ŞAHİN

Editors/Editörler
Turgay BERKSOY, Marmara University
Mehmet ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University

Managing Editor/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Biran YILDIRIM

English Language Editor
Kemale KARAHAAN, Çanakkale Onsekiz Mart University

Web Editor
Cumali YAŞAR, Çanakkale Onsekiz Mart University,
cumali.yasar@gmail.com

Secretaries
Sibel AŞAN

Contact / İletişim Bilgileri

Adress : Istanbul - TURKEY

Tel: +90 555 477 00 66

Web : <http://www.jlecon.com>

E-mail : info@jlecon.com

EDITORIAL BOARD / EDİTORYAL KURUL

Ahmet KESİK, Yıldırım Beyazıt University, Turkey

Ahmet KIRMAN, Galatasaray University, Turkey

Ali AKDEMİR, Arel University, Turkey

Alina- Andreea DRAGOESCU, B.U.A.S.V.M University, Romania

Amer Al ROUBAIE, Ahlia University, Bahrain

Christian RUGGIERO, Spanzia University, Italy

Faruk BALLI, Massey University, New Zeland

Fred DERVIN, Helsinki University, Finland

Goran ILİK, University of St. Clement of Ohrid – Bitola, Republic of Macedonia

Himanshu AGARWAL, India

Malgorzata Magdalena HYBKA, Poznan University of Economics, Poland

Mehmet ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Nihat FALAY, Istanbul University, Turkey

Ömer Faruk BATIREL, Istanbul Commerce University, Turkey

Sergii BURLUTSKI, Odessa National Economic University, Ukraine

Snezana KAKURINOVA, Consulting & Training Center KEY, Macedonia

Turgay BERKSOY, Marmara University, Turkey

REFeree BOARD / HAKEM KURULU

Abdulkadir IŞIK, Namık Kemal University, Turkey

Abdurrahman BENLİ, Sakarya University, Turkey

Ahmet Güngör KEŞCİ, Arel University, Turkey

Ahmet Kamil TUNÇEL, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Ahmet KESİK, Yıldırım Beyazıt University, Turkey

Akif ABBASOĞLU, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Ali AKDEMİR, Arel University, Turkey

Alina- Andreea DRAGOESCU, B.U.A.S.V.M University, Romania

Alper ALTINANAHTAR, Yeditepe University, Turkey

Amer Al ROUBAIE, Ahlia University, Bahrain

Ayşe GÜNER, Marmara University, Turkey

Ayşegül MUTLU, Marmara University, Turkey

Ayşen WOLF, Arel University, Turkey

Barış ÖZDAL, Uludağ University, Turkey

Başak ERGÜDER, İstanbul University, Turkey

Christian RUGGERIO, Spanzia University, Italy

Cumhur ARSLAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Cüneyt AKAR, Balıkesir University, Turkey

Derman KÜÇÜKALTAN, Arel University, Turkey

Dursun AYDIN, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey

Elçin Aykaç ALP, İstanbul Commerce University, Turkey

Erhan İŞCAN, Çukurova University, Turkey

F. Fisun İstanbullu DİNÇER, İstanbul University, Turkey

Faruk ATAAY, Akdeniz University, Turkey

Faruk BALLI, Massey University, New Zeland
Fred DERVIN, Helsinki University, Finland
Güneş YILMAZ , Trakya University, Turkey
Gürol ÖZCÜRE, Ordu University, Turkey
Halis KALMIŞ, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
Hatice Özer BALLI, Massey University, New Zeland
Hüseyin ÇEKEN, Muğla Sıtkı Koçman University, Turkey
İlkay YILMAZ , İstanbul University, Turkey
İrem SAÇAKLI SAÇILDI, Marmara University, Turkey
İsmail KIZILIRMAK, İstanbul University, Turkey
Karol KUJAWA, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
M. Mustafa ERDOĞDU , Marmara University, Turkey
Malgorzata Magdalena HYBKA, Poznan University of Economics, Poland
Mehmet CİVAN, Gaziantep University, Turkey
Meral FIRAT, İstanbul Aydın University
Metin SABAN, Bartın University, Turkey
M. Oğuz ARSLAN, Anadolu University, Turkey
Murat ŞEKER, İstanbul University, Turkey
Naci Birol MUTER, Celal Bayar University, Turkey
Nihat FALAY, İstanbul University, Turkey
Ömer Faruk BATIREL, İstanbul Commerce University, Turkey
Özlem ALBAYRAK, Ankara University, Turkey
Özlem ÖZKIVRAK, Trakya University, Turkey
S. Rıdvan KARLUK, Anadolu University, Turkey
Sabri Sami TAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Sami TABAN, Eskişehir Osmangazi University, Turkey

Selami SEZGİN, Eskişehir Osmangazi University, Turkey

Sergii BURLUTSKI, Odessa National Economic University, Ukraine

Sinan ALÇIN, İstanbul Kültür University, Turkey

Snezana KAKURINOVA, Consulting & Training Center KEY, Macedoniaty

Şule AYDIN TÜKELTÜRK, Batman University, Turkey

Tevfik Hakan Ongan, İstanbul University, Turkey

Zeliha GÖKER, Akdeniz University, Turkey

WRITING AND PUBLISHING POLICIES

Journal of Life Economics is an **international refereed journal** which started to be published in 2014 (E-ISSN:2148-4139). It aims to create a forum on economic bases of life. In this perspective, high quality articles are going to be published. Opinions and studies of the academicians and researchers, especially about economics will be published. The articles in the journal will be published 4 times a year; **WINTER (January), SPRING (April), Summer (July), AUTUMN (October)**. The **DOI number** is assigned to all the articles published in the journal.

Journal of Life Economics is a **broadcasting – electronic and open access** journal. The journal's articles have "free availability on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself." Manuscripts submitted to *Journal of Life Economics* should be in line with **the following editorial principles and author guidelines**.

PUBLICATION POLICIES

1. All manuscripts proposed to the Journal Life Economics should not be previously published or submitted for publication elsewhere. The studies or their summaries which were presented in a conference or published can be accepted if it is stated in the manuscript before. Besides that if the study is supported by an institution or produced from a thesis, this must be footnoted on the title. If the studies were wanted to be revoked by any reason, it is needed to apply to the admin with a letter. Publication committee considers that the authors will keep the rules as editorial principles and author guidelines.
2. *The manuscripts sent to Journal of Life Economics are controled with "iThenticate" screening program in terms of having plagiarism.* If there is no plagiarism, they are sent to referees. But if there is a plagiarism, these manuscripts are sent back to writers without sending referee.
3. Publication Committee entitled to reject the manuscripts if not conformable with the conditions concerning the ortography and grammar or return back to the authors for correction or reform them. All manuscripts submitted to *Journal of Life Economics* are sent to at least **two referees** after the initial review of the editorial board with respect to formatting and content. After having positive feedbacks from both of the referees, the manuscripts are published. In case of having one positive and one negative feedback from the different referees, the manuscript is sent to a **third referee**. The reviewers are not apprised of the authors' names or institutions in the submitted manuscript; and authors are not told the identity of the referees.
4. Manuscripts are sent to online Manuscript Submission System and Information about the referee process for your manuscripts is given through Online Manuscript Submission System. Reviews can also be seen through this system from the following link "<http://www.jlecon.com/mts.aspx>"
5. Manuscripts are wellcomed both in **Turkish** and **English**. Turkish manuscripts are required English title and abstract.

6. The author's name, surname, title, institution, phone number and e-mail address must be added.
7. Copyright (printed or electronic) of the manuscripts are belong to *Journal of Life Economics*.
8. **No copyright payment.**
9. The responsibility of the idea exists in the published articles belongs to the authors

STYLE REQUIREMENTS

1. The text must be written **single spaced** by using standard Microsoft Office Word format. Margins should be 2,5 cm for all sides of the page. The total length of any manuscript submitted must not exceed **25 pages** (A4).
2. The manuscript, which does not show the names of the authors, must include the followings: Title, Abstract, Keywords under the abstract, **JEL (Journal of Economics Literature) codes**, introduction, main text, conclusion, references and appendix.
3. No footer, header or page numbers required.
4. Each manuscript must include abstract, no more than **150 words**.
5. At most **5 key** words must be written below the abstract.
6. **Abstract**, key words and JEL codes must be written in Times New Roman 11 font size and single spaced. It also should be in italic letters.
7. **The main text** should be written in Times New Roman 12 font size and single spaced. The first line of the paragraph should be shifted by 1,25 cm from the left margin. Paragraph spacing after a single paragraph (6 nk) should be given.
8. All the headlines, set in the midst, should be written in bold, in Times New Roman 12 font size and 1,5 spaced.
9. Headings and subheadings must be numbered 2., 2.1., 2.1.1. as etc decimally with bold letters. All headings should be written in bold but only the first letters of the subtitles should be capital. Spacing before and after a heading (6 nk) should be given.
10. **All the tables, figures and graphs** must be headlined and sequentially numbered. The titles of the tables and figures should be placed above the table or figures, and references belonging to table or figure should be under them. The headline must be written in Times New Roman 12 font and with bold letters. References for the tables (figure of graph) must be below the table (figure or graph) with a font size of 11 font.
11. Equations should be numbered consecutively and equation numbers should appear in parentheses at the right margin.
12. Citations in text must be done according to the HARWARD REFERENCE TECHNIQUE. In text citations, the author's last name and the year of publication (and page number of the publication if necessary) for the source must appear in the text
 - i. If the last name of the author is used, the publication date should be written in parenthesis.

Gürkaynak (2002) agree that chemical solutions ...

ii. If the last name of the author is not used, the last name of the author, the publication year and page number of the publication must appear .

The last studies (Pınar 2003: 12)...

iii. If there are two authors, last names of both of the authors should be written.

Cinicioglu and Keleşoğlu (1993) mention about the soft paddings...

iv. If there are more than two authors, cite only the surname of the first author followed by “et al.”

...asserted by Öztoprak et al.. (1999)

v. If an author has more than one publishment in the same year, different symbols (i.e. a,b,c..) must be used with the years.

...result of the studies made by Bozbey et al (2003a)

vi. If the resource is anonymous the word “anon” must be used.

...the realities spoken in recent times (Anon 1998: 53) ...

vii. if a newspaper article with an unknown writer is used, name of the newspaper, date of publication, page number should be written.

The floods occurred in the region effect the structural features (Atlas, 1998: 6)

viii. The studies made use of thesis, alphabetically ordered according to the surnames of the writers. The name of the magazine, book or booklet , etc. should be in italic and bold letters.

ix. For Internet resources, the name of the writer should be shown as mentioned before. If no writers name, the name of the resources and the date must be given

Some knowledge takes place about the bazaar (İMKB, 23.06.2003)

x. For the internet resources with unknown writers URL-sequence number and year should be written as follow:

(URL-1, 2003), (URL-1 and URL-2, 2003), According to URL-1 (2003)

References

Books :

SURNAME, NAME, Publication Year, Name of Book, Publishing, Place of Publication, ISBN.

MERCER, P.A. and SMITH, G., 1993, Private Viewdata in the UK, 2

Journals:

SURNAME, NAME , Publication Year, Name of Article, Name of Journal, Volume Number and Page Numbers.

EVANS, W.A., 1994, Approaches to Intelligent Information Retrieval, Information Processing and Management, 7 (2), 147-168.

Conferences:

SURNAME, NAME , Publication Year , Name of Report, Name of Conference Bulletin, Date and Conference Place, Place of Publication : Publishing , Page Numbers

SILVER, K., 1991, Electronic Mail: The New Way to Communicate, 9th International Online Information Meeting, 3-5 December 1990, London, Oxford: Learned Information, 323-330.

Thesis :

SURNAME,NAME , Publication Year, Name of Thesis, Master's Degree/Doctorate, Name of Institute

AGUTTER, A.J., 1995, The Linguistic Significance of Current British Slang, Thesis (PhD), Edinburgh University.

Maps:

SURNAME, NAME , Publication Year, Title, Scale, Place of Publication: Publishing.

MASON, James, 1832, Map of The Countries Lying Between Spain and India, 1:8.000.000, London: Ordnance Survey.

Web Pages:

SURNAME, NAME, Year, Title [online], (Edition), Place of Publication , Web address: URL

HOLLAND, M., 2002, Guide to Citing Internet Sources [online], Poole, Bournemouth University,

http://www.bournemouth.ac.uk/library/using/guide_to_citing_internet_sources.html, [Date Accessed: 4 November 2002].

YAYIN İLKELERİ VE YAZIM KURALLARI

Journal of Life Economics, 2014'de yayın hayatına başlayan (E-ISSN:2148-4139) uluslararası hakemli ve süreli bir dergidir. Dergi, yaşamın ekonomik temellerinin tartışıldığı bir forum oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, yüksek kalitede teorik ve uygulamalı makalelere yer verilecektir. Başta ekonomi olmak üzere tüm sosyal bilim alanlarında çalışan akademisyenler, araştırmacılar ve profesyonellerin görüş ve çalışmalarını bir araya getirecektir. Dergideki makaleler; **KIŞ (Ocak)**, **BAHAR (Nisan)**, **YAZ (Temmuz)** ve **GÜZ (Ekim)** dönemleri olmak üzere yılda dört kez yayımlanacaktır. *Journal of Life Economics*, **ücretsiz-açık erişimli elektronik** bir dergidir. *Dergide yayınlanan makaleler internet aracılığıyla; finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın, serbestçe erişilebilir, okunabilir, indirilebilir, kopyalanabilir, dağıtılabilir, basılabilir, taranabilir, tam metinlere bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir.* Dergide yayımlanan tüm makalelere **DOI numarası** atanmaktadır.

Değiye gönderilecek yazılarda yazarların **yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uyması gerekmektedir**. Yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmayan yazılar için değerlendirme süreci başlatılmaz.

YAYIN İLKELERİ

1. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazıların daha önce **başka bir yerde yayınlanmamış olması veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş olması** gerekir. Daha önce **konferanslarda sunulmuş ve özeti yayınlanmış çalışmalar**, bu durum belirtilmek üzere kabul edilebilir. Ayrıca, çalışma **bir kurum tarafından destek görmüşse veya tezden üretilmişse** çalışmanın başlığına verilecek dipnotla bu durumun belirtilmesi gerekir. Yayın için gönderilmiş çalışmalarını herhangi bir nedenle dergiden çekmek isteyenlerin bir yazı ile dergi yönetimine başvurmaları gerekir. Yayın kurulu, gönderilmiş yazılarda makale sahiplerinin bu koşullara uymayı kabul ettiklerini varsayar.
2. *Journal of Life Economics*'e sunulan makaleler, başka bir çalışmadan kısmen ya da tamamen kopyalanmamış (plagiarizm) olup olmadıkları "iThenticate" tarama programı ile kontrol edildikten sonra hakemlere yollanır. Plagiarizm tespit edilen makaleler hakeme yollanmadan yazara iade edilir.
3. Yayın kurulu, yayın koşullarına uymayan yazıları yayınlamamak, düzeltmek üzere yazarına geri vermek, biçimce düzenlemek yetkisine sahiptir. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, yayın kurulunun uygun gördüğü en az **iki hakem** tarafından değerlendirildikten sonra yayınlanması uygun görülürse dergide basılır. Bir hakemin olumlu diğer hakemin olumsuz görüş verdiği makaleler **üçüncü bir hakeme** gönderilir. Hakemlere gönderilecek yazılarda yazarın kimliği saklı tutulur.

4. Yazılar, Makale Takip Sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir. Bu sisteme Anasayfada yer alan "**Makale Gönder/Takip**" linkinden ulaşılabilir. Sözkonusu sisteme kayıt yapıp makale gönderildikten sonra hakem süreciyle ilgili gelişmeler ve hakem değerlendirme raporları yazarlar tarafından kolaylıkla takip edilebilir.
5. Derginin yayın dili **Türkçe ve İngilizce**'dir. Türkçe makalelerin İngilizce başlığı ve özeti bulunmalıdır. Türkçe makalelerin Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'ne ve Yeni Yazım Kılavuzu'na uygun olması gerekir.
6. Makale gönderen yazar; ad ve soyadını, akademik ünvanını, çalıştığı kurumu, telefon numarasını, elektronik posta adresini, varsa çalışmasını destekleyen kurumu belirtmelidir.
7. Yayınlanan her türlü çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir.
8. Dergiye gönderilen yazılara **teelif hakkı ödenmez**. Yayınlanan makalelerin teelif hakkı Dergiye aittir.
9. Dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar. Yazıların bütün hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

YAZIM KURALLARI

1. Makalelerin, A4 kâğıt boyutunda ve standart Word formatında, kenar boşlukları; üst:2,5 alt: 2,5 sol: 2,5 ve alt: 2,5 cm **tek satır** aralıklı ve **iki yana yaslı** şekilde yazılması gerekir.
2. Makalelerde sayfa sınırlaması olmamakla birlikte, üst limit olarak **25 sayfanın** aşılması beklenmemektedir.
3. Yazar bilgilerinin yer almadığı makale dosyası; Türkçe başlık, Türkçe özet, İngilizce başlık, İngilizce özet, özetlerin altında anahtar kelimeler, JEL kodları ve devamında giriş, ana metin, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmalıdır.
4. Üstbilgi, altbilgi ya da sayfa numarası eklenmemelidir.
5. Makaleler, **Türkçe ya da İngilizce** olarak hazırlanabilir.
6. Yazının başına **150 sözcüğü geçmeyen özet** (abstract) eklenmelidir. Yazı dili Türkçe ise, mutlaka İngilizce özet ve İngilizce Başlık eklenmelidir.
7. Özetten sonra makalenin içeriğini belirten **en fazla 5 anahtar kelime** (Türkçe ve İngilizce) ve 3'ü geçmeyecek şekilde belirtilmelidir.
8. Özetler, anahtar kelimeler ve JEL Kodları Times New Roman 11 Punto, italik, tek satır aralığında ve iki yana yaslı şekilde hazırlanmalıdır.

9. Ana Metin, Times New Roman, 12 Punto, tek satır aralığında, iki yana yaslı şekilde hazırlanmalıdır. Her bir paragraf aralığı (sonra 6 nk) boşluk bırakılmalıdır. Paragrafların ilk satırları 1,25 cm içeriden başlamalıdır.

10. Türkçe ve İngilizce başlıklar, Türkçe ve İngilizce özet bölümlerinin üzerine büyük harfle, ortalanarak, 1,5 satır aralıklı, Times New Roman, 12 punto ve kalın (bold) olarak yazılmalıdır. Makalenin ana başlık ve alt başlıkları ise 2., 2.1., 2.1.1. gibi ondalıklı şekilde, giriş başlığından başlayarak (Kaynakça hariç) numaralandırılmalı ve kalın (bold) yazılmalıdır. Ana başlıklar büyük harfle yazılmalı, alt başlıkların ise yalnızca ilk harfi büyük olmalıdır. Başlıklardan önce ve sonra 6 nk boşluk bırakılmalıdır.

11. **Tüm şekil, tablo ve grafiklere** bir başlık verilmeli ve başlıklar ardışık olarak numaralandırılmalıdır. Başlık tablo, şekil veya grafiğin üstünde sayfaya ortalı Times New Roman, 12 punto, kalın (bold) olarak yer almalıdır. Tablo, şekil veya grafik yazısı no'su ile birlikte verildikten sonra tek nokta konularak tablo, şekil veya grafik ismi yazılmalıdır. Kaynak bildirimleri tablo, şekil veya grafiklerin altında 11 punto olarak verilmelidir.

12. Dipnotlar (açıklama içeren) metin içinde numaralanmalı, ayrı bir sayfada numara sırasına göre "Notlar" başlığı altında Times New Roman 11 punto ile yazılmalı ve metnin arkasına konmalıdır.

13. Makalede matematiksel denklem ve formüller numara verilerek sıralanmalıdır. Numaralandırma satırın en sağında parantez içinde yapılmalıdır.

14. Metin içinde atıfları belirtmek için **Harvard referans tekniği** kullanılmalıdır. Bu tekniğe göre metin içinde geçen atıflar, yazar soyadı ve parantez içinde yer alan yayın yılı ile belirtilir. Konuyla ilgili örnekler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

i. Yazar adı cümlenin doğal bir parçası olarak kullanılmışsa yayın yılı parantez içinde;

Gürkaynak (2002) kimyasal çözeltiler üzerinde yapmış olduğu ...

ii. Yazar adı cümlenin doğal bir parçası olarak kullanılmamışsa yazar adı, basım yılı ve sayfa sayısı şeklinde olmalıdır;

En son çalışmalar (Pınar, 2003: 12) uygulamanın ...

iii. İki yazarın bulunması durumunda, her iki yazarın soyadı da kullanılır.

Cinicioglu ve Keleşoğlu (1993) yumuşak dolgular üzerinde ...

iv. İkiyden fazla yazar olması durumunda ilk yazarın soyadını "ve diğ." ifadesi takip eder.

Öztoprak ve diğ. (1999) tarafından öne sürülen ...

v. Eğer aynı yazarın aynı yılda basılmış birden fazla yayını kullanılmışsa basım yıllarının sonuna alfabetik bir karakter ilave edilir.

Bozbey ve diğ. (2003a) tarafından yapılan çalışmalar bu sonucu ...

vi. Eğer anonim bir kaynak kullanılmışsa “anon” ifadesi kullanılır.

Son zamanlarda konuşulan gerçekler (Anon 1998: 53) ...

vii. Eğer yazarı belirsiz bir gazete yazısı kullanılacaksa gazete adı, basım yılı ve sayfa no;

Bölgede görülen sel baskınları yapısal özellikleri etkilemektedir (Atlas, 1998: 6)

viii. Tez çalışmasında faydalanılan yayınlar yazar soyadlarına göre alfabetik sırayla sıralanır. Yayının basıldığı derginin, kongre kitapçığının, kitabın vb. adı eğik (italik) olarak gösterilir

ix. İnternette alınan kaynaklara atıf yapılırken, yazar adı varsa daha önce belirtildiği şekilde gösterilir. Yazar adı yoksa kaynağı sunan kurumun adı ve tarih kullanımı aşağıdaki şekilde gösterilir.

Pazar hakkında bilgiler yer almaktadır (İMKB, 23.06.2003) veya

Yazarı belli olmayan internet kaynaklarına atıf yapılırken, büyük harflerle URL-sıra numarası, yıl şeklinde yazılmalıdır. Örneğin:

(URL-1, 2003), (URL-1 ve URL-2, 2003

URL-1'e (2003) göre ...

15. **Kaynakça** Times New Roman, 12 punto şeklinde yazarların soyadları göz önüne alınarak alfabetik sırayla ve asılı biçimde çalışmanın sonunda bulunmalıdır. Her kaynak arasındaki paragraf aralığı (sonra 6 nk) olmalıdır. Eğer yazarın/ların aynı yıl içerisinde birden fazla çalışmasına atıf yapılmışsa ise bu çalışmaların yayın yılı sonuna (a,b,c,..) gibi semboller verilerek sıralanmalıdır. Makale ve bildirimlerde dergi ve sempozyum/Kongre adı, kitap ve tezlerde ise kitap ve tez adı italik olarak yazılmalıdır. Kaynakça aşağıda gösterildiği şekilde düzenlenmelidir.

Kitap referansı için gösterim

Yazarın SOYADI, ADI., Yayın yılı, *Kitap adı*, Yayınevi, Basım Yeri, ISBN.

MERCER, P.A. and SMITH, G., 1993, *Private Viewdata in the UK*, 2

Dergilerdeki makaleler için gösterim

Yazarın SOYADI, ADI., Yayın yılı, Makalenin adı, *Derginin Adı*, Cilt no ve (bölüm)

EVANS, W.A., 1994, Approaches to Intelligent Information Retrieval, *Information Processing and Management*, 7 (2), 147-168.

Konferans bildirileri için gösterim

Yazarın SOYADI, ADI., Yayın yılı, Bildiri Adı, *Konferans Kitapçığının Adı*, Tarih ve Kongre Yeri, Basım Yeri: Yayınevi, sayfa numaraları

SILVER, K., 1991, Electronic Mail: The New Way to Communicate, *9th International Online Information Meeting*, 3-5 December 1990 London, Oxford: Learned Information, 323-330.

Tezler için gösterim

Yazarın SOYADI, ADI., Yayın yılı, *Tezin Adı*, Yüksek Lisans/Doktora, Enstitü Adı

AGUTTER, A.J., 1995, *The Linguistic Significance of Current British Slang*, Thesis (PhD), Edinburgh University.

Haritalar için gösterim

SOYADI, ADI., Yayın Yılı, *Başlık*, Ölçek, Basım Yeri:Yayınevi.

MASON, James, 1832, *Map of The Countries Lying Between Spain and India*, 1:8.000.000, London: Ordnance Survey.

Web sayfaları için gösterim

Yazarın SOYADI, ADI., Yıl, Başlık [online], (Edition), Yayın Yeri, Web adresi:URL

HOLLAND, M., 2002, *Guide to Citing Internet Sources* [online], Poole, Bournemouth University, http://www.bournemouth.ac.uk/library/using/guide_to_citing_internet_sourc.html [Erişim Tarihi: 4 Kasım 2002].

October/ Ekim 2015

CONTENT / İÇİNDEKİLER

BÜYÜME DOSTU VERGİLEME VE TÜRKİYE UYGULAMASI

GROWTH-FRIENDLY TAXATION AND TURKISH PRACTICE

Ömer Faruk BATIREL.....1-8

SEXUAL FREEDOM AND STATUE OF WOMEN IN TURKISH SOCIETY (BERLIN SAMPLE)

Leyla AYDEMİR.....9-16

DEVELOPMENT OF CORPORATE GOVERNANCE IN TRANSITION COUNTRY: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN

Zufar ASHUROV17-28

OBEZİTE İLE MÜCADELEDE VERGİLENDİRME: TÜRKİYE'DE MÜMKÜN MÜ?

TAXATION IN STRUGGLE WITH OBESITY IS THAT POSSIBLE IN TURKEY?

Sevda AKAR29-46

COMPETENCIES OF HR PROFESSIONALS: A STUDY ON THE HR COMPETENCIES OF UNIVERSITY STUDENTS

Serkan ÖZDEMİR & Ayten AKATAY & Umut EROĞLU.....47-60

BİR GELİR TAHSİL YÖNTEMİ OLARAK ATLI TAHSİLDARLAR

TAX COLLECTOR WITH A HORSE: AS A METHOD OF TAX COLLECTION

Mesut SERT61-76

THE ECONOMIC EFFECTS OF GROWING ANTISMOKING ATTITUDES IN TURKEY: AT THE FRAMEWORK OF GENERAL EQUILIBRIUM ANALYSIS

Metin PİŞKİN.....77-87

BÜYÜME DOSTU VERGİLEME VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Ömer Faruk BATİREL¹

ÖZET

Bu yazının amacı bir ülkede iktisadi büyümeye olumlu katkı yapan ya da büyümeye dost bir vergilemenin esaslarını ve Türkiye uygulamasını tartışmaya açmaktır. Bu amaçla birinci bölümde iktisadi büyüme ve büyüme dostu vergilerin esasları ile Avrupa Birliği'nin (AB) üye ülkelere vergi sisteminin kalitesinin artırılması konusunda önerdiği vergi reformları ele alınacaktır. İkinci bölümde ise Türk Vergi Sisteminde yer alan başlıca vergi yapılarının büyüme dostu nitelik taşıyıp taşımadığı irdelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemede Türkiye'nin özellikle düşük ve asgari ücretliler üzerindeki ağır vergi yükü, öz sermaye yoluyla finansmanı özendirmeyen kurumlar vergisi, gelir üzerinden alınan vergilerde KDV uygulamasındaki çok sayıda istisna ve muafiyetlerle tanınan vergi harcamaları nedeniyle büyüme dostu bir vergi sistemine sahip olmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Büyüme, Yatırımlar, Büyüme Dostu Vergileme, Vergi Sisteminin Kalitesi

Jel Kodları: JEL:E21, JEL: E22, JEL: H23, JEL:H24

GROWTH-FRIENDLY TAXATION AND TURKISH PRACTICE

ABSTRACT

The aim of this paper is to discuss the essentials of growth-friendly taxation i.e. tax structures which promote economic growth and Turkish practice. This paper comprises two parts. In the first part the basis of growth friendly tax policy and guidelines set by European Union for tax reforms aiming to increase the quality of tax system.

The second part will be devoted to the examination of major tax types of Turkish Tax System whether they represent growth friendly structure or not. It is observed that Turkey by having heavy income tax burden and wedge on labor particularly low wage earners, corporate income tax not allowing to subtract net return on equity capital, numerous tax reliefs and discriminative and multi-rated structure Value Added Tax (VAT) has not been implementing growth friendly tax system.

Key Words: Economic Growth, Investment, Growth-Friendly Taxation, Quality of Tax System

Jel Codes: JEL: E21, JEL: E22, JEL: H23, JEL: H24

¹ Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi, E-mail: obatirel@ticaret.edu.tr

1. GİRİŞ

Bu yazının amacı bir ülkede iktisadi büyüme olumlu katkı yapan ya da **büyümeye dost** (*growth-friendly*) bir vergilemenin esaslarını ve Türkiye uygulamasını tartışmaya açmaktır. İktisadi büyüme hızının başlıca belirleyicisi yatırımlar ve bu yatırımların kaynağı olan tasarruflar olduğuna göre büyüme dostu vergileme ve vergi türlerinin tasarrufları ve yatırımları özendirici ve hızlandırıcı nitelikte olup olmadığının sorgulanması gerekmektedir.

Bu amaçla birinci bölümde iktisadi büyüme ve büyüme dostu vergilerin esasları ile Avrupa Birliğinin (AB) üye ülkelere **vergi sisteminin kalitesinin artırılması** konusunda önerdiği vergi reformları ele alınacaktır. İkinci bölümde ise Türk Vergi Sisteminde yer alan başlıca vergi yapılarının büyüme dostu nitelik taşıyıp taşımadığı irdelenmeye çalışılacaktır.

2. BÜYÜME DOSTU VERGİLEME VE AB ÖNERİLERİ

İktisadi büyüme bir ülkenin emek ve sermaye kaynaklarının ve bu kaynaklardaki verimliliğin artırılması ile sağlanır. Bu kaynakların düzeyinin ya da verimliliğinin düşmesi büyüme hızını da düşürür. İktisadi büyümenin yeterli, tatminkâr, kesintisiz ve sürdürülebilir olması bir gerek şarttır. Dolayısıyla büyüme dostu vergilemenin tasarruf ve yatırımları özendirmesi, emek ve sermayenin tam, etkin ve verimli kullanımını hedeflemesi esastır.¹ Büyüme dostu bir vergi sistemi **vergi sisteminin kalitesini** yansıtmaktadır.

A. Büyüme Dostu bir Vergilemenin Esasları

Büyümeye dost vergilerin sırasıyla kentsel rantları vergileyen emlak ya da gayrimenkul kıymet artışı vergisi, negatif dışsallıkların düzeltilmesinde enerji vergilemesi ile etkin rol oynayan çevre vergileri ve istisna ve muafiyetlerden indirimli oranlardan arındırılmış bir katma değer vergisi (KDV) takip etmektedir.ⁱⁱ Geniş tabanlı istisna muafiyet ve indirimli oranları temizlenmiş bir KDV uygulamasının siyasi güçlüğü dikkate alınırsa negatif dışsallıkları düzeltebilecek bir enerji vergilemesi şeklindeki özel tüketim vergilemesi büyüme hızı artışına daha fazla yarar sağlayacak niteliktedir.

Büyümeye zararlı vergiler sıralandıklarında ise en başta sermaye birikimini olumsuz etkileyen kurumlar vergisi gelmektedir. Kurumlar vergisi de uygulanan istisna ve muafiyetler ve kurum yatırımlarının finansmanında (*corporate finance*) öz sermaye (*equity-finance*) yerine borçlanma ile para bulmayı (*debt-finance*) özendiren yapısı ile büyümeye köstek olabilmektedir. Bu bakımdan büyüme dostu bir vergi reformunda sapmalara (*distorsion*) en az yol açan vergi türü öz sermayeye faiz yürütülmesine ve vergi matrahından düşülmesine imkân veren bir Kurumlar Vergisidir. Bu vergiyi emek arzını ve işgücüne katılımını ağır yüküyle köstekleyen ücret gelirlerinden alınan gelir vergisi izlemektedir. Gelir vergisi ve sosyal güvenlik prim ve vergi kesintileri (*tax-wedge*) üretime işgücü katılımını (*labor force participation*) engeller nitelikte olabilmektedir.

Büyüme dostu vergi politikası tasarımında sistemde yer alan gelir ve kurumlar vergisi istisna ve muafiyetlerinin bir başka ifadeyle **vergi harcamalarının** (*tax expenditures*) büyümeye ne iş gücü katılımı ne de sermaye birikimini artırarak katkıda bulunduğu kanıtlanamamıştır. Bu teşviklerin emek istihdamını kolaylaştıracak ve işsizliği önleyecek şekilde asgari ücretli çalışanların yükünü sıfırlayacak ya da minimuma indirecek uygulamalarla sınırlandırılması gerekmektedir.

Vergi sisteminde yapılan reform ve iyileştirmelerin **büyüme odaklı** (*growth-oriented*) yapılanmasında bütçe dengesinin ve büyüme-adalet ödünleşmesinin (*growth-equity trade-off*) dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Ağırlık olarak tüketim vergilemesine kayışı vergi yükü dağılımında adalet sorunlarını beraberinde getirecektir.ⁱⁱⁱ Bu esasları açıkladıktan sonra AB'nin tasarruf ve yatırım dostu bir vergi sistemi için üye ülkelere önerdiği reformları ele alacağız.

B. AB'nde Büyüme Dostu Vergileme ve Vergi Sisteminin Kalitesi

2020 hedeflerine göre daha yeşil, müreffeh, bilgi temelli, hızlı büyüyen ve işsizliği azaltılmış bir AB için vergi sisteminin büyüme dostu olması gerekmektedir. Bireylerin refah artışı doğrudan büyüme hızı ile ilişkili olduğundan **büyüme dostu bir vergileme, vergi sisteminin kalitesini artıran vergilemedir.**^{iv} Bu amaçlar doğrultusunda AB üye devletlere vergi sistemlerini büyüme dostu haline getirebilmeleri için aşağıdaki reform eksenlerini ortaya koymuş bulunmaktadır.^v

AB ülkelerinde büyüme dostu bir vergi yapısının kurulabilmesi için emek ve işgücü talebini ve istihdamı artırmak için emek üzerindeki vergi yükünün düşürülerek asgari ücretle çalışanların ya da ikinci işte çalışanların işgücüne katılımlarını sağlamak hedeflenmektedir. Emek üzerindeki yükün hafifletilmesi ve bu yolla istihdam ve büyümenin artırılması için yükün çevre ve konut inşaat sektörü üzerine kaydırılması (*tax-shift*) öngörülmektedir. Bu yükün azaltılmasının yöntemlerinden biri olarak da vergi istisna ve muafiyetleri ve vergi kaçakçılık ve kaçınma sonucu aşınmış vergi konu ve matrahlarının genişletilmesi (*broadening tax bases*) genel kabul görmektedir.^{vi} Gelir vergisinde konut kredi faizlerinin gelir vergisi matrahından düşülebilmesi, konut inşaat yatırımlarını teşvik eder nitelikte görülmektedir. Konut yatırımlarının büyüme zerinde diğer sanayi yatırımlarından daha az katkı sağladığı ön kabulü dolayısıyla bu borçlanma yanlı uygulamadan vazgeçilmesi ve konut kredi faizlerinin vergi matrahından indirimine son verilmesi gerektiği savunulmaktadır. .

AB'nde kurumlar vergisinin öz sermayeye indirim tanımayan yapısıyla borçlanma yoluyla finansmanı özendirdiğini yukarıda belirtilmiştir. Bu uygulama sonucu kurum ve şirketler, faiz giderlerinin matrahtan düşülmesine izin veren buna karşın öz sermayeye yürütülen faizlerin maliyet olarak kabul edilmediği yapı nedeniyle borçlanmayı tercih etmektedir. Aşırı borçlanmaya gidilmesi ise şirketleri iflas ve ülkeleri ekonomik kriz tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Büyüme dostu bir vergi sisteminin gereği olarak öz sermayeye faiz indirimi tanımayan kurumlar vergisinden vazgeçilmesi önerilmektedir.

Gelir ve kurumlar vergilerinde büyüme dostu olarak önerilen reformlar sonucu ortaya çıkan hasılat kaybını telafi etmek amacıyla öncelikle genel bir tüketim vergisi olarak KDV'nin etkinliğinin artırılması önerilmiştir. KDV'nin büyüme dostu olabilmesi ve etkin bir yapı kazanabilmesi için istisna ve muafiyetlerle indirimli listelerin KDV Direktifi çerçevesinde sınırlanması ve vergi kaçakçılığının önlenmesi zorunludur.^{vii} KDV'nin yalnızca sosyal amaçlarla indirim, istisna ve muafiyet tanıyan tek tip tarifeli özgün yapısına dönüştürülmesi esastır. KDV yanı sıra bir tür çevre dostu enerji vergilemesi yoluyla büyüme hızına vergileme yoluyla teşvik verilmesi CO2 salınımlarını dikkate alan bir özel tüketim vergilemesi de hayati önem arz etmektedir.

İkinci bölümde incelenen Türkiye uygulamasının hiç de büyüme dostu olmadığına işaret eden yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE BÜYÜME DOSTU VERGİ UYGULAMASI

Ülkemizde vergi türleri itibariyle vergi büyüme ilişkileri incelendiğinde aşağıdaki kalite düşüklüğüne yol açan sistem uygulamalarının olduğu tespit edilmektedir.

A. Gelir Vergisi Türk Gelir Vergisinde emek geliri vergilemesinin büyümei köstekler nitelikte oluşunu kanıtlayan uygulamaların başında **ücret vergilemesindeki ağır vergi yüküdür.**^{viii} Ayrıca ücretlerle ilgili fevkalade ayırımcı etkinlik ve adalet amaçlarıyla tutarlı olmayan istisna ve muafiyetler bulunmaktadır. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde çalışan AR-GE ve destek personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri de 31 /12/ 2023 tarihine kadar her türlü vergiden istisna edilmesi büyüme dostu bir uygulama olarak nitelenebilir. Ancak serbest bölgelerde üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az % 85'ini yurtdışına ihraç eden mükelleflerin istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretlerin gelir vergisinden müstesna oluşu ve Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı gemi ve yatlarda çalışan personelin ücretlerinin vergiden istisna edilmesi oldukça tartışmalıdır.^{ix} Türk Gelir Vergisinde AB'nde eleştiri konusu olan konut kredi faizlerinin vergi matrahından düşülmesi uygulaması yanı sıra yeni iktisap edilen konutlarının değerinin % 5'inin beş yıl süre ile vergi dışı bırakılması konut yatırımlarını özendirir niteliktedir.

B. Kurumlar Vergisinde ise öz sermaye ya da **örtülü sermaye** üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler, kârdan ayrılan her türlü yedek akçe kurum kazancından düşülemez. Bu hüküm ülkemizde de AB gibi kurumlar vergisinin öz sermayeye faiz yürütülmesine hatta kârdan ayrılan yedek akçelerin dahi matrahtan düşülmesine imkân vermeyerek büyüme dostu olmayan bir yapıda olduğu görünümündedir.^x Örnek olarak yatırım fon ve ortaklıklarının Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı gemilerin ve yatların işletilmesinden ve devrinden elde edilen kazançlarla^{xi} spor kulüplerinin sporla işigal eden iktisadi işletmeleri ve spor faaliyetinde bulunan anonim şirketlerin karlarının vergi dışı tutulmaları da oldukça tartışmalıdır ve **büyüme ile ilgisi yoktur.**

C. Katma Değer Vergisinde de temel mal ve hizmetler dışında **indirimli oran uygulaması terkedilmeli** ve sosyal mahiyet arz etmeyen ve kamu hizmeti niteliği taşımayan aşağıda yazılı ayırımcı istisna ve muafiyetler sistemden çıkarılmalıdır. Şöyle ki **gelir vergisinden muaf olan esnaf ile basit usulde vergilendirilen mükelleflerin teslim ve hizmetleri**, boru hattı ile teslimi yapılan yabancı ham petrol, gaz ve bunların ürünleri, külçe altın ve gümüş, kıymetli taşlar, döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil, varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikaları ile metal, plastik, kâğıt, cam, hurda ve atıklarının teslimi, kurumların aktifinde veya belediyeler ve il özel idarelerinin mülkiyetinde en az iki tam yıl bulunan iştirak hisseleri ile gayrimenkullerin satışı suretiyle gerçekleşen devir ve teslimler gibi örnek istisnalar, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek projelerin vergi dışı bırakılması şeklindeki KDV konusundaki AB direktiflerine aykırıdır ve vergi sisteminin büyüme dostu hale getirilmesinde KDV'nin etkinliğini azaltmaktadır.^{xii}

D. Türkiye'de Motorlu Taşıtlar Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi içinde yer alan akaryakıt tüketim vergilemesinin karbondioksit salınımlarını dikkate almayarak çevre dostu nitelikte alınmaması ve sistem içindeki ağırlıklarının yüksekliği gelir kurumlar ve katma değer

vergisinin büyümei köstekleyici yapılarını telafi etmek bir yana güçlendirir ve pekiştirir niteliktedir.

4. SONUÇLAR

Bir ülkede büyüme dostu ve kaliteli bir vergi sisteminin uygulanabilmesi için büyüme dostu vergilerin uygulanması gerekmektedir. Bu vergiler sırasıyla kentsel rant oluşturan konut yatırımlarını vergileyen emlak ya da gayrimenkul kıymet artışı vergisi, istisna ve muafiyetlerden belli kesimleri kayıran indirimli oranlardan arındırılmış geniş tabanlı tüketim vergisi olan KDV olarak genel kabul görmektedir. Geniş tabanlı istisna muafiyet ve indirimli oranları temizlenmiş bir KDV uygulamasının siyasi güçlüğü dikkate alınırca negatif dışsallıkları düzeltebilecek bir enerji vergilemesi şeklindeki özel tüketim vergilemesi büyüme hızı artışına daha fazla yarar sağlayacak niteliktedir. Bu bakımdan büyüme dostu bir vergi reformunda sapmalara en az yol açan vergi türü öz sermayeye faiz yürütülmesine ve vergi matrahından düşülmesine imkân veren bir Kurumlar Vergisidir. Buna karşın büyümeye düşman sayılabilecek vergi türlerinin başında ücretlilerin ağır gelir vergisi ve sosyal güvenlik prim ve vergi yüküdür. Kurumlar vergisi de uygulanan istisna ve muafiyetler ve kurum yatırımlarının finansmanında öz sermaye yerine borçlanma ile para bulmayı özendiren yapısı ile büyümeye köstek olabilmektedir.

Türkiye özellikle düşük ve asgari ücretliler üzerindeki ağır vergi yükü, öz sermaye yoluyla finansmanı özendirmeyen kurumlar vergisi, gelir üzerinden alınan vergilerde KDV uygulamasındaki çok sayıda istisna ve muafiyetlerle tanınan vergi harcamaları nedeniyle büyüme dostu bir vergi sistemine sahip değildir.

Ülkemizde büyüme dostu bir vergi politikası uygulanabilmesi için Kurumlar Vergisinde öz sermayeye faiz yürütülmesine olanak veren istisna ve muafiyetleri, kamu hizmetleri ve mükerrer vergilenmenin önlenmesi ile sınırlayan bir sisteme geçilmelidir. Gelir Vergisinde ücret vergilemesindeki istisna ve muafiyetler düşük ve asgari ücret geliri elde edenler ve ağır iş kollarında çalışanlarla kısıtlanmalı, haksız ve adaletsiz olanlardan vazgeçilmelidir. Katma Değer Vergisinde de temel mal ve hizmetler dışında **indirimli oran uygulaması terkedilmeli** ve ayırımı istisna ve muafiyetler sistemden çıkarılmalıdır. Özel tüketim ve motorlu taşıt vergileri çevre dostu ya da karbondioksit salınımlarını dikkate alan bir yapıya dönüşmelidir.

DİPNOTLAR

¹ Teorik esaslara göre büyüme hızı kamusal ve özel yatırımların bir fonksiyonudur. Yatırımları belirleyen ise **sermaye - hasıla** (*capital- output*) katsayısıdır. (S/H katsayısı) Bu katsayı milli gelirden bir birimlik artış için yapılması gereken sermaye yatırımının ölçüsüdür. Bu katsayı da artış GSYH % 1 artış yapmak için % kaç yatırım yapılması gerektiğini tanımlar. Teknolojik gelişmeler ya da faktör verimliliğindeki yükselme bu katsayıyı artırmıştır. Toplam yatırım ve tasarruf gereği (TYTG) şu şekilde formüle edilebilir. $TYTG = \text{Büyüme Hızı (BH)} + \text{Nüfus Artış Hızı (NH)} \times \text{S/H Katsayısı}$. Bu formül büyüme hızının ya da S/H katsayısının artışı halinde yatırım tasarruf gereğinin de daha fazla olmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Nüfus artış hızı büyüme hızına eklenerek gayrisafi büyüme hızına (GBH) göre hesap yapılması zorunludur. Örnek olarak % 3 büyüme hızı hedefleyen bir ülkede NH % 1 ise GBH % 4 S/H katsayısının ortalama 5 olduğu varsayımı ile % 20 bir tasarruf yatırım (TY) yapılması gerektiği bulunabilir. Büyüme hızı % 5 olarak saptanırsa bu gerek % 30'a kadar çıkabilir. Öngörülen yatırım düzeyinin kaynakları özel ve kamusal tasarruflardır. Tasarruf yatırım açığı dış tasarruf ve borçlanmalarla kapatılmadıkça büyüme hızı tutturulamaz. Türkiye'de imalat, enerji ve ulaştırma sektörleri sermaye hasıla oranları ilk yedi plan dönemi (1963-200) için hesaplanmıştır. Bu katsayı yedinci plan döneminde ortalama 7 ye çıkmıştır. Bkz. Eşiyok B. Ali; AB Sürecinde Türkiye'de Kalkınmanın Dinamikleri: Sabit Sermaye Yatırımları, Tasarruflar ve Büyüme,

Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara, 2005 s.18. Son üç dönem (2001-2005), 2007-2013 ve 2014-2018) için bu katsayılarla ilgili veri elde edilememiştir.

² Stuart Adam, Paul Johnson; Tax Reform and Growth, *Institute for Fiscal Studies*, 2012, ss.162-178

³ *IMF Staff Note*; Growth Friendly Fiscal Policy

⁴ Bu konuda yapılan simülasyonlardan elde edilen sonuçlara göre¹ bütün sonuçlar vergi yükünün gelir vergisinden tüketim vergilemesine kayışının farklı oranlarda olmakla birlikte büyüme hızını olumlu etkilediğini göstermektedir. Yapılan bir başka simülasyonda ücretlerden alınan gelir vergisinin GSYH'nın % 1'i kadar azaltılarak vergi yükünün aynı oranda tüketim vergilerine aktarılmasının özellikle uzun dönemde (10 ila 30 yıl) euro bölgesi ve ABD de istihdam ve büyüme üzerinde olumlu etki yapacağı hesaplanmıştır. 34 OECD ülkesi üzerinde 1980-2004 dönemi için yapılan bir tez çalışmasında¹ hangi vergilerin büyüme dostu ya da düşmanı olduğu test edilmiştir. Yapılan **çoklu doğrusallık** (*multicollinearity*) analizlerine göre emek ve sermaye gelirleri üzerinden alınan gelir ve kurumlar vergisinin yasal vergi oranları ile iktisadi büyüme hızı arasındaki ilişki anlamlı çıkmamıştır. Analiz efektif vergi oranları ile yapıldığında ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle ücretlerin ya da kurum kazançlarının efektif vergi yükünün artışı arasındaki ilişki olumsuzdur ve bu sonuç bütün regresyonlar için doğrulanmıştır. Doris Prammer; Quality of Taxation and the Crisis: Tax Shifts from Growth Perspective, *EU Working Paper*, No.29, 2011, s.17 vd

⁵ Growth-Friendly Tax Policies in Member States and Better Tax Coordination, *EU, Annual Growth Survey* 2012, Brussels, 23.11.2011, COM(2011) 815.

⁶ Bir ülkede alınan vergilerle ilgili istisna, muafiyet ve teşviklerin çokluğu ya da azlığı o ülkede vergi sisteminin geniş ya da dar tabanlı olmasının ölçüsüdür. Bol ve çeşitli bir vergi harcaması sistemin dar tabanlı olduğunun göstergesidir. Vergi harcamaları tercihli rejimlerin oluşmasına adaletsiz ve etkin olmayan bir vergi sisteminin gelişmesine izin verir. Vergi harcamalarının daraltılması ya da vergi tabanının genişletilmesi vergi sisteminin saydamlığını artırır, karmaşıklığını azaltır. Bkz. Ömer Faruk Batırel; The Distributional Effects of Tax Policy: Tax Expenditures in Turkey, IGI Global, Handbook of Research on Comparative Economic Perspectives on Europe and the MENA Region (2 Volumes) Ed: M. Mustafa Erdoğan and Bryan Christiansen, Forthcoming, January 2016.içinde

⁷ 2006/112/EC. AB Direktiflerine göre üye devletlerin KDV istisna ve muafiyetlerini serbestçe belirleme hakları bulunmamaktadır. Buna mukabil indirimli listelerde oynama ve ayarlama yapma yetkileri tanınmış bulunmaktadır.

⁸ Ücretlinin karşı karşıya olduğu yükü bir tür ücretli gelir vergisi olarak nitelenebilecek de sosyal güvenlik primi¹, işsizlik sigorta primi ve Damga Vergisi eklendiğinde ve asgari geçim indirimi düşüldüğünde toplam kesinti % 22 ye ulaşmaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kanununun 81.maddesine göre prime esas kazançların % 20'si oranında alınan ve bunun % 9'u sigortalı, % 11'i işveren hissesi olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ile % 5'i sigortalı, % 7,5'i ise işveren hissesi olan % 12,5 oranında genel sağlık sigortası primi alınmaktadır.

⁹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 152.maddesinde sayılan tazminatlar, 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Yasasının 12.maddesindeki üniversite ödeneği, 14.maddesindeki geliştirme ödeneği, Ek Madde 1 deki eğitim-öğretim ödeneği ve Ek. Madde 2 de düzenlenen makam tazminatı ayrıca 926 sayılı Silahlı Kuvvetler Personel Kanunu Ek Madde 17 hizmet tazminatı, Ek. Madde 18 makam tazminatı, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa 102. maddesine göre ödenen yargı ödeneği damga vergisi hariç gelir vergisine tabi tutulmayan ücret ödemeler olup kamu kesimine ayrıcalık tanıyan özel sektördeki emek istihdamında büyümeye köstek vuran niteliktedir.

¹⁰ Kurumlar Vergisinde 6637 sayılı kanunla 27.3.2015 tarihinde yapılan değişiklikle belli istisnalarla sermaye şirketlerinin ilgili hesap dönemi içinde, ticaret siciline tescil edilmiş olan ödenmiş veya çıkarılmış sermaye tutarlarındaki nakdi sermaye artışları veya yeni kurulan sermaye şirketlerinde ödenmiş sermayenin nakit olarak karşılanan kısmı üzerinden faiz indirim hakkı tanınmıştır. Bu indirim tutarı ticari kredilere uygulanan ağırlıklı yıllık ortalama faiz oranı" dikkate alınarak, ilgili hesap döneminin sonuna kadar hesaplanan tutarın %50'sidir. Bu bir tür öz sermayeye faiz yürütülmesi olarak görülebilir. Ne var ki bu indirim matrahtan yapılacak indirimde oldukça alt sıralarda yer aldığından (1 bendi), kanuna göre indirimler sırasıyla yapıldığından büyüme dostu olma niteliği oldukça zayıftır.

¹¹ 4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu, M.12

¹²Türkiye'nin KDV'nde en karmaşık indirimli listeleri uygulayan bir ülke olduğu ileri sürülebilir. Listeler hazırlanırken toptan ve perakende satılan mal ayırımı yapılmaktadır.

EU; Growth-Friendly Tax Policies in Member States and Better Tax Coordination, *Annual Growth Survey 2012*, Brussels, 23.11.2011

IMF Staff Note; Growth Friendly Fiscal Policy

Prammer Doris; Quality of Taxation and the Crisis: Tax Shifts from Growth Perspective, *EU Working Paper*, No.29, 2011

Stuart Adam, Paul Johnson ; Tax Reform and Growth, *Institute for Fiscal Studies*, 2012

SEXUAL FREEDOM AND STATUE OF WOMEN IN TURKISH SOCIETY (BERLIN SAMPLE)

Leyla AYDEMİR*

ABSTRACT

The issues of immigration and adaptation have important roles in Berlin history. Various immigrant groups have had a significant impact on the city's economic, political and cultural inheritance. Because of the double sided nature of this impact; religious, cultural and social values both societies hold cohered with one another over time. Since the immigration movements began with "Worker Immigration Agreement" signed by Turkey and Federal Republic of Germany in 1961, nearly three million people of Turkish origin have lived in Germany. The population brought with important changes in both societies' social and cultural values.

This study aims to present the sexual perspective of the Turkish origin population living in Berlin by putting the women in the center. The subject will be presented with subtitles like the position of women in Turkish community within social and family aspects, the equal rights, external appearance, dressing and sexual freedom, women honor, sexual education in family and the importance of child gender. The resources of this study are obtained through a fully configured multiple-choice questionnaire technique of survey researching methods implemented in Berlin.

Key Words: Woman, Turkish People in Berlin, Sexual Freedom

Jel Code: Z2, Z28

1. INTRODUCTION

Berlin history has been rigidly tied to the subjects of immigration and adaptation. Various immigrant groups directly or indirectly affected the city's economic, political and cultural diversity for centuries (Gesemann, 2002: 81). Federal Republic of Germany signed worker immigration agreements with various countries (Italy in 1955, Spain and Greece in 1960, Turkey in 1961, Algeria in 1963, Portugal in 1964, Tunisia in 1965 and Yugoslavia in 1968) in order to meet the worker demand especially after World War II (OECD, 2013: 68).

The immigration movements which were planned as small termed with rotation procedure reshaped over time as the immigrants known as guest workers (Gastarbeiter) had rights to bring their families with Family Derivative Law (Familienzusammenführungsgesetz – 1974) and after the worker agreements extended so that the legal conditions for them to settle the country had been occurred (Şen, 1993: 19ff). Turkish population living in Germany

* Assist. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Art, Department of Sociology,
Email: leyla-oezdemir@hotmail.com

does not consist of only men who left their wives in Turkey or women as the beginning of the immigration movements but also consists of their wives and children who were born in Germany for more than half a century. Today, Turkish population living in Germany reached the number of three million and nearly one million of those people have German citizenship (Statistisches Bundesamt, 2010). This amount is anticipated to increase with almost 1.87 birth rate and on-going immigration movements from Turkey (Akkaya, Özbek and Şen 1998: 209).

Berlin is a city-state which is important in immigration issues. Some of the valid factors for the importance of the city are that foreign origin population rate is high compared to general population of Berlin and that active immigration policy is implemented depending on this case. The registered people of foreign origin comprise 466.054 of a population of 3.450.889 in Berlin as of the date of 30.06.2011 according to Berlin-Brandenburg Statistic Institute. The great majority of foreign originated people coming from 184 different countries consists of Turkish people with a number of 105.671 (22% of total foreign originated population). When the Turkish people who also have German citizenship are added, this amount reaches the number of 176.300. Berlin is regarded as the first remark among other provinces with its foreign population intensity of 13.6 (Statistisches Bundesamt, 2010). Berlin is named as “The city which is the symbol of Immigration” (Stadt im Zeichen der Migration) with its foreign population rate, multiple culture structure and immigration policies. So it seems appropriate to this kind of field research.

Turkish originated population living in Germany does not have a homogeneous structure like other immigrant groups. A part of the group preserve their origin cultural and life values while others adopt the culture in which they live or they combine both of the culture (Kağıtçıbaşı, 1991: 39). As a result of this, they sometimes take attitudes towards the situations they encounter as having their origin cultural values. On the other hand, they sometimes give responses as having the culture they live with. Immigration oriented population from two communities which are partially different from each other strictly adhere to origin culture and values (religious, moral, family values and norms) thus they have fear to lose those values when an external interference occurs. Therefore, this may bring forward the need to create strategies for defending and preserving those values against the “foreign” culture (Uzun, 1993: 59). This need is subject to decrease as they receive the message of “being a part (in the areas of legal, societal and political culture) of the community in which they live and thus this may cause them to be vulnerable to the environment they live in and to their own values.

The aim of the study is to take its roots from women and sexuality oriented conclusions of the title “Identification development of Turkish originated population living in Berlin”. The main research question of the study is that to what degree women in the Turkish community can live their sexual freedom. The answers of women and men participants are correspondingly evaluated in order to figure out whether the study question is evaluated in different terms by different genders and whether one gender attributes the sexual freedom to corresponding gender in the same level as the other does. In addition to women sexual freedom, the subjects of women’s position in community, role in family, participation in the business life, their right to have education, their privilege to have equal rights with men, their freedom to choose what to wear and their external appearances are investigated. Other subjects that were researched in this concept are as follows: which gender is regarded more appropriate as “householder”, whether there is a gender discrimination towards children and whether the gender of the child is important in honoring or dishonoring the family.

Fully configured multiple-choice questionnaire technique of survey researching methods is utilized in order to reach the representative and closest data about the Turkish

originated population in terms of reality which consists of four generations at the present time. 224 Turkish originated people are selected randomly using the sampling method as part of the survey. According to Karasar, this sampling is a sampling type in which each element in the world has the equal right to be selected (Karasar, 2006: 113).

In this type of sampling, each element in the world is carries a chance to be included in the sampling group. Generally, written anonymous survey method is used because the survey questions include privacy information about participants and it is aimed to make comparisons among the responses by using multiple choice configured survey questions.

The sampling group consists of 224 people who have lived in Berlin for at least 5 years and describe themselves as Turkish. 55% of them are women while 43% of them are men, %60 of them are Turkish while 24% are German and 11% have double citizenshipⁱ. Additionally, 72% of them describe themselves as faithful, while 14% as atheist and 13% as religious. Those of who do not feel to be included in any kind of sect constitute 21% of the total.

2. RESEARCH FINDINGS

2.1. Statue of Women and Equal Rights

The research findings about the statue of women can be summarized as follows:

Generally, %88 of the participants has attitudes towards the men-women equality. When the responses of women and men participants are compared in terms of women equality, men participants give opinions about women equality with rate of 84% while this rate increases about %8 and reaches %90 by women participants. The majority of participants supports the idea that women should participate in business life (92%) and receive higher education (94%).

Regarding the subject of who the householder is, 72% of the participants support the idea that both women and men should cooperate in being partner householders. When women and men participants' responses are compared, it is seen that the rates constitute a gap: %68 of the men participants and 74% of the women participants share their responses as women and men being common householders. The rate of women's ideas that men should be the householder is %10 while this rate is about %25 which means one of the four of men participants expect men to be the householder. On the other hand, men's ideas that women should be the householder is about %1 and the ratio of women who do not support their own gender to be the householder is 5%. These results generally show that women and men do not expect only one gender to be the householder but give ideas about mutual cooperation.

2.2. Women's Dressing and External Appearance Freedom

One of the most important subjects regarding women freedom is their selection of dressing, in other words, to dress by their will. The rate of men who give this freedom to women is 54% which is not very high. On the other hand, this rate is only 4% less than women participants' responses for this area. Furthermore, in terms of women dressing, about 32% of men participants expect women not to dress as contrary to the societal environmental values in which they live which means they want women to dress appropriate for the societal environment. The rate of women who share this opinion is about half of the men rates in the same subject (15%).

2.3. Sexual Freedom of Women

Sexual Freedom of Women is examined with the main topics of the right to have sexual affairs before marriageⁱⁱ, the sentimental behaviors (kissing, close hugs) of father and mother next to their children and freedom to share the same house with their male friends. Regarding

the subject of the freedom to have sexual affairs before marriage for men and women, the majority of participants do not give this freedom to women: the majority of the participants support men to have these kinds of affairs before marriage (57%) but when the question is about women freedom, on the contrary, the majority of the participants reject this right (62%). The rate of the participants who give this freedom to men is about 20% more than those who support women (as opposed to 42%).

When the rates of men and women are compared, the majority of women (58%) attribute the sexual freedom before marriage to men while with about the same rate, they reject (59%) this freedom to their own gender. In other words, women's rates who give this kind of freedom to their own gender remain at about 40%. When the rates of men's answers are analyzed, it is seen that they approve the freedom of women to have sexual affairs before marriage with the rate of 34%. This rate increases %21 more when the question is about men's freedom (55%).

When the participants were asked how they would face the situation if their sisters or daughters' wanted live together with their boyfriends before they got married, the majority of them (55%) responded that they would reject and not consent.

When women and men participants' responses are compared, it is seen that men participants' rates who reject this situation is about 10% more than the women participants (62%).

According to research results of Özdemir (2013) who evaluates the situation by comparing the age groups (15-25, 26-35, 36-45 and 46-70), it becomes clear that: 15-25 age group restrict the freedom of both genders more when compared to the other age groups. The rate of those who give sexual affair freedom to womenⁱⁱⁱ in the oldest age group (46-70) is the biggest one with 51% and the smallest one with the rate of 15% in the youngest age group (15-25).

With the rate of 31%, the youngest age group 15-25 represents the smallest rate who gives the freedom of sex before marriage. As opposed, about three of four (73%) of the oldest age group (46-70) give this freedom to women. This rate represents the highest value attributing this freedom to men as comparing the other age groups. (Özdemir, 2015: 41).^{iv}

2.4. Women and (Family) Honor

One of the priorly thought concepts is honor when the question is women sexuality and freedom to have sex. The research is conducted in the concept of preventing the family honor and not getting blamed:

When the participants were asked whether there was any importance of gender in terms of dishonoring the family, 34% of participants answered as women could dishonor the family and 64% of them answered as there was no difference between women or men, individuals could only blame their own honor. With this answer, the portion of 64% individualizes the concept of honor and this can be interpreted as one's negative behavior should not be attributed to another individual or group.

When the participants are generally evaluated, the majority of them (68%), do not make any gender discrimination, each family member has the same responsibility to protect the family honor. The rate of those who attribute this responsibility to men is roughly the same (men: 9%, women: 8%). The rate of those who attribute this role to women is very little with women: 6% and men 3%.

2.5. Sexual Education in Family and the Importance of Child Gender

Another subject which is examined through the research is about whether parents have responsibility to share their sexual knowledge and values with their children and whether they regard the behaviors that recall sexual behaviors which can be examples for children as true or wrong.

Among women and men participants, the majority of them (88%) support the idea that children should be educated about sexual issues by their parents. On the other hand, majority of the participants (58%) regard the behaviors which can be attributed to sexual issues next to children as normal.

The results can be interpreted as the generation of children would be carrying their parents sexual ideas because of the situation that the majority of the participants would share their ideas about sexual freedom, their knowledge and opinions.

3. CONCLUSION AND SUGGESTIONS

Generally speaking, the majority of the participants support the opinions that women should play role in business life (92%), they should have higher education (94%), they should have freedom to get dressed and they should have freedom about their external appearance (57%), and that there should be mutual roles of genders in family holder (72%). They also support women and men equality (88%), women and men children equality (83%), women involvement in business world (65%) and individual honor approach (83%). The rates of women and men participants are not too different in these concepts.

Although the rate of men who support women and men equality is 84%, the rate of men who oppose to women sexual freedom before marriage (65%), believe that women might dishonor the family name (42%) and support that women should get dressed appropriate to the society they live in. (44%) reaches almost %50

Another promising issue in the study is that women restrict their sexual freedom more for themselves than for men. Thus, when the question is sexual affairs before getting marriage, women's rate who support men freedom is 58% but the rate who support women freedom is 40%. In conclusion, the results of women do not include any equality regarding the subject of the sexual freedom of women and men.

Table 1: Statue of Women and (Sexual) Freedom

Statue of Women and (Sexual) Freedom			
	Gender (%)		Total (%)
	Men	Women	
Women's equality with men			
Women should be completely equal with men.	84	92	88
Women should not be completely equal with men.	16	8	12
Women's role in business			
They can work as housewife.	10	3	6
They can work commercially	90	94	92
No Knowledge	-	2	1
Women to have upper education			
I support.	95	94	94
I think it is unnecessary.	3	6	5
No Knowledge	2	-	1
Who should be family holder			
Men should be.	25	10	16
Women should be.	1	5	3
Both of them should be (mutually).	68	74	72
The one should be who is given much more respect	6	10	8
Environmental effect on women dressing and external appearance			
She should dress as not to be different to the environmental values she lives in.	44	37	22
She can dress by free if the environment is modern.	12	22	18
She should dress totally free whether the environment is modern or not.	54	60	57
No Knowledge	2	3	4
About women's sexual affair freedom before marriage:			
I accept	34	40	37
I refuse	65	59	62
No Knowledge	1	2	1
About men's sexual affair freedom before marriage:			
I accept	55	58	57
I refuse	43	41	42
No Knowledge	2	1	1
About your daughter/ sister to live with her boyfriend before marriage:			
I accept	35	48	43
I refuse	62	52	55
No Knowledge	3	-	1
"dishonoring" of family			
Only a female member can make dishonor of family	42	27	34
An individual can only dishonor his/her own honor.	55	71	64
No Knowledge	3	2	2
Preventer of "family dishonor"			
Men	9	8	8
Women	3	6	5
The entire member in a family is responsible.	66	65	65
I refuse this concept of „family dishonor“.	20	19	20
No Knowledge	2	2	2
Children value depending on their gender			
Male children are more valuable	3	2	2
Their gender differences make no difference on their value.	81	85	83
Male children are not more valuable however they have more opportunity on the society.	13	13	13
About children's sexual education by their parents:			
It is a must	88	88	88
It is not necessary	9	11	10
No Knowledge	3	1	2
About parents' intimate behaviours next to their children			
I accept	52	64	58
I do not accept	45	35	39
No Knowledge	3	2	2

Notes

i 2%, 4% and 2% of the sampling group did not provide their private information of gender, citizenship and family type, respectively.

ii The concept of sexual affair refers not the behaviors like to kiss, holding each other's hands or hug but to have sex.

iii This rate in the age group of 26-35 is 40% and the age group of 36-45 is 39%.

iv This rate in the age group of 26-35 is 67% and the age group of 36-45 is 54%.

REFERENCES

- AKKAYA, Ç.; ÖZBEK, Y. and ŞEN, F., 1998, *Länderbericht Türkei*, Darmstadt: Primus Publishing
- AMT FÜR STATISTIK BERLIN&BRANDENBURG PRESSANNOUNCEMENT, 2011, Über 466.000 Berlinerinnen und Berliner haben einen ausländischen Pass, Nr. 278, 08.09.2011.
- AMT FÜR STATISTIK BERLIN BRANDENBURG, 2010, Meldeberichtregistrierte Einwohner im Land Berlin am 30. Juni 2010 (AI5-hj1/10), Berlin&Brandenburg Statistical Office Publishing.
- GESEMANN, F., 2002, Einwanderungsstadt Berlin Integrationswerkstatt in der Krise. *IZA; Zeitschrift für Migration und soziale Arbeit: Antidiskriminierung und Antirassismus*, ¾, Frankfurt am Main.
- KAĞITCIBAŞI, Ç., 1991, *Türkische Migranten aus der Sicht des Herkunftslandes*. Bott, P; Merkens, H. and Schmidt, F. (Ed.): Türkische Jugendliche und Aussiedlerkinder in Familie und Schule. Göppingen: Schneider Publishing, 31-44
- KARASAR, N., 2006, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 16. Edition. Ankara: Nobel Publishing.
- OECD, 2013, *Zuwanderung ausländischer Arbeitskräfte: Deutschland (German Version)*, OECD Publishing
- ÖZDEMİR, L., 2013, *Die Identitätsentwicklung der türkischen Familien in Berlin. Im 50. Einwanderungsjahr*, Thesis (PhD), Humboldt University Berlin
- ÖZDEMİR, L., 2015, Quantitative research based upon the identical development of the people with Turkish origins who live in Germany (example of Berlin), *Journal of Social and Administrative Sciences*, 35-45
- STATISTISCHES BUNDESAMT, 2010, Statistisches Jahrbuch. Wiesbaden: Federal Statistical Office
- STATISTISCHES BUNDESAMT, 2010, Anteil der ausländischen Bevölkerung an der Gesamtbevölkerung in den Bundesländern. Wiesbaden: Federal Statistical Office Publishing
- ŞEN, F., 1993, *Von 1961 bis 1993 eine kurze Geschichte der Türken in Deutschland*. Şenocak, Z. and Leggewie C. (Ed.): *Deutsche Türken*, Hamburg: Rowohlt Publishing
- UZUN, E., 1993, *Gastarbeiter – Immigranten – Minderheit. Vom Identitätswandel der Türken in Deutschland*. Leggewie, C. and Şenocak, Z. (Ed.): *Deutsche Türken, Das Ende der Geduld*. Hamburg: Rowohlt Publishing

DEVELOPMENT OF CORPORATE GOVERNANCE IN TRANSITION COUNTRY: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN

Zufar ASHUROV *

ABSTRACT

This paper empirically analyzes the development of corporate governance in the case of Uzbekistan as a transition country. Specifically, the reforms implemented for over two decades for strengthening and improvement of national corporate governance system, the measures undertaken by the government for improvement of corporate relations in the joint-stock companies, the stages of progressing corporate governance, the current problems of corporate governance are studied as well as the author's views and thoughts on the development process of corporate governance in the country are stated in this paper. This empirical paper also shows the specific approach for reforming the corporate governance system in the country, and presents evidence suggesting an impact of Uzbekistan's corporate governance developments on the domestic stock market performance. At the end of paper, the author makes conclusion and brings some suggestions to further develop the corporate governance in Uzbekistan.

Keywords: *corporate governance, corporate legislation, corporate governance reform, corporate governance framework, stock market performance.*

JEL Classifications: *G30, G38, K22*

1. INTRODUCTION

Today the corporate governance in the companies has become a vital topic for the most researches and scientific controversies. Year by year there increase a number of researches, books and papers on corporate governance problems which call upon to improve the state of corporate governance in the jurisdictions or in the world as a whole, and to bring it to the generally accepted international standards and principles. The corporate governance is now playing a key role in economic and social development of a country, and it has began to significantly matter for both industrialized and most of the developing countries and transition economies.

* Senior Teacher, Department of Corporate Governance, Tashkent State University of Economics, 49 Uzbekistanskiy Prospekt, 100003 Tashkent, Uzbekistan, Email: zashurov@intal.uz

In Uzbekistan, as one of the countries with transition economy, the problems of corporate governance also remain actual for both scientific community and industrial enterprises. After Uzbekistan obtained independence, the country's priority task has become creation of legal and organizational prerequisites for formation of heterogeneous economy and competitive environment which ensured the high rate of economic growth and sustainable development of a society (Uljabaev, 2004). The experience of reforming the transition economy countries has confirmed that privatization and incorporation, promoting the generation of a class of real business owners and the introduction of effective methods of corporate governance for the privatized property, are the important ways for implementing a smooth transition from administrative-planned economy to the market economy model (Zaynutdinov & Rakhimova, 2007). Nowadays, the Uzbek companies began to understand that good corporate governance is not only the best way of improving company's financial performance, improving quality of managerial decisions, but the way of balancing interests of the various parties of corporate relations. Besides, there being grown the comprehension of that the best practice of corporate governance, ensuring establishment, identification, adjustment and adoption of the standards and principles of corporate governance, increases investment attractiveness of the company, consequently, and of the national securities market. In this regard, the objective of this research is to empirically analyze and evaluate the reforms and measures undertaken to develop the corporate governance system in Uzbekistan.

2. DEVELOPMENT BACKGROUND OF CORPORATE GOVERNANCE: PRIVATIZATION AND DENATIONALIZATION

In Uzbekistan, the introduction of the corporate governance system into practice is carried out in the period of implementing economic reforms on privatization and denationalization as well as on incorporation of the state property enterprises. Privatization and denationalization of state-owned enterprises was carried out in four stages after approval of the Law on Privatization and Denationalization in 1991. During 1992-2005 more than 131 state-owned enterprises, state properties were privatized, on the basis of which there were established more than 50 thousand enterprises of variety ownership forms (Troschke & Zeitler, 2006).

1st stage (1992-1993) – privatization of mainly state housing, small and medium-sized enterprises in the spheres of trading, service, light and food industry, automobile transport and construction has formed 52268 owners of trade, consumer services, public catering, consumer cooperation entities, 95% of which did not have a legal entity status previously. 2nd stage (1994-1996) – mass privatization of the enterprises of all sectors of an economy (except the basic ones), including agricultural sector, transformation of state-owned enterprises to joint-stock companies.. 3rd stage (1997-2000) – privatization of industrial giants, subsidiary enterprises of fuel and energy complex, chemical, metallurgical and machine-building industries, starting from 1999 it was carried out with wide attraction of foreign capital. 4th stage (2000-present) – this stage is characterized as a stage of individual approach in changing ownership form of largest, strategic enterprises of the country's economy with wide attraction of international technical and financial consultants. The main attention in the process of denationalization is paid to provide for the most effective utilization of property, achievement of the best production indicators of privatized entities, wide attraction of foreign investors to this process and creation of the multi-structural economy on the basis of privatized property (Zohidov, 2004).

According to analysts (Vohidov, 2004), the corporate governance development in Uzbekistan has a positive influence on the effective capital distribution and the development

of the financial markets, the activation of the foreign investments attraction process. Today, the corporate governance has gained a wide spread occurrence in the form of open and closed joint-stock companies, limited liability companies, state joint-stock companies, concerns, corporations, associations, holding companies etc (Berkinov, 2005).

3. LEGAL SOURCES OF CORPORATE GOVERNANCE

Formation of a basis of corporate governance in Uzbekistan has begun with establishing corporate legislation, first of all, with enacting necessary laws regulating the corporate relations. Corporate governance in Uzbekistan is primarily based on statute law which forms the main legal sources relating to corporate governance, and consists mainly of:

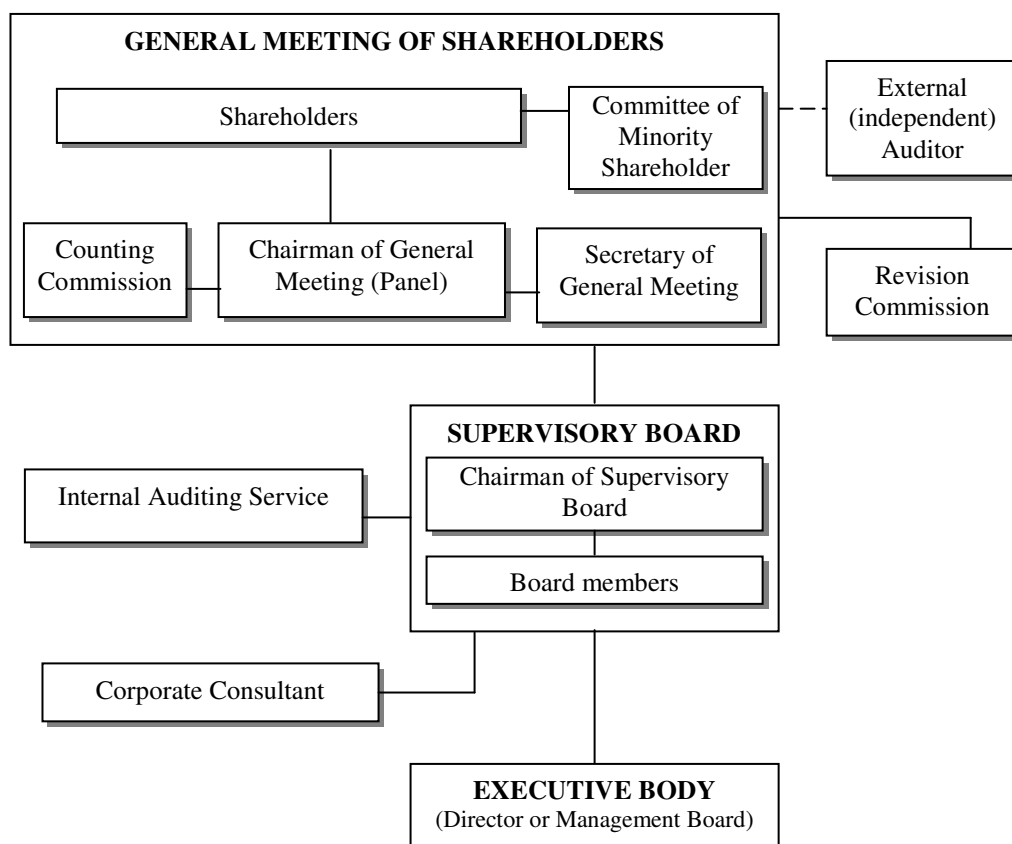
- Civil Code of the Republic of Uzbekistan (enacted in 1995, last amended in 2015);
- Law on Joint-Stock Companies and Protection of Shareholders' Rights (enacted in 1996, revised in 2014);
- Law on Limited and Additional Liability Companies (enacted in 2001, last amended in 2014);
- Law on Business Partnerships (2001, last amended in 2014);
- Law on Bankruptcy (revised in 2003, last amended in 2014);
- Law on Securities Market (enacted in 2008, revised in 2015);
- Law on Accounting (enacted in 1996, last amended in 2014);
- Law on Auditing Activity (revised in 2000, last amended in 2014);
- Law on Competition (enacted in 2012, last amended 2014).

These laws set formal procedures for establishing corporations, determine the mechanism of governing and functioning of business corporations (companies) and the mechanism of interaction between governing bodies and stakeholders, specify the main rights of shareholders, determine securities market players and provide mechanisms for protecting the rights of market participants and investors, and thus constitute the legal framework for corporate governance in Uzbekistan.

The main principles of corporate governance in Uzbekistan are stipulated in the *Law on Joint-Stock Companies and Protection of Shareholders' Rights (Company Law)* which has established the particular mechanism, considering the national specificity, governance and control of the joint-stock company on the basis of one of the corporate governance models known in the world (German corporate governance model). Creation of this legal act in the sphere of corporate governance and of protection of shareholders' rights had a positive influence in development of market relations in Uzbekistan. Initially enacted in 1996, this law was revised and approved in a new version in 2014. The other laws serve as extension of application of the standards of Company Law to other forms of ownership as well as regulate the relations in the national securities market, sets the strict requirements for information disclosure. Furthermore, besides the laws we mentioned above, a number of Presidential decrees and Government resolutions have been adopted aiming at improving corporate governance system in Uzbekistan.

The corporate legislation has formed the corporate governance framework which has been improved for many years in accordance with national legislation and taking into account the international practice, and which is typical for application nowadays in almost all joint-stock companies (exception may be banks and other financial organizations) operating in the territory of Uzbekistan (Figure 1).

Figure 1. Typical corporate governance framework of Uzbek joint-stock companies

Source: generated by the author on the basis of corporate legislation

4. CORPORATE GOVERNANCE DEVELOPMENT REFORMS

It is important to note that the concept of corporate governance itself is rather new to Uzbekistan. The term “corporate governance” was first used in 2000 in the documents of the Central Bank of Uzbekistan which established norms of adequate corporate governance in commercial banks. That is to say that the corporate governance development reforms in Uzbekistan were related with adoption of essential presidential and governmental acts aiming at having a positive influence on effective capital distribution, development of the financial markets, activation of the foreign investments attraction process. In our research we study the development of corporate governance dividing it in four stages.

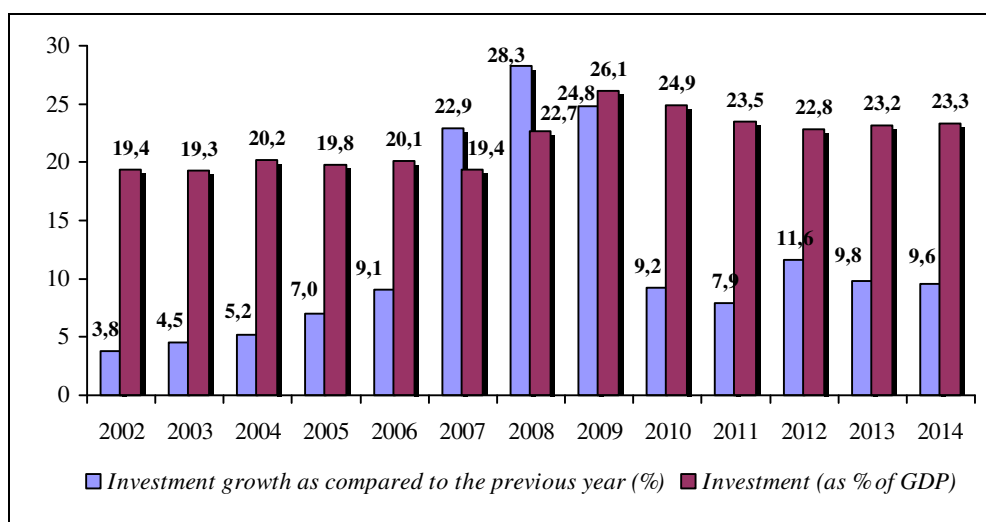
4.1. First stage: 1996-2002

The first stage was passing during 1996-2002. In this period a formation of legislative base establishing, first of all, the mechanism of governing corporate enterprises and of internal control was underway. In addition, this stage was distinctive with that, in this period, the statutory acts clearly regulating the activity of supervisory and executive bodies of the joint-stock company, the mechanism of contracting system of hiring chairmen of the joint-stock companies, the procedure of handing over the state shareholding to the state attorneys and management companies for trust management were approved by the respective resolutions of the government. At this stage the bases of functioning securities market and of expanding foreign investors’ participation in the national stock market were also formed.

Adoption of the *Law on Joint-Stock Companies and Protection of Shareholders' Rights (Company Law)* in 1996 is highlighted as a substantial step towards establishing the basis of corporate relations, determining the specific mechanism for governance and control of corporations. This law relating to the sphere of corporate governance and protection of shareholders' rights protection has also had a positive impact on the progress of market relations in the country. In a nutshell, the law created the legal base for solution of issues relating to status, formation, operation, reorganization and liquidation of the company, to its governing and control bodies and their interrelation, to company's securities and stock floatation, to dividends and their distribution (Broadman, 1999). After adoption of the Company Law there have been step-by-step approved the governmental resolutions which aimed at improving the governance system of companies, the mechanism of investment attraction to develop the enterprises and securities market as well as to extend the interests of foreign investors in the republican stock exchange, at increasing the role of shareholders in governing the privatized joint-stock companies.

The *Law on Protection of Investors' Rights in the Securities Market* enacted in 2001 determined the duties of the issuers (companies issuing securities) and of the investment institutions (professional participants of securities market) on presenting information to the investors. This law has resolved several problems in Uzbekistan, including protection of investors' and, especially, shareholders' rights by way of improving the quality and reliability of information to be presented to them, and developing the information delivery system. Ultimately, this law enabled to increase the investment indicators year by year in the country (Figure 2).

Figure 2. Investment growth in Uzbekistan during 2002-2014

Source: compiled by the author using the data from the State Statistics Committee of Uzbekistan, 2002-2014.

However, in spite of reforms implemented during this period to increase the shareholder activism and improve the role of governing bodies in corporate governance, in practice, in most of companies the principles and methods of management still remained in prior manner, the same administrative-command work style, economic methods and incentives were poorly used, corporate governance mechanism was not practically working and much of shareholders didn't know their legitimate rights. These circumstances eventually

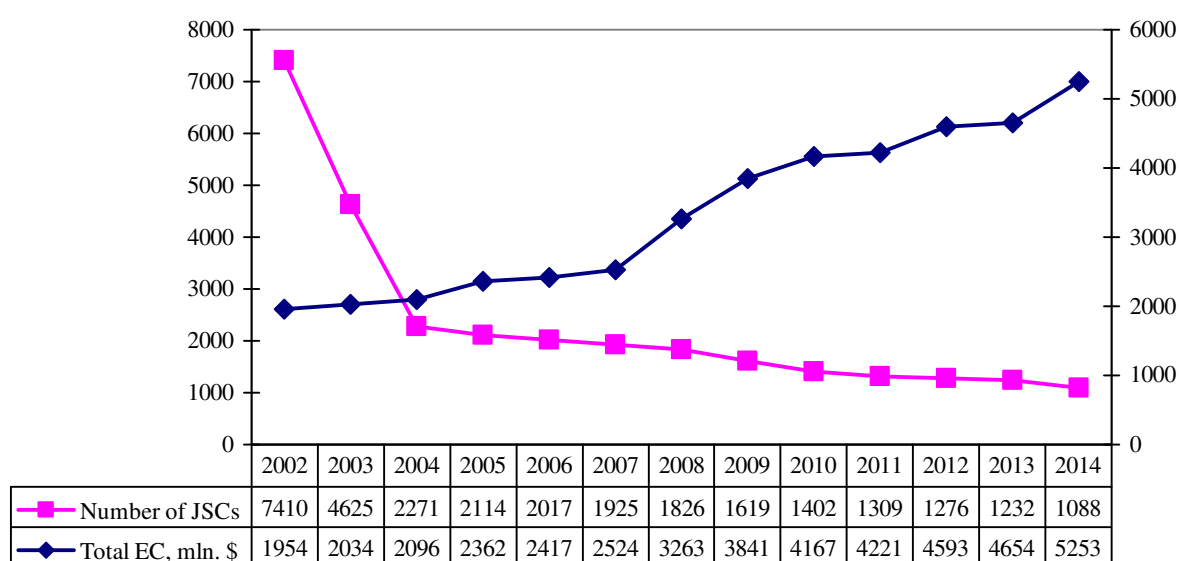
impeded the foreign investment attraction, financial market development, competitiveness enhancement and sustainable social and economic development of the country at whole. Thus, a need has emerged to further reform the corporate governance system in Uzbekistan.

4.2. Second stage: 2003-2007

The second stage covers the period from 2003 to 2007. This stage started adoption of the Presidential Decree “On Measures to Cardinaly Increase the Share and Value of the Private Sector in the Economy of Uzbekistan” and the Governmental Resolution “On Measures to Improve the Corporate Governance of the Privatized Enterprises” in 2003. The reform period was characterized with cardinal increase of a role of the private sector and its value in the national economy, with radical improvement of the corporate governance system in the country. That is to say that after adoption of these significant legal acts, there began a new era of corporate governance development in Uzbekistan, and it was characterized with cardinal increase of a role of the private sector and its value in the national economy, with radical improvement of the corporate governance system in the country. The stage, basically, is distinguished by fixing a minimum authorized capital for open joint-stock companies in an amount equivalent to 50,000 US dollars. At this stage the corporate governance principles have gained the complex reflection. Adoption of new regulations, amendment of laws in force undertaken at this stage have developed the interrelations, rights and obligations of the government and private proprietors, shareholders and executive bodies; specified the distribution of power and functions between management, supervisory board and revision commissions.

In the past years, there has been observed such tendency in the situation with joint-stock companies in Uzbekistan that a number of joint-stock companies are decreasing whereas their equity capitals are increasing in an inverse proportionality. This situation leads us to conclude that the capitalization level of joint-stock companies is potentially increasing together with country’s economic growth (Figure 3).

Figure 3. Number of joint-stock companies (JSC) and total equity capital (EC) trend

Source: compiled by the author in US\$ using the data from the State Statistics Committee of Uzbekistan, 2002-2014.

Adoption of a “*Securities Market Development Program for 2006-2007*” in 2006 became the important event of the second stage of corporate governance development which evidently provided for carrying out measures on the further development of a primary securities market by means of full privatization of the enterprises and establishing new joint-stock companies, on accelerated development and expansion of the scales of a secondary securities market, on development of corporate governance system, on formation of modern infrastructure for stock market, on training and professional development of personnel for securities market (Tolipov, 2007). The most essential legal act – a unique *Law on Securities Market* was enacted in 2008 which provided for unification of the norms of existing legislation on securities market towards the international standards.

4.3. Third stage: 2008-2013

The third stage of development started from the fourth quarter of 2008 and continued until 2013. This stage was supposed to be the beginning of transition to a new character of corporate governance development in the companies of Uzbekistan. The start of reforms was marked by further increase in capitalization level and improvement of financial sustainability of the real sector enterprises, improvement of mechanisms of financial rehabilitation and management of economically insolvent enterprises, wide attraction of investments, including of bank capital in the process of structural transformation of an economy, modernization, technical and technological re-equipping of manufacture in conditions of overcoming the negative consequences of the global financial and economic crisis of 2008.

The increase in capitalization of business associations and joint-stock companies became the important tenor of corporate governance development in Uzbekistan. According to the Presidential Decree “*On Measures to Further Increase the Financial Sustainability of the Real Sector Enterprises*” as of November 18, 2008, a new minimum authorized share capital was fixed for the open and closed joint-stock companies in an amount equivalent to 400,000 US dollars. This resulted in that some operating open and closed joint-stock companies brought the extent of their authorized capitals to the established amount, but some transformed to the other organizational-legal forms or integrated by merging and amalgamating their assets, and thus the most liquid and attractive large enterprises remained in the form of joint-stock companies.

In addition, to financially rehabilitate and renew the production in the bankrupt and economically insolvent industrial enterprises a unique mechanism was launched. The mechanism of financial rehabilitation of economically insolvent enterprises provided for selling of bankrupted industrial enterprises to the commercial banks by auctions; acceptance by banks of the investment commitments on providing financial rehabilitation and renewal of bankrupt enterprises, their technological modernization and re-equipment, organization of competitive production for external and internal markets; and further selling of rehabilitated enterprises to the potential investors at the market value.

In reforming the corporate governance system in the country there paid attention not only at real sector but also at financial sector of an economy which implied development of corporate governance in commercial banks and other financial organizations. In accordance with the “*Program of Priority Areas for Further Reforming and Raising Sustainability of the Financial and Banking System of the Republic in 2011-2015 and Achieving High International Rating Indicators*” approved by the Presidential Resolution No.PP-1438 as of

November 26, 2010, to further enhance the role of the Boards of the banks and to improve the corporate governance in commercial banks there were made amendments in the regulations of the Central Bank of Uzbekistan.

Further, the reforms of this stage were continued with undertaking of new and cardinal measures by adopting several legal acts which aimed at cardinal improvement of business environment, creation of maximal favorable conditions for investment attraction and entrepreneurship, including improvement of legislation on protection of investors' rights and interests, enhancement of transparency of the activity of state administrative bodies and state corporations, developing code of conduct in the sphere of corporate governance, approving requirements to the corporate websites, creation of new job places and increase in population employment in the private sector of an economy.

4.4. Fourth Stage: 2014-present

The fourth stage of development reforms has been passing since the second quarter of 2014 to present time, and it is supposed to be the new period of corporate governance development in the companies of Uzbekistan. Because, the new version of the *Company Law* was enacted by the parliament of Uzbekistan in May 6, 2014, resulting from the statement of Uzbekistan's President in his speech to Parliament titled "The Concept of the Further Deepening of the Democratic Reforms and the Formation of the Civil Society in the Country" (Karimov, 2010), stating that new Company Law should be enacted and the powers, rights and responsibilities of the corporate governance and control bodies should be clearly specified in it. In contrast to the old version of the Law, in this new Law there clearly specified the credentials, rights and responsibilities of the bodies of corporate governance and control; enhanced the role and significance of supervisory boards, general meeting of shareholders and revision commissions of the joint-stock companies; provided for ensuring many guarantees for the minority shareholders; expanded access of all shareholders and potential investors to the information about the activity of the companies. Moreover, in order to protect the rights and legal interests of the minority shareholders there provided for establishment of committee of minority shareholders which should not compose of director, members of management board as well as the persons elected in the supervisory board and revision commission of the company. We assume this new Law to be "self-sufficient" from the functional point of view and by the aspect to embrace the basic norms on regulation of corporate relations. At present, this stage of reforms is underway and still continuing.

One more of the measure undertaken during the fourth stage reforms was adoption of the President's Decree "*On Measures for Introduction of Modern Methods of Corporate Governance in Joint-Stock Companies*" in 24 April 2015 which approved the Program for Radical Improvement of Corporate Governance System (still in progress), according to which there specified the tasks for implementation in the sphere of introduction of modern methods of corporate governance on the basis of in-depth study of international experience, enhancement of the role of shareholders including minority ones in management of and control over activity of joint-stock companies, introduction of modern information technologies in corporate governance, further development of securities market as well as training and professional development of personnel in the corporate governance sphere.

As we see that in Uzbekistan the legal basis of corporate governance has been established, and now it is being improved in line with international principles and standards. Starting from the fourth stage of reforms and henceforth the corporate governance will be intrinsic mainly for joint-stock companies with high level of capitalization and technological

modernization, and now the improvement of their corporate governance practice is considered an integral part of the process of reforming country's economy and should serve for real protection of private property, ensuring of investors' rights and interests, creation of favorable conditions for investment and maturing the competitive national companies.

5. IMPACT OF CORPORATE GOVERNANCE DEVELOPMENT ON STOCK MARKET PERFORMANCE

The securities market, as a matter of fact, plays a disciplinary role in the system of corporate governance. The securities market in Uzbekistan is one of the crucial elements of the market economy and has a short history, and it is being developed rapidly since equity markets are important investment infrastructure for any country. Most dynamic developments of securities market have started in the beginning of independence, when the government launched medium and mass privatization and securitization of the state-owned enterprises. In this short period of time, Uzbek securities market, namely Tashkent Stock Exchange has shaped itself up to the modern standards and it is on the way in acquiring the features inherent to many advanced international stock markets (Akimov, 2001).

Moreover, sale of state-owned shares through advertised and public exchange trades enabled to form their real market price and to sell to effective proprietors. Nevertheless, the stock market of Uzbekistan is one of the most objective reflections of the trends that can be observed in the industrial economy. The key progress indicators of the national stock market for the past years demonstrate positive shifts in the strengthening of financial stability of the enterprises of the country, improvement of the level of their capitalization (see Table).

The stock market capitalization in Uzbekistan is calculated as the number of shares traded on the stock exchange times their prices. It is a measure of the size of the stock market in the country. It is usually reported as percent of GDP so that we can evaluate the size of the stock market relative to the size of the economy. In Uzbekistan the stock market capitalization of about 4.84 percent of GDP in 2014 though is not an indication of a well developed stock market but it is better as compared to 2006 when the market capitalization to GDP ratio was close to zero.

Table. The key progress indicators of the national stock market for 2006-2014

<i>Indicators</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
GDP, mln. \$	16741.4	21852.7	27097.4	31822.8	37701.9	43315.1	48684.4	54030.9	59803.4
Number of joint-stock companies	2418	1925	1826	1619	1402	1309	1276	1232	1088
Total equity capital, mln. \$	2416.5	2523,9	3263.2	3840.9	4166.9	4221.2	4592.5	4654.1	5253.3
Number of officially listed companies	4	10	19	20	89	100	113	138	133
Market capitalization of listed companies, mln. \$	148.9	222.8	494.5	465.9	2894.3	2943.1	2746.4	2889.9	2897.2
Market capitalization of listed companies to GDP ratio, %	0.89	1.02	1.83	1.46	7.68	6.79	5.64	5.35	4.84

Source: compiled by the author in US\$ using the data from the State Statistics Committee of Uzbekistan and the “Tashkent” Republican Stock Exchange, 2006-2014.

In spite of the progress in the national corporate governance and securities market, however, there still exist some problems in Uzbekistan which restrain introduction and development of good corporate governance, and most of them still remain unsolved. They are: prevalence of state shares in the joint-stock companies; low level of market capitalization of the joint-stock companies; low level transparency and information disclosure of the companies; absence of guidelines of best practice of corporate governance (code of corporate governance); low involvement of population (ordinary citizens) to share-purchasing processes; low fraction of publicly traded shares due to high ratio of state-owned shares in the authorized share capitals of the companies; unessential and diminishing role of institutions of collective investment.

6. CONCLUSION

This research paper presented the results of corporate governance development and showed the empirical evidence on effectiveness of measures implemented in Uzbekistan. The research conducted and ideas put in this paper led us to conclude the following.

In Uzbekistan, as country with transition economy the corporate governance reforms is yet underway and still needs to be further developed. Moreover, we have accepted a fact that the present urgent problem for national corporate legislation in Uzbekistan is to bring closer and to adapt them to the global corporate governance standards. For joint-stock companies of Uzbekistan it is intrinsic to raise their level of capitalization artificially that is on the basis of relevant governmental decrees and resolutions. However, domestic joint-stock companies should also tend to have natural capitalization that is to increase their authorized share capital on the basis of issuing and initial public offering of shares to the stock market on their own initiative. The corporate governance reforms in Uzbekistan have been government-initiated rather than corporations-initiated. We studied the corporate governance reforms dividing the

reform periods in four stages which step-by-step resulted in shaping the current corporate governance system.

In our opinion, the fourth stage of corporate governance development in Uzbekistan should pursue the following tasks to further improve the system of corporate governance, especially, to proceed the activity on further adoption of the international corporate governance standards into practice of corporate governance, particularly of generally accepted OECD Corporate Governance Principles (OECD, 2004) – fairness, transparency, accountability, responsibility; to put into practice the Uzbek Code of Corporate Governance – a set of standards and internal norms which establishes and regulates a routine of corporate relations on “comply-or-explain” basis; to continue the measures on development and modernization of national stock market both in terms of quality and quantity, and thus giving a new positive impulse towards creation of the modern market environment in the stock market with the introduction of advanced technologies.

Thus, further development of the national model of corporate governance will lead to strengthening of economic and financial state of the domestic joint-stock companies, inflow of foreign investment, protection of the all shareholders’ rights as well as to general success of market transformations in the country.

REFERENCES

- Akimov, A., 2001, *Reforming the Financial System: The Case of Uzbekistan*. CASE Network Studies and Analyses No.234, Warsaw.
- Berkinov, B., 2005, *Korporativniye struktury: osnovy sozdaniya i upravleniya (Corporate Structures: Fundamentals of Establishment and Management)*, Publication of National Library of Uzbekistan named after A.Navoi, Tashkent.
- Broadman, H., 1999, *Corporate Governance and Regulation in Central Asia: Uzbekistan's Structural Reform Challenges*, Comp Broadman edition, World Bank Policy Research Working Paper No.2331.
- Karimov, I., 2010, *The Concept of the Further Deepening of the Democratic Reforms and the Formation of the Civil Society in the Country, Uzbekistan*, Tashkent.
- OECD, 2004, *OECD Principles of Corporate Governance*, OECD Publication Service, Paris.
- Tolipov, K., 2007, *Predposylki formirovaniya sistemy korporativnogo upravleniya na predpriyatiyakh i perspektivy ee razvitiya v Uzbekistane (Background of Formation of a Corporate Governance System at the Enterprises and the Perspectives of Its Development in Uzbekistan)*, Journal "Upravleniye Predpriyatiem", No.1.
- Troschke, M. & Zeitler, A., 2006, *Privatisation and corporate governance in Kazakhstan and Uzbekistan: insights from a corporate survey in food and light industries*, Osteuropa-Institut München, Working Paper No.256.
- Uljabayev, K., 2004, *Korporativnoe upravlenie v Uzbekistane: problemy i resheniya (Corporate Governance in Uzbekistan: Problems and Solutions)*, Proceedings of scientific and practical conference on "Corporate Governance: Formation and Development in Conditions of Demonopolisation", Tashkent.
- Vohidov, M., 2004. *Razvitie korporativnogo upravleniya v Respublike Uzbekistan (Development of Corporate Governance in the Republic of Uzbekistan)*, Journal "Obshestvenniye Nauki v Uzbekistane", No.4.
- Zaynutdinov, Sh. & Rakhimova, D., 2007, *Korporativ boshqaruv asoslari (Fundamentals of Corporate Governance)*, Academia, Tashkent.
- Zohidov, A., 2004, *Povisheniye effektivnosti upravleniya aktsionernimi kompaniyami v usloviyah perekhodnoy ekonomiki (Enhancement of Management Effectiveness of the Joint-Stock Companies in the Conditions of Transition Economy)*, Diss., Tashkent.

OBEZİTE İLE MÜCADELEDE VERGİLENDİRME: TÜRKİYE’DE MÜMKÜN MÜ?

Sevda AKAR*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, obezite ile mücadelede uygulanan vergileme politikasını ele almaktır. Çalışmada son yıllarda gündemde olan obezite vergilerinin tanımı, amaçları, etkileri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Türkiye’de uygulanabilirliği değerlendirilmiştir. Bu makaleye göre; Avrupa Birliği Üyesi ülkelerde uygulanmaya başlanan bu vergilerin Türkiye’de de uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma sonunda obezite vergisi adı altında uygulanabilecek bir vergi ile sağlıklı gıdaların daha az, sağlıksız gıdaların ise daha fazla vergilendirilmesi yoluyla, bireylerin sağlıksız gıda tüketiminin azaltılabileceği ve daha sağlıklı gıdaları tercih etmelerinin sağlanabileceği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Obezite, Yağ Vergileri, Şeker-Şekerli İçecek Vergileri, Gıda Vergilendirmesi, Türkiye

JEL Kodları: H20, H29, I10, I18

TAXATION IN STRUGGLE WITH OBESITY: IS THAT POSSIBLE IN TURKEY?

ABSTRACT

The purpose of this study is to deal with the taxation policies applied in the fight against to obesity. In the study, in addition to definitions, objectives, assignments effects of obesity taxes are also comprehensively investigated and feasibility in Turkey is evaluated. According to this study, Turkey should be also assessed feasibility of these obesity taxes in which are implemented in European Union member countries. At the end of the study, it is suggested that through the obesity tax which is applied healthy foods can be less and unhealthy foods can be more taxed, individuals can be reduced unhealthy food consumption and can be selected more healthy foods.

Key Words: Obesity, Fat Tax, Sugar-Sweetened Beverage Tax, Food Taxation, Turkey

JEL Classification: H20, H29, I10, I18

*Dr, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İİBF, sevdamutluakar@gmail.com

1.GİRİŞ

1990'lı yıllardan itibaren artan küreselleşme süreci ile birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler bireylerin daha az sosyal olmasına ve sınırlı fiziksel aktivitede bulunmasına yol açmıştır. Buna ek olarak da bireylerin hızla gelişen bu gelişmelere uyum sağlamasına bağlı olarak daha sağlıklı hazır gıdalara yönelmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise dünyada obezite ve aşırı kilolu birey sayısında artış baş göstermiştir. Obeziteyi ve aşırı şişmanlığı, bireyin sağlığını etkileyen ve vücutta aşırı yağ birikmesine yol açan bir hastalık olarak tanımlamak mümkündür. Bu tür sağlık sorunları bireylerin yaşam kalitesini etkilemesi yanı sıra toplumda işgücü kaybının yaşanmasına ve hükümetlerin sağlık harcamalarını arttırmasına neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle obezite ve aşırı şişmanlık sorunu ülkelerin sağlık sistemleri üzerinde önemli bir yük ve maliyet oluşturmaya başlamıştır.

2000'li yıllarda ise hükümetler ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar obezite sorununu gündeme getirmiş ve kamu halk sağlığını korumaya yönelik tedbirleri tartışmaya başlamıştır. Özellikle, Danimarka'nın 2011 yılında bir çeşit obezite vergisi olan yağ vergisini uygulamaya koyması, hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların daha da ilgisini çekmiştir. Obezite ve kilo alımını tetikleyen gıdalar üzerinden vergi alınması, hem obezite ile mücadelede etkin bir rol oynamakta hem de hükümete ek bir gelir elde etmektedir. Ayrıca, böyle bir vergileme politikası bireylerin daha sağlıklı gıdalara yönelmesine olanak tanımakta ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi sağlanmaktadır.

Ancak obezite vergilerinin regresif olma ihtimalinin oldukça yüksek olması, bu vergilerin iyi bir biçimde tasarlanmasını gerektirmektedir. Çünkü dar gelirli bireyler, elde ettikleri gelirlerinin büyük bir kısmını yiyeceklere harcamaktadır. Özellikle esnek olmayan gıdaların vergilendirilmesi hükümete önemli bir gelir sağlamasına rağmen, dar gelirli hanehalkını ciddi bir biçimde etkilemektedir.

Literatürde obezite vergilerine yönelik çok az çalışma bulunmaktadır. Obezite vergilerini içeren ampirik çalışmalar ise nispeten daha az sayıdadır. Bunun temel nedeni ise, bu konunun son dönemde gündeme gelmesi ve obezite ile ilgili verilerin ampirik analiz için yeterli olmaması gösterilebilir. Bu çalışmanın amacı, son yıllarda popüler olan obezite vergilerini Türkiye açısından değerlendirmede bulunarak literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışma şu şekilde organize edilmiştir. Birinci kısımda teori ve literatür incelenmiş, ikinci kısımda dünyada obezite sorunu ve obeziteye karşı uygulanan vergileme politikaları ele alınmış, üçüncü kısımda Türkiye'de obezite yaygınlığı ve obeziteyle mücadelede uygulanabilecek vergileme politikası tartışılmıştır. Çalışma sonuç kısmı ile sonlandırılmıştır.

2. TEORİ VE LİTERATÜR

Aşırı şişmanlık ve obezite çağın hastalığı olarak tanımlanabilir. Dünya Sağlık Örgütü (2015) çağın hastalığını şu şekilde ifade etmektedir: Aşırı şişmanlık ve obezite, sağlığı bozabilen anormal veya aşırı yağ birikmesidir. Yetişkin bireylerde şişmanlığı ve obeziteyi tespit etmek amacıyla basit bir endeks olan Vücut Kitle Endeksi (Body Mass Index) kullanılmaktadır. Bu endeks, bireyin kilosunun, bireyin boyunun metre cinsinden karesine bölünerek hesaplanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre;

- Vücut Kitle Endeksi 25'e eşit veya 25'ten fazla olan bireyler aşırı kilolu,

- Vücut Kitle Endeksi 30'a eşit veya 30'dan fazla olan bireyler ise obez olarak tanımlanmaktadır.

Hükümetler, önemli bir sağlık sorunu olan obezite ile mücadelede çeşitli önlemler almaktadır. Çünkü, toplumda obezite oranının yükselmesi hem istihdamı hem de sağlık harcamalarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle hükümetler mali önlemlerin başında vergileri ve sübvansiyonları kullanmaktadır. Böylece hanehalkı bu tür mali önlemler ile tüketim kalıplarını, aşırı şişmanlığı ve obeziteyi tetikleyen sağlıksız gıdalardan, sağlıklı gıdalara doğru kaydırabilmektedir.

Ancak, Powell ve Chriqui (2014)'a göre vergi ve sübvansiyon gibi mali politika araçları ile tüketimin, enerji yoğun sağlıksız ürünlerden sağlıklı ürünlere başarıyla kayması bir dizi faktöre bağlıdır. Bunlardan ilki, gıda tüketiminin kendisi fiyata duyarlı olmalıdır. Bu durumda, fiyatlarda meydana gelen bir azalma meyve, sebze ve az yağlı maddeler içeren sağlıklı gıda alımlarında önemli artışlara neden olmaktadır. İkincisi, talebin fiyat duyarlılığı ötesinde, sağlık sonuçlarını geliştirmek amacıyla yapılan fiyatlandırma müdahalelerinde hane halkının net kalori tüketimini azaltması gerekmektedir. Hatta talebin fiyat esnekliği dikkate alındığında, bireyler düşük fiyatlı enerji yoğun gıdaları ikame ederse, vergiler kilo kaybında ya da diyetle önemli değişikliklere yol açmayabilir. Bununla birlikte, obezite ile mücadelede fiyatlandırma politikası özellikle vergileme alanında uygulanırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlar mevcuttur. Bunlar;

- **Verginin ya da Sübvansiyonların Büyüklüğü;** Verginin boyutu veya miktarı büyük ölçüde verginin ne amaçla konulduğuna bağlıdır. Diğer bir deyişle, vergilendirme gelir, üretim kaynağı ve obezite önleme çabaları için bir fon akışı olarak veya bireysel tüketimi azaltmak için düşünülmektedir. Ayrıca, enerji-yoğun gıdalar üzerinden alınan vergiler, meyve ve sebze gibi ürünler için sübvansiyon sağlama maliyetini dengelemek için de kullanılabilir. Bu tür sübvansiyonlar büyük ölçüde gıda vergilerinin regresif özelliğini dengelemeye yardımcı olmaktadır.

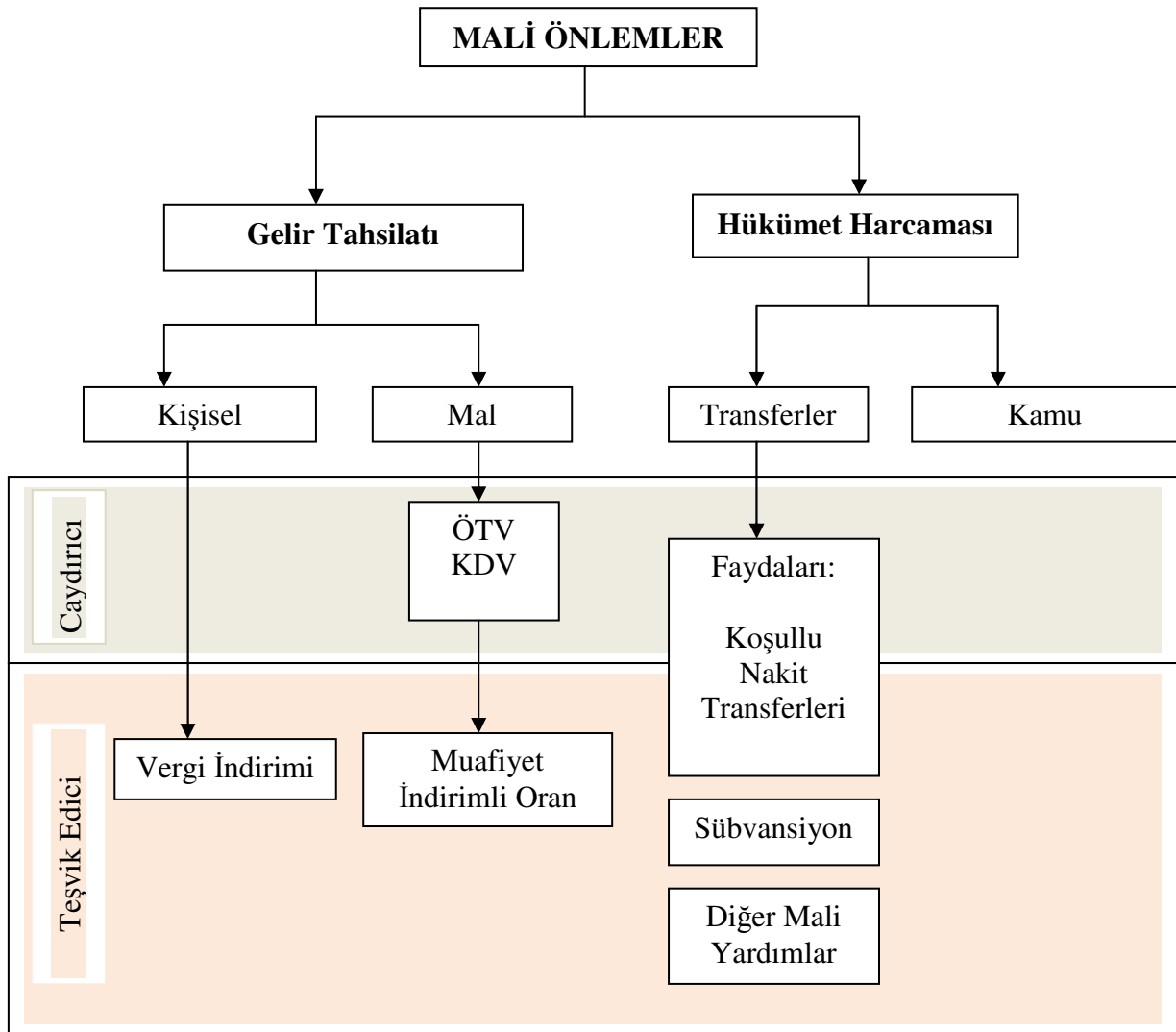
- **Vergi ve Sübvansiyon Nedir;** Gıdaların ve içeceklerin vergilendirilmesi ile ilgili en büyük zorluklardan biri verginin ne için olacağıdır. Gıda vergileri besin içeriği temelinde vergilendirilmekte, özellikle düşük besin değerine sahip olan gıdaları belirli kategorilere ayırarak vergilendirmek yasal bir avantaj sağlamaktadır. Benzer şekilde, gıdaları meyve, sebze ya da az yağlı süt gibi kategorilere ayırmak birden fazla ürün kategorileri arasında besin içeriği kapsamını ölçmekten daha kolaydır. Ürün kategorileri içinde de, vergilerin mümkün olan en geniş tabana uygulanması obeziteyi önleyebilecek en başarılı yöntemdir. Bu durumda, vergilendirmeye daha fazla ürün dahil edildiğinde ikame edilecek ürünler sınırlandırılmış olmaktadır.

- **Politika Araçlarının Amacı;** Politika tasarımında verginin çeşidi ve hükümetin seviyesi (merkez-yerel-federal) büyük önem taşımaktadır. Yerel vergiler ile merkezi vergiler kombine edildiğinde tüketicilerin davranışlarında ve gelirlerinde olumlu etkiler elde edilebilir. Bununla birlikte vergilendirme çeşidi de (satış (sale tax) ve tüketim (excise tax) vergisi gibi) düşünülmelidir. Satış ve tüketim vergisi karşılaştırıldığında birkaç önemli argüman ortaya çıkmaktadır. Birincisi, tüketim vergileri belirli ürünlerin raf fiyatlarını birleştirmesi açısından fayda sağlamakta iken, satış vergileri yalnızca seçme ve satın alma kararından sonra, satın alma noktasında uygulanmaktadır. İkincisi, tüketim vergisi ürünün nerede satıldığına bakılmaksızın uygulanmaktadır. Üçüncüsü, fiyatın bir yüzdesi olarak uygulanan satış vergileri ile bir birim başına uygulanan tüketim vergileri kıyaslandığında tüketim vergilerinin fiyatları arttırmada daha etkili olduğu ileri sürülmektedir.

Şekil 1’de hükümetlerin halk sağlığını korumada ve obezite gibi sağlık sorunlarını engellemede kullanılan mali önlemler gösterilmektedir. Sassi, Belloni ve Capobianco, (2013)’e göre hükümetlerin, sağlıkla ilgili sorunlarda belirli mallar üzerinden vergi alması ve diğer başka mali önlemler uygulaması genellikle sık karşılaşılan bir durumdur. Özellikle, enerji yoğun gıdaların (energy-dense foods) tüketimiyle ilgili sağlık sonuçlarının kötü olması ve obeziteyi tetiklemesi, bu tür gıdalardan vergi alınmasını gerekçe olarak sunmaktadır. Böyle bir durumda enerji yoğun gıdaların tüketimi azaltılabilir. Örnek olarak, tütün kontrolünü gerçekleştirmek için tütün üzerinden alınan vergilerin, tütün kullanımını azaltması gösterilebilir (Throw, vd., 2010; 610).

Genel olarak, hükümetlerin uyguladıkları mal vergileri ülkelere gelir kaynağı sağlamanın yanı sıra, tüketimde dışsallık yaratmanın bir yolu olarak da görülmektedir. Son zamanlarda da, mal vergilerinin sağlık üzerindeki potansiyel etkilerine vurgu yapılmaktadır.

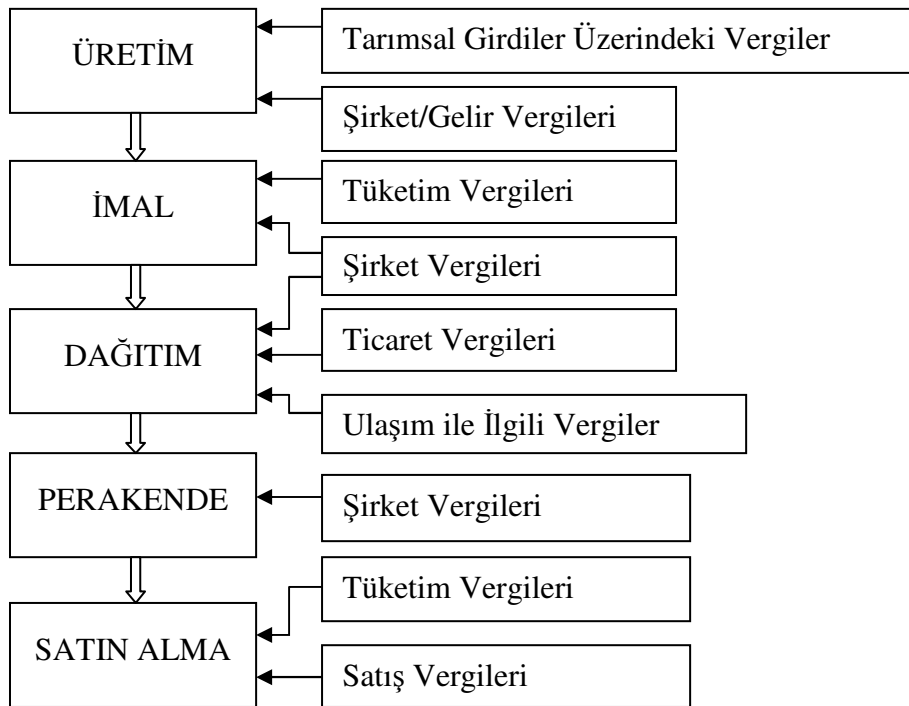
Şekil 1. Sağlık Teşvik Edilmesinde Kullanılan Mali Önlemler

Kaynak: Sassi, F., Belloni, A., ve Capobianco, C., (2013), “The Role of Fiscal Policies in Health Promotion”, *OECD Health Working Papers*, s. 24.

Hükümetler, sağlıkla ilgili olarak mal vergilerini genellikle tütün ve alkole uygulamakta iken, yiyeceklerin temel gıda maddesi olması dolayısıyla vergilendirilmesini daha karmaşık yollardan gerçekleştirmektedir. Şekil 2’de görüldüğü üzere gıda tedarik zincirine uygulanan vergileme sistemi ele alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, tütün için oluşturulan vergi yapısı (tek bir zararlı madde üzerinden alınan tüketim vergisi) kolay bir biçimde uygulanırken, yaşam için gerekli olan ve karmaşık seçimler içeren yiyecekler için vergi yapısını oluşturmak ve uygulamak nispeten daha zordur. Halk sağlığı beslenme müdahalenin amacı da sağlıklı ve sağlıksız gıdaların tüketimini etkilemek olduğundan, fiyatı etkileyebilecek en doğru mekanizma olarak tüketim vergileri tercih edilmektedir (Throw, vd., 2010; 180).

Şekil 2. Gıda Tedarik Zincirine Uygulanan Vergileme Sistemine Genel Bakış

Kaynak: Throw, A.M., Heywood, P., Leeder, S., ve Burns, L., (2010), “The Global Context For Public Health Nutrition Taxation”, *Public Health Nutrition*: 14(1), 176–186

Hükümetler genellikle obezite ile mücadelede sağlıklı ve sağlıksız gıdaların tüketimini etkileyebilecek vergi olarak, yağ ve şekerle tatlandırılmış içecekler üzerinden alınan vergileri tercih etmektedir. Alemanno ve Carreno (2013)’e göre, obezite vergisi; obezite ve diğer sağlık riskleri ile ilgili gıdaların tüketimini azaltmak amacıyla şişmanlatan gıdalar veya içecekler üzerinden alınan bir vergi veya ek ücret olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir verginin gerekçesi aslında oldukça açıktır. Bu vergilendirmenin temeli “iyi” gıdaları nispeten daha az, “kötü” gıdaları ise nispeten daha pahalı yaparak, bireylerin tercihlerinin en azından bir kısmını daha sağlıklı seçeneklere kaydırabilmektir. Bu vergi şekli aslında sigara, alkol, kumar ve çevre emisyonları üzerinden alınan Pigouvian vergilerin farklı bir türünü oluşturmaktadır.

Obeziteyi engellemede kullanılan yağ vergilerinin birçok farklı çeşidi bulunmaktadır. Örneğin besin içeriği daha fazla yağ veya tuz içeren gıdaların vergilendirilmesi daha çeşitli olabilmektedir. Yağ vergilerine alternatif olarak, atıştırılabilir yiyecekler ya da meşrubatlar da

vergiye tabi tutulabilmektedir. Ayrıca, yağ oranı yüksek gıdalarda KDV (Katma Değer Vergisi) oranı da arttırılabilir. Böyle bir vergileme politikası genel hükümet gelirlerinin bir kısmını olumlu etkileyebilmektedir (Leicester ve Windmeijer, 2004: 6).

Gelir sağlayıcı bu tür vergileme politikaların uygulamasına, hükümetler açısından da sıcak bakılmaktadır. Özellikle obezite oranının artmasıyla birlikte olumsuz sağlık sorunlarının ortaya çıkması ve buna bağlı olarak sağlık maliyetlerinin yükselmeye başlaması hükümetleri önlem almaya yöneltmektedir. Vergilendirmeye dayalı politikaların arkasındaki teori obeziteye neden olan çevreye katkıda bulunan diyet maliyetlerdir. Gıda fiyatları trendleri meşrubat ve yağ gibi enerji yoğun gıdalardan ziyade meyve ve sebzeler gibi enerji seyrek gıdalar (energy-dilute foods) için daha az uygundur. Ancak enerji gıda yoğunluğu ve enerji birimi başına fiyat arasında ters bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin sağlıklı ya da daha fazla enerji seyrek gıdalar tüketen bireyler daha fazla gıda harcamalarına sahiptirler. Bu nedenle, kronik hastalıkları ve obeziteyi önlemek amacıyla fiyatlama stratejileri büyük bir öneme sahiptir (Timmins, 2011: 155).

Hükümetlerin, sağlık harcamalarından tasarruf etmesinin ikinci en iyi seçeneği mali önlemlerdir. Yağ, şeker ve tuz oranı yüksek olan gıdalarda vergi şeması kullanılarak; sağlıklı gıdalarda ise sübvansiyon ile teşvik edilmelidir. Ayrıca sağlığın teşvik edilmesi için sağlık önlemleri ile mali önlemler birlikte tasarlanmalı, meyve ve sebze sektörü için işbirliği seçenekleri belirlenmeli, besin değeri yüksek gıdalarda KDV oranı düşürülmeli veya sübvansiyonlar atırılmalı, mevcut uygulamalar ve politikalar düzenli olarak takip edilmeli ve değerlendirilmelidir. Yağ oranı yüksek bir gıda ürününün fiyatı yaklaşık %10 arttığında, tüketim kalıbında ortalama %2 değişikliğe yol açmaktadır. Bu durum günde 4 ila 11 gram meyve ve sebze tüketimini arttırabilir. Günlük yağ enerji alımı ise %0,76'den %0,58'e kadar azalabilir. Ayrıca, şekerli içecekler gibi belirli ürünlerin fiyat esnekliği farklı olabilmektedir. Böyle bir ürünün talebi, fiyatında meydana gelen değişiklikten daha büyük tepki vermektedir. Örneğin şekerli içecekler %10 vergi uygulamak, bu içeceklerin tüketiminde %8 ile %10 arasında bir azalmaya neden olabilmektedir (Epha, 2011: 3).

Chouinard, Davis, LaFrance, Perloff (2007), yağ yüzdesine %10 ad valorem bir vergi uygulamasının bile, yağ tüketimini yüzde noktasından daha aza kadar azaltacağını ileri sürmektedir. En fazla süt ürünlerine talebin inelastik olduğu göz önüne alındığında, yağ vergisi kamu gelirlerini yükseltmek için etkili bir araç olacağı açıktır. Ancak, bu yağ vergileri oldukça regresif bir yapıdadır. Bu nedenle toplumda refah kayıplarına yol açabilmektedir.

Huyghe ve Kerckhove(2013)'e göre ise obezite ile mücadelede sağlıklı gıdalara uygulanabilecek fiyatlama ve vergileme politikasından ziyade, obezite vergisi programının büyüklüğü sağlıklı gıdaların teşvik edilmesinde daha yararlı olmaktadır. Bu çalışmaya göre, ürünlerin değerini azaltmaya odaklanan müdahalelerin büyüklüğü de önemlidir. Cash ve Lacanilao (2007)'e göre de, sağlığının iyileştirilmesi öncelikli konu olduğunda, hükümetlerin yeni vergiler getirmesi makul bir davranış olarak görülmektedir. Eğer, sağlıkla ilgili konular diğer sosyal amaçlardan önce gelmiyorsa, bu durumda yağ vergileri arzu edilmeyen sonuçlar ortaya çıkarabileceğinden ve gıda fiyatlarının mevcut vergilerden yoğun bir şekilde etkilendiği göz önüne alındığında vergilerin hükümetler tarafından iyi tasarlanması gerekmektedir.

Cash, Sunding ve Zilberman (2005) ise, sağlıklı gıdalar için vergileme politikası yerine, tüketim sübvansiyonlardan ince sübvansiyonların (thin subsidies) olası etkilerini araştırmıştır. ABD (Amerika Birleşik Devletleri) hükümet programlarıyla sebze ve meyvelere uygulanabilecek bu tür sübvansiyonlar hanehalkı tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Sübvansiyonların yanı sıra vergi politikası da obezite ile mücadele de kullanılan etkin bir yöntemdir. Yağ vergisi olarak da adlandırılan bu vergi türünde, efektif fiyat arttırılarak tüketicilerin sağlıksız gıda tüketmeleri önlenmektedir. Ancak bu vergiler tartışmaya açıktır. Yağ vergisi yaklaşımının tersine, vergi indirimlerini kapsayan vergi politikaları sağlıklı yaşamı teşvik amacıyla kullanılmalıdır. Örneğin, Avustralya zayıflama programlarının üyelik aidatlarında vergi indirimi uygulamaktadır. Diğer yandan uygulanan herhangi bir ince sübvansiyonlar, vergi mükellefleri tarafından finanse edilen kamu harcamalarına dahil olmaktadır. Bu nedenle sağlık gelişmelerini başarabilmek amacıyla maliyet-etkin politikalar belirlenmelidir.

Powell ve Chaloupka (2009) ise, sağlıksız ve enerji yoğun gıdaların maliyetleri sağlıklı gıdalarla karşılaştırdığında, mali fiyatlamanın (vergi ve sübvansiyon) kullanılması durumunda tüketicilerin tüketim kalıplarının değişip değişmediğini ve bireylerin kilo kaybını sağlayıp sağlamadığını araştırmıştır. Çalışmada; gıda ve restoran fiyatları (vergi) ile sağlık sonuçları arasında istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Burada gıda ve restoran fiyatları (vergi) ile sağlık sonuçları arasındaki etki genel olarak küçük olmasına rağmen, bazı durumlarda düşük sosyoekonomik ve obezite ya da aşırı kilo riski altında bulunan bireyler için bu etkinin çok daha büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle küçük vergilerin ve sübvansiyonların obezitenin önlenmesinde kayda değer değişiklikler sağlaması mümkün değildir. Ancak bu tür basit olmayan fiyat müdahaleleri ölçülebilir etkiler meydana getirebilmektedir.

Sonuç olarak, obeziteyi önlemede ve halk sağlığını korumada kullanılan vergiler ve sübvansiyonlar sağlık programı ve vergileme politikası içerisinde kapsamlı bir stratejinin parçası olarak sürece birlikte dahil edilebilir. Böylece hükümetler, obezite ile mücadelede etkin bir rol oynamakta ve daha etkin sonuçlar elde edebilmek için bir maliye politikası aracı kullanabilirler.

2.1. Obezite Vergisinin Gelir Dağılımı Açısından Ele Alınması

Obezite sosyal dışlama ve eşitsizlik yaratması yanı sıra gelir adaletsizliğine de yol açabilmektedir. Obezite vergileri bazı “sağlıksız” ürünleri cezalandırarak, obezite sorununu ele almaktadır. Bir halk sağlığı stratejisi olarak obeziteyle mücadelede uygulanan gıda vergileri, genellikle tüketicileri bilinçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle, sağlıksız bir ürünün vergilendirilmiş olduğunu bilmek, o ürünü satın almayı teşvik etmemektedir. Ancak yağ vergileri (fat tax) potansiyel olarak regresif (azalan oranlı) yapıdadır. Bu durumda vergi yükü yüksek gelirli bireylerden daha çok dar gelirli bireylerin üzerinde kalmaktadır. Böyle bir vergilendirme mekanizmasının seçilmesi ve vergilerin uygulanabilmesi idare açısından büyük önem arz etmektedir. Ancak, bireyler bir ürünün halk sağlığı nedeniyle vergilendirilmiş olduğunun farkında olurlar ise, o zaman tüketim kalıplarını değiştirmeleri daha kolay olabilmektedir. (Throw, vd., 2010; 610).

Leicester ve Windmeijer, (2004)’e göre yağ veya diğer kötü gıdaların tüketimi gelir dağılımını etkilemektedir. Bu nedenle bu tür vergilerden zengin bireylerden ziyade fakir bireylerin etkilenmesi muhtemeldir. Ancak yağ vergisinden elde edilecek gelir ile hükümet, eğitim programları veya egzersiz aletlerinin sübvansiyon edilmesi gibi obeziteyle mücadele için finansman kaynağı sağlayabilmektedir. Ancak hükümetlerin yağ vergisini uygulamaları ve tasarımları hem zor hem de maliyetli olabilmektedir. Burada, bireylerin yeme alışkanlıklarını değiştirmelerini sağlayacak vergileme düzeyi büyük önem taşımaktadır.

Ancak bu tür bir verginin regresif olma ihtimali ise oldukça yüksek olmasına rağmen obezite vergileri progresif özellik taşıdığı iddia eden çalışmalarda mevcuttur. Örneğin, Alemanno ve Carreno, (2013)’e göre tütün vergilerinde olduğu gibi yağ vergilerinde de,

düşük gelirli hane halkı oransal olarak daha zengin hane halkına göre tüketimlerini daha fazla azaltmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ise yağ vergileri progresif özellikli de olabilmektedir. Yağ vergilerinde düşük gelirli hane halkının daha az vergi yükü taşıması ve elde edilecek gelirlerin sağlıklı gıdaların sübvansede edilmesinde ve sağlık eğitiminde kullanılması bu vergilerin olumlu yönünü oluşturmaktadır. Ayrıca yağ vergisi, düşük gelirli hanehalkı arasında sağlık harcamalarını azaltabileceğinden daha az regresif yapıda da olabilmektedir. Harkanen vd., (2014) ise, vergi ödemeleri, gıda talebi ve sağlık sonuçlarının dağılımı konusunda sağlık odaklı gıda vergi reformlarının etkisini incelemiştir. Sağlık etkileri düşük gelirli bireyler için daha belirgin görünmekte ve reformlar dolayısıyla sağlık eşitsizliği azaltılmaktadır. Bu etki sağlıksız gıdaların yoğun vergilendirilmesine karşı geleneksel regresif argümanları da zayıflatmaktadır

Bununla birlikte genel olarak yağ vergilerinin uygulanması hem ahlaki tehlike hem de adil dağılım sorununu gündeme getirmektedir. Regresif özelliklerinin bulunması yanı sıra, bu politika araçları zayıflığın iyi şişmanlığın ise kötü olduğu ikilemini ortaya çıkarmaktadır. Yağ vergisi uygulamaya başlamadan önce, hükümetler bu verginin amacını ve diğer önlemlerle birlikte uygulanması halinde etkilerini birlikte ele almalı ve değerlendirmelidir. Maalesef ki, birçok hükümet obeziteyi önleme stratejisi geliştirmek için yeterli siyasi irade ve yaratıcılık göstermemektedir. Bu nedenle yağ vergilerinin uygulanması yeniden düşünülmelidir (Alemanno ve Carreno, 2013: 111).

3. DÜNYADA OBEZİTE VE OBEZİTE İLE MÜCADELEDE UYGULANAN VERGİLER

Obezite gün geçtikçe küresel bir hastalık haline gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization) küresel tahminlerine göre ise; obezitenin Dünya çapında yaygınlığı 1980 – 2014 döneminde neredeyse iki katına çıkmıştır. 2014 yılında, 18 yaş ve üzeri 1,9 milyar yetişkinden daha fazlası aşırı kiloludur. Bunların, 600 milyonu ise obezdir. Genel olarak, 2014 yılında dünyanın yetişkin nüfusunun ortalama %13'ü (erkeklerin %11'i ve kadınların %15'i) yaklaşık olarak obezdir. Ayrıca Şekil 3'te görüldüğü üzere 2014 yılında, 18 yaş ve üzeri yetişkinlerin ortalama %39'u (erkeklerin %38'i ve kadınların %40'ı) fazla kiloludur (World Health Organization, 2015: 1).

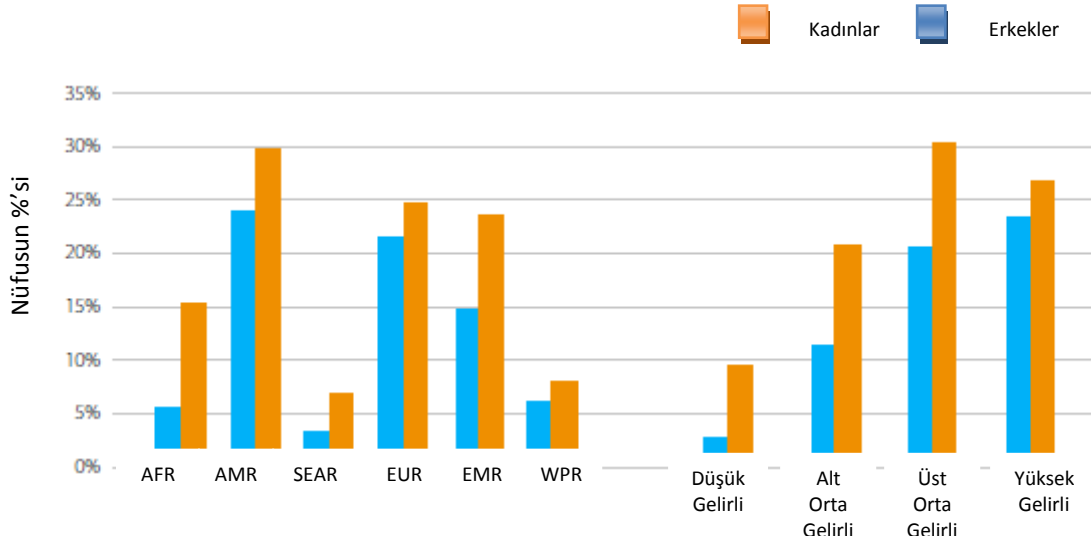
OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)'ye göre ise OECD ülkelerinde yetişkin nüfusun %18'i obezdir. Bu ülkelerde obezite ve aşırı kilo oranı neredeyse on kat artış göstermiştir. Obezite salgını son beş yılda daha da hızlı yayılmıştır. Obezite ve aşırı kilo özellikle İngiltere, İtalya, İspanya ve ABD'de istikrarlı olmuş ya da ılımlı bir şekilde artmıştır. Ancak bu oran Avusturya, Fransa ve İsviçre'de %2-3'e kadar çıkmıştır. Bu artışa ekonomik krizin katkı sağladığı da ileri sürülebilir. Çünkü ekonomik kriz döneminde birçok hane halkı gıda harcamalarını azaltmak durumunda kalmıştır. Diğer bir ifadeyle sıkı gıda bütçeleri, tüketicilerin daha az sağlıklı ve düşük fiyatlı gıda tüketmelerini teşvik etmiştir (OECD, 2014: 3).

2014 yılında obezite yaygınlığı kadınlarda daha fazla görülmektedir. Kadın ve erkek arasındaki obezite yaygınlığı özellikle Avrupa Bölgesinde birbirine daha yakındır. Obezite yaygınlığının en düşük olduğu ülkeler Güney-Doğu Asya bölgesinde yer alanlar ile onun ardından Batı Pasifik ülkeleri gelmektedir. Obezitenin en yüksek olduğu bölge ise Amerika Bölgesidir. Ayrıca, üst ve orta gelirli hanehalkında da obezite yaygınlığı daha yüksektir. Bu nedenle de hükümetler obeziteyle mücadelede vergileme politikasını tercih etmeye başlamışlardır.

Örneğin, çeşitli OECD ülkeleri tuzlu, yağlı ve şekerli gıdalarda vergi oranlarını arttırmış ya da yeni vergiler yürürlüğe koymuştur. (Sassi, Belloni ve Capobianco, 2013:

4).Danimarka hükümeti 2010 yılında yağ içeriğine dayalı bir gıda vergisi olan “yağ vergisini (fat tax)” tanıtarak, bu vergiyi 2011 yılında yürürlüğe koymuştur. 2010 yılında Romanya ise, “abur cubur vergisi (junk food tax)” önerisinde bulunmuştur. Bununla birlikte, Avustralya ve Kanada da “şekerle tatlandırılmış meşrubat (sugar-sweetened beverage)” içecekleri üzerinden vergi almaya başlamıştır (Timmins, 2011: 155).

Şekil 3. 18 Yaş ve Üzeri Yetişkinlerde Obezite Yaygınlığı, 2014 Yılı

Kaynak: World Health Organization, (2014), “Global Status Report on Noncommunicable Diseases 2014: Attaining the nine global noncommunicable diseases targets; a share dresponsibility”, s.81.

Not: AFR = Afrika Bölgesi, AMR = Amerika Bölgesi, SEAR = Güney-Doğu Asya Bölgesi, EUR = Avrupa Bölgesi, EMR = Doğu Akdeniz Bölgesi, WPR = Batı Pasifik Bölgesi

Danimarka'nın 2011 yılında uygulamaya koyduğu yağ vergisi özellikle Avrupa Birliği ülkeleri arasında hızlıca yayılmaya başlamıştır. 2011 yılında Macaristan'da kamuoyuna aşırı tuzlu, şekerli ve yüksek kafein içeren ürünlerde uygulanacak vergiyi tanıtmıştır. İlk distribütör üzerinden tarh edilen “Halk Sağlığı Ürün Vergisi (Public Health Product Tax)”, aynı zamanda “cips vergisi (chipsadó)”, olarak da adlandırılmaktadır. Fransız hükümeti ise 2012 yılında meşrubat üzerinden alınan tüketim verginin oranını arttırmıştır. Fransız hükümetinden esinlenen İrlanda hükümeti de obezite ile mücadeleye yardımcı olabilecek, gazlı içecek (carbonated soft drink) vergisi düşünmektedir. Son olarak İngiltere obezite ile mücadelede, Danimarka'da uygulanan yağ vergisi gibi bir verginin yürürlüğe girmesini tartışmaktadır (Alemanno ve Carreno, 2013: 100).

Bu tür yağ vergilerinin ya da obezite vergilerinin uygulanması hükümetlere ek bir gelir sağladığı ve ek bir maliyete neden olduğu aşıkardır. Sassi, Belloni ve Capobianco, (2013)'e göre, Danimarka'da kabul edilen Yağ Vergisi Yasası ile ilk kez kamu sektörünün idari maliyetleri 2,9 milyon Danimarka Kronu'na ve devam eden faaliyet giderleri için 6 milyon Danimarka Kronu'na mal olmuştur. Bu maliyetler toplamda yağ vergisinden elde edilen gelirin yaklaşık % 0,5'ine tekabül etmektedir. Bu yasa ile özel sektörün toplam maliyeti yaklaşık 196 milyon Danimarka Kronu (161 milyonu yeniden düzenleme maliyetleri, 35 milyonu uyum maliyetleri) olmuştur. 2012 yılında yağ vergilerinden elde edilen gelir, bira (1.037 milyon Danimarka Kronu) ve diğer alkollü içkilerden (1,072 milyon Danimarka

Kronu) elde edilen gelirden yüksek ancak şaraptan (1,513 milyon Danimarka Kronu) elde edilen gelirden daha düşük olarak gerçekleşmiştir.

Meksika ise, 2013 yılında obezite sorunu çözmek için bilinçlendirme ve sağlık hizmetine yönelik düzenleyici ve mali tedbirleri kapsayan hükümet stratejileri başlatmıştır. 2014 yılında Meksika 100 gramında 275 Kcal enerjiyi aşan gıdalarda %8 oranında ve şeker-şekerli içeceklerde litre başına 1 peso (EUR 0.06) vergi uygulamaya başlamıştır. Macaristan'da ise, Gıda Ürünleri Halk Sağlığı Vergisi (Public Health Tax on Food Products)'nin uygulanması ile fiyatlarda %29 artmış ve vergilendirilmiş ürünlerin satışı %27 oranında düşüş göstermiştir. İlk yılın sonunda tahmin edilen gelirlerde %95 oranında artış yaşanmıştır. Bu ek kaynak kamu sağlığı bütçesine ve sağlık çalışanlarının ücretlerine olumlu katkıda bulunmuştur (OECD, 2014: 3). Buhler, Raine, Arango ve Pellerin (2013)'e göre de, Kanada'da şeker-şekerli içeceklerin (sugar-sweetened beverage) yüksek tüketim oranı veri kabul edildiğinde, bu içeceklerden alınacak verginin hükümete önemli ölçüde vergi geliri sağlayacağı iddia edilmektedir. Cari tüketim oranlarında, litre başı 5 cent bir vergi, Kanada'da yıllık olarak 6,5 milyar dolarlık gelir yaratabilecektir. Tüketimde %10'luk bir azalma varsayıldığında, gelir 5,85 milyar dolara yakın gerçekleşebilecektir.

Wang vd. (2011)'e göre ise, aşırı kilo ve obezite özellikle sağlık maliyetlerini arttırmakta, bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve tıbbi maliyetlere ek olarak verimlilik kaybı, erken emeklilik, iş devamsızlığı gibi dolaylı maliyetlere de yol açmaktadır. Obezite; maliyetleri değişen demografi, yiyecek sistemi ve ekonomi gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. ABD'de 2003 yılında obezitenin yıllık tıbbi maliyeti 75 milyar dolar olarak tahmin edilmekte ve toplam sağlık harcamalarının %4 ile %7 arasına tekabül etmektedir. 1990'lı yıllarda obezite sağlık harcamalarının Fransa'da %2'sini, Hollanda'da %4'ünü ve Avustralya'da %2'sini oluşturmaktadır. AB (Avrupa Birliği) üye devletlerinin neredeyse tamamında obezitenin doğrudan ve dolaylı maliyetleri 2002 yılında yaklaşık olarak 33 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında İngiltere'de hazırlanan sağlık raporuna göre ise, obezite 2050 yılına kadar Ulusal Sağlık Hizmetlerine 5.5 milyar pound tıbbi maliyete neden olacaktır. Sassi (2010)'a göre de, obezitenin neden olduğu üretim kayıpları sağlık maliyetlerine eklendiğinde, obezitenin maliyeti birçok ülkede GSYH'nın yüzde bir puanlık kısmını oluşturmaktadır. Hatta bu oran ABD'de %1'in de üzerinde gerçekleşmektedir.

Literatürde obezite ile mücadelede uygulanan bu tür vergilerin etkilerini araştıran çalışmalar çok azdır. Bu çalışmalardan bir kısmı obezite vergilerinin olumlu olduğunu, bir kısmı ise bu etkinin olumsuz ya da belirsiz olduğunu iddia etmektedir.

Örneğin Jensen ve Smed (2013), 2011 yılında Danimarka'da yürürlüğe giren gıda ürünleri üzerinde alınan doymuş yağ vergisinin etkilerini araştırmışlardır. Çalışma özellikle yeni vergi nedeniyle önemli ölçüde etkilenen tereyağı, tereyağı gibi karışımları ve margarin gibi yağların ürün kategorilerini ele almıştır. Bu çalışmaya göre, gıda ürünlerine getirilen doymuş yağ vergisinin piyasada %10-15 oranında yağ tüketiminin düşürdüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışma gıda perakendeciliği sektöründe yaşanan yapısal sorunları da ortaya koymaktadır. Buna göre kısa vadede talebin yüksek fiyatlı süpermarketlerden daha indirimli satış mağazalarına kayması, saf vergi artışından daha fazla margarin ve yağ fiyatlarını yükseltmek için kademeli iskonto ile kullanıldığını göstermektedir. Diğer bir deyişle böyle bir vergi, daha az doymuş yağ içeren ürünlere doğru ikame etkilere yol açmıştır. Bu tür ikame etkiler verginin doğrudan teşvik etkilerini arttırmakta ve ya azaltmaktadır.

Allais, Bertail ve Nichele (2010), kısa vadede vücut ağırlığı üzerinde küçük ama uzun vadede büyük bir etkiye yol açan yağ vergisinin Fransız hane üzerinde küçük ve belirsiz etkileri olduğunu bulmuştur. Tiffin ve Arnoult (2011), İngiltere hane halkı üzerinde yaptıkları

çalışmaya göre, yağ vergisi beslenme önerileri ile doğru orantılı olarak yağ alımını engellemektedir. Ayrıca yağ vergisinin potansiyel sağlık etkileri de ihmal edilmektedir.

Buhler, Raine, Arango ve Pellerin (2013), Kanada için şeker-şekerli içeceklerin vergilendirilmesinin olumlu etkileri olabileceğini ileri sürmektedir. Bu tür bir vergi tüketim oranlarını azaltabilir. Ayrıca, sağlıklı (süt gibi) içecekler ile şeker-şekerli içecekler arasındaki fiyat eşitsizliğini azaltarak, içecek seçimlerinde fiyat etkisini düşürmektedir. Böylece ekonomik olarak daha sağlıklı seçimler desteklenmiş olmaktadır. Buna ek olarak, vergilendirme bu tür içeceklerin ciddi sağlık etkilerinin hükümet tarafından tanınmasını da sağlamaktadır. Bu tür bir vergilendirme, sağlık riski ile ilgili toplumu bilgilendirmeyi de amaçlamaktadır.

Jou ve Techakehakij (2012)'de şekerle tatlandırılmış meşrubatlardan alınacak bir verginin etkinliğini araştırmıştır. Ülkelerin, kendi özelliklerine göre üç temel nokta üzerinde durması önerilmiştir. Bunlar; nüfusta obezitenin yaygınlığı, meşrubat tüketim seviyesi ve var olan temel vergi oranlarıdır. Çalışmada, meşrubat içeceklerinden alınacak verginin obezite yaygınlığı ve meşrubat tüketimi yüksek olan ülkelerde obezite yaygınlığını azaltmada daha etkin olduğunu ileri sürülmektedir. Ancak aksine, temel vergi oranı yüksek olan ülkelerde, meşrubat vergisi tüketim kalıplarında ya da obezitenin yaygınlığı üzerinde önemli bir etki yaratmadığı ve meşrubat endüstrisi ya da kamuoyundan olumsuz geri bildirimlere neden olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bahsedilen üç temel noktanın ülke bazında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkelerin uygulamaya koydukları vergi politikasının yanı sıra Thow vd. (2010) ise obeziteyle mücadelede sadece ülke bazında değil, ayrıca küresel düzeyde mücadele gerektiğini ileri sürmektedir. Thow, vd. (2010)'a göre kamu sağlığı beslenmesiyle ilgili olarak vergilendirme küresel vergi reform gündeminin öncelikleri arasında; ticaretin serbestleştirilmesi doğrultusunda, katma değer vergisini kabul etme, özel tüketim vergilerinin azaltılması (dışsalıkları düzeltmek amacı hariç) ve ticaret liberalizasyonu politikaları ile uyumlu olarak ithalat vergilerinin kaldırılması yer almalıdır. Tablo 1'de kamu sağlığı beslenme vergilendirilmesinde küresel vergi reformlarını göstermektedir (Thow, vd., 2010: 177).

Tablo 1. Kamu Sağlığı Beslenme Vergilendirilmesinde Küresel Vergi Reform Önerileri

Vergi Reformunda Küresel Öncelikler	Özel Tarifeler	Beslenmenin Vergilendirilmesinde Bilgilendirme
Genel Öncelikler		
*Yönetimin basitleştirilmesi	*Sistem karmaşıklığının azaltılması	*İdari yükü en aza indiren stratejiler kullanma *Vergilerin diferansiyel etkilerini değerlendirme
*Gelir maksimizasyonu	*Vergilerin modernize edilmesi	*Yeni muafiyet ve istisnadan kaçınma *Mevcut vergi oranlarını mümkün olduğunca iyi kullanma
*Aksaklıkların minimizasyonu	*Artan oranlı vergilendirme	*Gelir hesaplayın ve gelir-nötr seçenekleri önerme, vergi muafiyetlerini veya sübvansiyonları önerirken gelir hesaplama ve gelir-nötr (revenue-neutral) seçenekleri önerme
Tüketim Vergileri		
*Genel tüketim vergileri (minimal diferansiyel oranlar ile geniş taban)	*KDV ve mal ve hizmet vergilerinin uygulanmasını arttırma *Sabit oranlı KDV	*Diferansiyel KDV oranlarından kaçınma *Muafiyetleri azaltmak için seçenekleri dikkate alma
*Belirli tüketim vergileri (sadece dışsallıkları düzeltmek için)	*Lüks tüketim vergilerinin kullanımını azaltma *Minimal ek tüketim vergileri	*Dışsallığı tanımlama ve telafi edici vergiyi tahmin etme
*İthalat vergileri (ticaretin serbestleştirilmesi amacıyla azaltılması)	Tarife indirimleri	*Tavan oranlar dahilinde diferansiyel tarifeleri düşünme *Vergi muafiyeti gibi gıdalar üzerindeki tarifeleri azaltmak için seçenekleri dikkate alma

Kaynak: Thow, A.M., Heywood, P., Leeder, S., ve Burns, L., (2010), "The Global Context For Public Health Nutrition Taxation", Public Health Nutrition: 14(1), 180.

4. TÜRKİYE'DE OBEZİTE: VERGİLEME MÜMKÜN MÜ?

Obezite, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (2014)'na göre bedenın yağ kütlesinin yağsız kütleye göre aşırı artması ve buna bağlı olarak boy uzunluğunun vücut ağırlığının üzerine çıkması durumu olarak tanımlanmıştır.

Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de obezite giderek artmakta ve önemli bir hastalık olarak ifade edilmektedir. T.C.Sağlık Bakanlığı'nın ve Hacettepe Üniversitesi'nin

2014 yılında yapmış olduğu “Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması–2010” raporuna göre, Türkiye’de obezite sıklığı erkeklerde %20,5; kadınlarda %41,0 ve toplamda %30,3’dur (www.beslenme.gov.tr). Aynı rapor İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS)’na göre obezite yaygınlığını araştırmıştır. Tablo 2’de görüldüğü üzere obezite yaygınlığı sırayla en fazla Doğu Karadeniz Bölgesinde, daha sonra İstanbul ve Batı Anadolu Bölgesinde görülmektedir.

Tablo 2. İBBS1 Sınıflandırması Açısından Obezite Yaygınlığı

İBBS1 Sınıflandırması		Obezite Yaygınlığı
Bölgeler	Şehirler	%
İstanbul	İstanbul	33,0
Batı Marmara	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale	30,7
Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	30,6
Ege	İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	28,0
Akdeniz	Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	30,1
Batı Anadolu	Ankara, Konya, Karaman	33,0
Orta Anadolu	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat	32,9
Batı Karadeniz	Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	31,3
Doğu Karadeniz	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	33,1
Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	23,5
Ortadoğu Anadolu	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari	20,5
Güneydoğu Anadolu	Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	22,9

Kaynak: www.beslenme.gov.tr

Türkiye obezite ile mücadelede, “Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı Eylem Planı (2014 – 2017)”yi uygulamaktadır. Bu program ile sağlıklı beslenme ve hareketli hayat programı yönetiminin oluşturulması ve uygulanması amaçlanmaktadır. Obezite ile mücadelenin yönetilmesinde bu programın etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla gerekli finansal destek ise bütçe imkanları doğrultusunda sağlanmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013: 35). Diğer bir ifadeyle Türkiye’de obezite ile mücadelede herhangi bir vergileme politikası henüz bulunmamaktadır.

Ancak gıdalar üzerinden Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve KDV uygulaması mevcuttur. Buna göre;

ÖTV’nin konusu;

- (I) sayılı listedeki malların ithalatçıları veya rafineriler dahil imal edenler tarafından teslimi,
- (II) sayılı listedeki mallardan kayıt ve tescile tâbi olanların ilk iktisabı,
- (II) sayılı listedeki mallardan kayıt ve tescile tâbi olmayanlar ile (III) ve (IV) sayılı listelerdeki malların ithalatı veya imal ya da inşa edenler tarafından teslimi,
- (I), (III) ve (IV) sayılı listelerdeki mallar ile (II) sayılı listedeki mallardan kayıt

ve tescile tâbi olmayanların özel tüketim vergisi uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışı,

Bir defaya mahsus olmak üzere özel tüketim vergisine tâbidir (Özel Tüketim Vergisi Kanunu, ÖTVK, 2002: mad. 1). 4760 Sayılı Kanunun 12/3 üncü maddesi uyarınca (III) sayılı listede bulunan kolalı gazozlara uygulanan ÖTV oranı %25'tir (www.gib.gov.tr, yürürlük; 3.7.2015).

KDV Kanunu'na göre Türkiye'de yapılan;

- Ticarî, sınaî, ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,
- Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
- Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler katma değer vergisine tabidir (Katma Değer Vergisi Kanunu, KDVK, 1984: mad.1).

Mal teslimleri ile hizmet ifalarına uygulanacak katma değer vergisi oranları şöyledir;

- Ekli listelerde yer alanlar hariç olmak üzere, vergiye tabi işlemler için, %18
- Ekli (I) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, %1
- Ekli (II) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, %8 olarak tespit edilmiştir.

Ekli (I) sayılı listede buğday unu, buğday unundan imal edilen ekmekler (kepekli olanlar dahil, diğer katkı maddeliler hariç), yufka, buğday, arpa, mısır, ayçiçeği, soya, şeker pancarı, patates gibi maddeler bulunmaktadır. Ekli (II) sayılı listede ise; hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri, hazır yemeklik katı yağlar, hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri, şeker ve şeker mamulleri, balıklar, süt ürünleri, kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları, tabii bal, yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler, turunçgiller, sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler, sade, kolalı ve meyveli gazozlar yer almaktadır (Katma Değer Vergisi Kanunu, KDVK, 1984: mad.1; Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar, 2007: mad. 1).

Türkiye'de tüketim üzerinden alınan hem KDV hem de ÖTV obezite ve aşırı şişmanlık sorunlarını ele alarak tasarlanmamıştır. Ancak, hükümet obezite sorununu ele alan bir vergileme politikası belirler ise, bu durumda obeziteyi tetikleyen sağlıksız ve enerji yoğun gıda maddelerinin ve içeceklerin vergilendirilmesi gerekmektedir. Özellikle AB müktesebatına uyum çerçevesinde yürürlüğe konulan ÖTV'nin kapsamı çok geniş tutulmuştur. Oysa AB sadece beş mal grubundan vergi almaktadır. Bu mal grupları ise; sigaradan, sigara dışındaki tütün mamullerinden, petrol ürünlerinden, biradan, şaraptan ve bunlar dışındaki alkollü içkilerden oluşmaktadır (Tokatlıoğlu, 2004: 207). Diğer bir deyişle, AB'de kolalı içeceklerden vergi alınmamaktadır. Türkiye'de ise, bu içeceklerden %25 ÖTV oranına ek olarak ayrıca KDV uygulanmaktadır. Bu nedenle öncelikle Türkiye'deki ÖTV'nin AB mevzuatı ile uyumlaştırılması, daha sonra ise ÖTV kanununda yer alan "kolalı içecekler" tanımını netleştirecek bir obezite vergisinin uygulanması gerekmektedir. Çünkü, "kolalı içecekler" tanımı anlam gücüne sebebiyet vermektedir.

Türkiye'de de, kamu halk sağlığının sağlanması ve korunması amacıyla şekerli ya da şekerle tatlandırılmış içecekler ve sağlıksız yağlar üzerinden ayrıca bir vergi alınması gerçekleştirilebilir. Avrupa Birliği ülkelerinin böyle bir vergileme politikası üzerinde durması, Türkiye'nin de AB'ye tam üyelik sürecinde olması sebebiyle düşünülmesi gereken bir konu olabilir. Özellikle KDV ve ÖTV'nin AB mevzuatına göre uyumlaştırılıp, obezite vergisi adı

altında abur cubur vergisi, cips vergisi, aşırı kafein ve tuz içeren ürünlere yönelik bir vergi alınabilir. Böyle bir obezite vergisinde verginin mükellefi, bu tür gıdaları tüketen bireyler olacaktır. Vergi tarifesi ise verginin regresif özelliği düşünülerek tasarlanmasıdır. Bu noktada ise AB üye ülkelerinde uygulanmaya başlanan yağ vergilerinden örnek alınabilir. Ancak yeni bir vergiyi yürürlüğe koymak, hem psikolojik hem sosyolojik hem de politik açıdan mümkün olmayabilir. Özellikle kamu otoriteleri tarafından yeni bir vergi yürürlüğe konması oy maksimizasyonu nedeniyle tercih edilmemektedir. Ayrıca böyle bir vergi firma dengesi açısından da ele alınmalıdır. Obezite vergisinin uygulanması bu sektörlerde yer alan firmaları ve istihdamı olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle var olan vergilerde sağlıklı ve enerji seyrek gıdalar ve içecekler üzerinden daha az vergi alınması, buna karşılık sağlıksız ve enerji yoğun gıdalar ve içecekler üzerinden daha fazla vergi alınması ikinci en iyi seçenek olarak da düşünülebilir.

Örneğin, KDV kanunda %8'lik vergi oranında yer alan ve kilo alımını arttıran gıdalardan (katı yağlar, margarinler, şeker ve şekerli mamuller, kolalı ve meyveli gazozlar gibi) %8'den daha fazla vergi alınabilir. Bunun aksine, kilo alımını arttırmayan ve sağlıklı olarak kabul edilen sebzeler, meyveler, süt ve süt ürünleri, turunçgiller, balıklar üzerinden alınan vergi oranı %8'den daha az olarak uygulanabilir. Yine KDV kanunda %1 vergi oranı uygulanan unlardan kepekli olan ve daha az kaloriye sahip olan un çeşitlerinden %1'den daha az bir vergi uygulaması tercih edilebilir. Böylece kamu halk sağlığı açısından da kamuoyunun daha bilinçli tüketimde bulunması, ayrıca hükümete ek bir gelir sağlanması ve obezite gibi sağlık sorunlarında sağlık harcamalarının düşmesi de gerçekleşmiş olabilir. Ancak bu tür bir vergileme politikası tercih edilirken, obezite vergilerinin iyi tasarlanması, fayda-maliyet analizlerinin yapılması, idari teşkilatın iyi yapılması, özel sektörün ve hane halkının bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, obezite ile mücadelede böyle bir politikanın istenilen hedefleri sağlaması mümkün olmayabilir. Bununla birlikte kilo alımını tetikleyen unsurların sadece beslenme olmadığı açıktır. Obezitenin bir diğer temel nedeni olan fiziksel aktivitenin de ele alınması gerekmektedir. Hükümetlerin temel hedefi obezite ile mücadele olursa eğer bu durumda, fiziksel aktivitenin sübvansiyonlar ile desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Buna ek olarak hükümetler, fiziksel aktivitenin artırılması konusunda yerel yönetimlerle işbirliği içinde olmalıdır. Kent yaşamında yerel yönetimlerin çeşitli fiziksel aktivite düzenlemesi ve bu aktiviteleri bireylere ücretsiz ya da çok düşük bir maliyetle sunması obezitenin temel sorunlarından birini azaltmada yardımcı olabilir. Bu noktada yerel yönetimlerin obezite ile mücadelede merkezi yönetimlerden pay alabilir. Böylece obezite ile mücadelede daha etkin bir mali politika uygulanabilir.

5. SONUÇ

21. yüzyılın en temel sağlık sorunu olarak obezite ve aşırı şişmanlık gösterilmektedir. Bu hastalığın en temel iki etkeni, hareketsizlik ve yanlış beslenmedir. Dünyada artan obezite ve aşırı şişmanlık hükümetlerin bu konuyu ayrıntılı bir şekilde ele almasını gerektirmiştir. Çünkü, bu tür sağlık sorunları hem işgücü kaybının yaşanmasına hem de sağlık maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır. Özellikle Danimarka'nın 2011 yılında uygulamaya koyduğu yağ vergisi ülkeler arasında hızla yayılmaya başlamıştır. Yağ ve şekerli içecekler üzerinden alınan bu tür obezite vergileri ile toplumda sağlıksız gıdaların tüketiminin azaltılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, hükümetler bu tür vergileri bir maliye politikası aracı olarak kullanmakta ve gelir elde etmektedir.

Ancak obezite vergileri kötü ve sağlıksız gıdaların tüketimi azaltarak, gelir dağılımını da etkilemektedir. Bunun temel nedeni ise, bu vergilerin regresif yapıda olmalarıdır. Diğer bir

deyişle bu tür vergilerden yüksek gelirli hane halkından ziyade dar gelirli hanehalkı daha fazla etkilenmektedir. Obezite vergilerinin bir çeşit tüketim vergisi olması nedeniyle vergi yükü düşük gelirli hane halkı üzerinde kalmaktadır. Fakat bu vergiden elde edilecek gelir ile hükümet, eğitim programları gibi obeziteyle mücadelede finansman kaynağı sağlayabilmekte ve böylece verginin regresif etkilerini azaltabilmektedir.

Türkiye’de de son yıllarda artan obezite ve aşırı şişmanlık ciddi bir sorun olarak ifade edilmektedir. Özellikle obezitenin yaygınlığı toplumda %30’a tekabül etmektedir. Böyle bir durumda önlem almak ve toplumu bilinçlendirmek büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin de AB tam üyelik süreci çerçevesinde bu tür gelişmeleri yakından takip etmesi kaçınılmazdır. Diğer bir ifadeyle obezite ile mücadelede vergilemeyi daha aktif finansman yöntemi olarak tercih edebilir. Bunun için öncelikle KDV’nin ve özellikle ÖTV’nin AB mevzuatına göre uyumlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Daha sonra ise Obezite Vergisi adı altında abur cubur vergisi, cips vergisi, aşırı kafein ve tuz içeren ürünlere yönelik bir vergi uygulaması söz konusu olabilir. Böyle bir obezite vergisinde verginin mükellefi, bu tür gıdaları tüketen bireyler olacaktır. Vergi tarifesi ise verginin regresif özelliği düşünülerek tasarlanmalıdır. Bu noktada ise AB üye ülkelerinde uygulanmaya başlanan yağ vergilerinden örnek alınabilir. Ancak yeni bir vergiyi yürürlüğe koymak, kamuoyunun tepkisine neden olmasının yanı sıra politik açıdan da mümkün olmayabilir. Ayrıca bu tür bir obezite vergisi firma dengesini ve marjinal tüketim eğilimini etkileyebilir. Bu sebeple başka bir yöntem olarak var olan vergilerde sağlıklı ve enerji seyrek gıdalar ve içecekler üzerinden daha az, buna karşılık sağlıksız ve enerji yoğun gıdalar ve içecekler üzerinden daha fazla vergi alınması söz konusu olabilir.

Obezite ile mücadelede tüketimin vergilendirilmesi yanı sıra fiziksel aktivitenin ele alınarak artırılması gerekmektedir. Hükümetlerin temel hedefi obezite ile mücadele olursa eğer bu durumda, fiziksel aktivitenin sübvansiyonlar ile desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Buna ek olarak hükümetler, fiziksel aktivitenin artırılması konusunda yerel yönetimlerle işbirliği içinde olmalıdır. Kent yaşamında yerel yönetimlerin çeşitli fiziksel aktivite düzenlemesi ve bu aktiviteleri bireylere ücretsiz ya da çok düşük bir maliyetle sunması obezitenin temel sorunlarından birini azaltmada yardımcı olabilir. Bu noktada yerel yönetimler obezite ile mücadelede merkezi yönetimlerden pay alabilir. Böylece obezite ile mücadelede daha etkin bir mali politika uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- ALEMANNO A., ve CARRENO, I., 2013, “Fat Taxes in Europe – A Legal and Policy Analysis Under EU and WTO Law”, *European Food and Feed Law Review*, 2/2013, pp. 97-112
- ALLAIS, O., BERTAILL, P., ve NICHELE, V., 2010, “The Effects of A Fat Tax on French Households’ Purchases: A Nutritional Approach”, *American Journal of Agricultural Economics* 921, 228–245.
- BUHLER, S., RAINE, K.D., ARANGO, M., ve PELLERIN, S., 2013, “Building a Strategy for Obesity Prevention One Piece at a Time: The Case of Sugar-Sweetened Beverage Taxation”, *Canadian Journal of Diabetes*, Vol. 37, 97-102.
- CASH, S. B., SUNDING, D. L., ZILBERMAN, D., 2005, “Fat Taxes and Thin Subsidies: Prices, Diet, and Health Outcomes”, *Acta Agriculturae Scand Section C*; 2, pp. 167-174.
- CASH, S. B., ve LACANILAO, R. D., 2007, “Taxing Food to Improve Health: Economic Evidence and Arguments”, *Agricultural and Resource Economics Review* 36/2 , pp. 174–182.
- CHOUINARD, H., H., DAVIS, D.E., LAFRANCE, J. T., ve PERLOFF, J.M., 2007, “Fat Taxes: Big Money for Small Change”, *Forum for Health Economics & Policy*, Vol. 10, Issue 2.
- EPHA, European Public Health Alliance, 2011, “Briefing Paper on Fiscal Measures Applied to Food Policy”, www.epha.org, (Erişim Tarihi: 03.03.2015)
- HARKANEN, T., KOTAKORPI, K., PIETINEN, P., PIRTILÄ, J., REINIVUO, H., ve SUONIEMO, I., 2014, “The Welfare Effects of Health-Based Food Tax Policy” *Food Policy*, Vol. 49, 196–206.
- HUYGHE, E., ve KERCKHOVE, A. V., 2013, “Can Fat Taxes and Package Size Restrictions Stimulate Healthy Food Choices?”, *Intern. J. of Research in Marketing* 30, pp. 421–423
- JENSEN, D.J. VE SMED, S., 2013, “The Danish Tax on Saturated Fat - Short Run Effects on Consumption, Substitution Patterns and Consumer Prices of Fats”, *Food Policy*, Vol. 42, 18–31.
- JOU, J., ve TECHAKEHAKIJ, W., 2012, “International Application of Sugar-Sweetened Beverage (SSB) Taxation in Obesity Reduction: Factors That May Influence Policy Effectiveness in Country-Specific Contexts”, *Health Policy*, Vol. 107, 83– 90.
- KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU, (1984), *Resmi Gazete*, Sayı: 18563
- LEICESTER, A., ve WINDMEIJER, F., 2004, “The Fat Tax: Economic Incentives to Reduce Obesity”, The Institute For Fiscal Studies, Briefing Note No. 49
- MAL VE HİZMETLERE UYGULANACAK KATMA DEĞER VERGİSİ ORANLARININ TESPİTİNE İLİŞKİN KARAR, (2007), Bakanlar Kurulu Kararı, *Resmi Gazete*, Sayı: 13033.
- OECD, 2014, “Obesity, Update”, <http://www.oecd.org/health/obesity-update.htm>
- ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNU, (2002), *Resmi Gazete*, Sayı: 24783, Cilt : 7.

- POWELL, L. M. ve CHALOUKKA, J. F., (2009), “Food Prices and Obesity: Evidence and Policy Implications for Taxes and Subsidies” *The Milbank Quarterly*, Vol. 87, No. 1, pp. 229–257.
- POWELL, L. M. ve CHRIQUI, J. F., 2014, “Food Taxes and Subsidies: Evidence and Policies for Obesity Prevention” Ed. John Cawley, *The Handbook of the Social Science of Obesity*, Oxford University Press.
- SASSI, F., 2010, “Obesity and The Economics of Prevention: Fit Not Fat”, OECD Publications, www.oecd.org/publishing/corrigenda, 1-268.
- SASSI, F., BELLONI, A., ve CAPOBIANCO, C., 2013, “The Role of Fiscal Policies in Health Promotion”, *OECD Health Working Papers*, No. 66, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k3twr94kvzx-en>
- T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI TÜRKİYE HALK SAĞLIĞI KURUMU, 2013, “Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı (2014 – 2017)”, Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 773.
- T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI ve HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ, 2014, “Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması 2010: Beslenme Durumu ve Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi Sonuç Raporu”, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 931.
- THOW, A.M., HEYWOOD, P., LEEDER, S., ve BURNS, L., 2010, “The Global Context For Public Health Nutrition Taxation”, *Public Health Nutrition*: 14(1), 176–186.
- THROW, A.M., JAN, S., LEEDER, S., ve SWINBURN, B., 2010, “The Effect of Fiscal Policy on Diet, Obesity and Chronic Disease: A Systematic Review”, *Bull World Health Organ*, 88, pp. 609–614, doi:10.2471/BLT.09.070987
- TIFFIN, R., ve ARNOULT, M., 2011, “The Public Health Impacts of A Fat Tax”, *European Journal of Clinical Nutrition* 65, 427–433.
- TIMMINS, K., 2011, “On With The Pennies, Off With The Pounds? The Use Of Taxation Policies in Obesity Prevention”, *Perspectives in Public Health*, Royal Society for Public Health, Vol. 131, No. 4 1 pp. 155–157.
- TOKATLIOĞLU YILDIZ, M., 2004, *Avrupa Birliği’nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd.Şti, İstanbul.
- WANG, Y.C., MCPHERSON, K., MARSH, T., GORTMAKER, L.S., ve BROWN, M., 2011, “Health and Economic Burden of The Projected Obesity Trends in The USA and The UK”, www.thelancet.com, Vol 378 August 27, 2011.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2014, “Global Status Report on Noncommunicable Diseases 2014: Attaining the nine global noncommunicable diseases targets; a shared responsibility”, World Health Organization.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2015, “Obesity and Overweight”, Fact Sheet No: 311.
- <http://beslenme.gov.tr/index.php?lang=tr&page=38>
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/otv_oranlari_tum/otv_3_sayili-OpenPage.htm
- <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=830>

COMPETENCIES OF HR PROFESSIONALS: A STUDY ON THE HR COMPETENCIES OF UNIVERSITY STUDENTS¹

Serkan ÖZDEMİR*

Ayten AKATAY**

Umut EROĞLU***

ABSTRACT

The changes in HR operations changed the expectations from an HR professionals in the last decades. Today businesses need HR managers and professionals who can contribute strategically to the organization. As a result of these developments competencies are becoming more important in the selection process of new employees. The purpose of this research is to examine existing literature concerning HR competencies and to shed light on what competencies university students on the way to becoming HR professionals have. Also analyzing the perceptions of university students regarding HR competencies and the contribution of education. Additionally the relationship between competency level and gpa is tested. With this goal in mind a survey is conducted on 301 students of Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences and the gathered data is analyzed. Via analysis 8 dimensions of competencies (credible activist, strategic manager, change manager, culture and structure architect, business knowledge, innovator, HRM specialist, manager and leader) is found. Also the data showed statistically significant differences between education contribution and competencies. No relationship between competencies and gpa is found.

Keywords: Competency, HR competencies, human resources management

Jel Classifications: M10, M12, M51

¹ This paper is a revised version of paper entitled “Competencies Of HR Professionals: A Study On The HR Competencies Of University Students” 7. Social Sciences Conference In The Balkans, 25-30 August 2015

* Research Assistant, Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences Department Of Business Administration, Çanakkale - TURKEY, e-mail address: serkanozdemir@gmail.com

** Assoc. Prof. Dr. , Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences Department Of Business Administration, Çanakkale – TURKEY, e-mail address: aytenakatay@yahoo.com

*** Assistant Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences Department Of Business Administration, Çanakkale – TURKEY, e-mail address: erogluumut@hotmail.com

1. INTRODUCTION

Human resources (HR) professionals are employees who specialize in human resources functions (job analysis, employee search, career management e.t.c.) and get paid for these services. The importance of their competencies becomes more apparent in the success of HR operations. In other words HR professionals' high performance depends on the competencies they have. In this context the purpose of the study is exploring the competencies HR professionals should have and determining the competency level of university students and its relationship with students' demographic characteristics.

2. THEORITICAL BACKGROUND

2.1 Competency Concept

The concept of competency especially became important in the HR field in the last decade (Çetinkaya 2009). There is a rich literature on managerial competencies and the interest towards the concept is increasing everyday (Boyatzis 1982; Spencer and Spencer 1993). Competency is defined as necessary information, skills, ability and individual characteristics to do a job successfully (Rycus and Hughes, 2000, Swanson and Holdton, 2001; Ulrich, Brockbank, Yeung and Dale, 2006; Konan, 2010). However it would be a mistake to conceptualize competency as the sum of one or two of these components. Competency should be perceived as the synthesis of these components. The importance of these components varies depending on the competency. (Ulrich and Brockbank, 2005).

Competency models are about information, skills, abilities and individual characteristics required for high performance. The groups composed of competencies are defined as competency models. However it should be noted that, just like competencies, competency models are more than just the listing of their components (competencies). They are the synthesis of competencies (Campion, Fink, Ruggeberg, Carr, Phillips, Odman 2011)

Competencies are used in HRM via competency models. A synthesis of the necessary competencies to finish a task successfully are created and expected behaviors from individuals on different levels of management are specified depending on the competency. This means the the behaviors reflecting information, skills, abilities and characteristics are specified as clearly as possible via competency models. Competency models can be made for individuals, teams or organizations (Dede, 2007).

The competencies of HR professionals are the competencies required for success and high performance expected from professionals who are working in the HR department designing and applying HR functions on a regular basis. The importance of competencies can be seen when the outcome or output is different even if a task or job is done with the same procedures by different individuals. The cause of this difference are the difference in competencies in these individuals (Ünal, 2010).

2.2. Past Researches On Competencies

Competencies are the subject of many researches related to HR. These researches can be divided into two categories. The first group of researches are the ones focused on the competencies of HR managers. The works of Vicere (1987), Dyer (1999), Jackson and Schuler (2003) are noteworthy in this group.

Vicere (1987) tries to detect the competencies of HR managers required for success and the importance of these competencies by the perspective of managers in different

departments. With this goal Vicere (1987) analyzed the degree of comprehension of organizations' business and strategy by HR managers also the success rate of HR methods and techniques compatible with organizational needs. Vicere (1987) specifies the competencies of HR managers as strategic management, business knowledge, inner consulting in the organization, technical expertise in HRM, HR planning, design and application of HR programs and management and leadership (Vicere, 1987). Dyer (1999) specifies the competencies of HR managers capability to be business partners with other units in the organization, technical competencies on HR functions, technical competencies on organizational development and organizational change competency. Jackson and Schuler (2003) specifies the competencies of HR managers as strategic management, management and leadership innovation, change and information management, professional and technical expertise.

The second group of researches are the ones those focused on all the HR professionals including the managers. The works of Lawson and Limbrick (1996), Heneman (1999), Hunter (1999) Schoonver (2003), McEvoy, Hayton, Warnick, Mumford, Hanks, Blahna (2005), Ramlall (2006), Ulrich, Allen, Brockbank, Younger, Nyman (2012) are noteworthy in this group.

Lawson and Limbrick (1996) interviewed 23 CEOs and specified the competencies of HR professionals as interpersonal relationship, proactive decision making, innovative thinking, HR knowledge, business knowledge, leadership and planning, initiative, intuition, belligerence, utilizing, adaptation, change focus, intellectual independency, availability and general business skills.

Heneman (1999) states HR professionals need both analytic and social competencies to create value in the organization. Analytic competencies are related to data mining, analysis and interpretation of results whereas social competencies are related to leadership. Heneman (1999) emphasizes both competencies are required for success and they should not be thought apart.

Hunter (1999) suggests that HR field is very different from its past. According to Hunter (1999) the competencies of HR professionals necessary to provide consultancy to management are technical knowledge about HR applications and processes, process design, competency identification and training design, relationship and communication management, business knowledge, strategic skills, cultural change and institutional change management (Hunter, 1999)

Apart from these the research of Giannantonio and Hurley (2002) asks managers what are expected of new graduates who are going to work in HR departments. The research suggests that new graduates who want to be HR professionals should have competencies related to active listening, social, leadership, customer service, conceptualization, organizational dynamics, decision-making, adaptation, analytic, verbal skills (Giannantonio and Hurley, 2002).

Schoonover research (2003) specifies the competencies expected of HR professionals as work ethics implementation and organization, legal counseling, customer focus, mentoring and consultancy, ability management, technological expertise, salesman management, information management, virtual team work, evaluation and measurement skills, employee supporter.

McEvoy *et. al.* (2005) groups the competencies of HR professionals as job commitment, adaptation and initiative, HR function expertise, change management,

organizational development, leadership, interpersonal relations, mentoring and team team skills, connecting HR and business strategies, management consultancy and seeing the big picture (McEvoy *et. al.* 2005).

Ramlall's research (2006) suggests that business knowledge, HR implementation and strategic contribution are important competencies for HR professional where as ethical standarts, credibility in the organization are somewhat less important as HR competencies.

One of the most important researches regarding competencies of HR professionals is done by RBL group (2012) The research is conducted on more than 20.000 people and has academic and institutional credibility. Brockbank and Ulrich as leaders of the research specifies 6 competencies. These competencies are strategic positioner, credible activist, capability builder, change champion, HR innovator and inventor, technology proponent (HR Competency Model, 2012).

Literature review shows that there is a rich body of literature concerning HR competencies. Some of these researches focuses on competencies and some of them examines the competency models. After reviewing the literature 10 competencies are determined. These are credible activist, strategic manager, change manager, culture and structure architect, business knowledge, innovator, HRM specialist, HR planner and operator, manager and leader, technology advocate in this research.

2.3. Competencies Of HR Professionals

2.3.1. Credible Activist

Credible activist competency is defined as being able to build strong interpersonal relationship and taking initiative in the organization (Ulrich *et. al.* 2009).

2.3.2. Strategic Manager

Strategic manager competency is about culture management and easing the way to change but most importantly being able to contribute to strategic decision making process. Also keeping up with the developments in the market is an important part of this competency (Ulrich and Brockbank 2005).

2.3.3. Change Manager

Change manager competency can be defined as managing the implementation of change and serving as a consultant to upper management change (Güleş and Burgess, 2000; Brockbank and Ulrich, 2002).

2.3.4. Culture and Structure Architect

Culture architect competency is about presearving present culture and helping develop a new culture which will result in high organizational performance (Ulrich *et. al.* 2009). Structure architect competency is about defining organizational talents and creating, evaluation and running an organizational structure which will result in high performance and success (Brockbank *et. al.* 2012).

2.3.5. Business Knowledge

Business knowledge competency can be defined as having expert knowledge about business functions, customer need and expectations, competitors, financial situation of the organization (Yeung, Brockbank and Ulrich, 1994)

2.3.6. Innovator

Innovator competency is about creating new opportunities for future and easing the way to growth of the organization instead of staying dependent on past successes (Ulrich *et. al.* 2009).

2.3.7. HRM Specialist

HRM specialist competency can be defined as having expert knowledge about HR functions and experience as a technical HR professional. Employee selection, training design, legal expertise, compensation can be listed as examples to these functions (Dyer 1999; Cascio, 2005).

2.3.8. HR Planner and Operator

HR Planner and operator competency is about predicting future problems, reacting to sectoral or organizational changes with HR planning, developing and implementing plans and programs compatible with organizational goals. (Vicere, 1987).

2.3.9. Manager And Leader

Management and leadership competency can be defined as selecting the best employees available, developing the workforce, good relationships and effective communication with subordinates and employees (Vicere, 1987).

2.3.10. Technology Advocate

Technology advocate competency can be defined using the best methods technology made available and increasing the communication in the organization by utilizing social media (Schramm, 2006; Ulrich and Brockbank, 2012).

3. RESEARCH MODEL AND HYPOTHESES

The hypotheses tested in the research are stated below:

H1: There is a statistically significant relationship between competencies and gpa.

Hypothesis 1a: There is a statistically significant relationship between credible activist competency and gpa.

Hypothesis 1b: There is a statistically significant relationship between strategic manager competency and gpa.

Hypothesis 1c: There is a statistically significant relationship between change manager competency and gpa.

Hypothesis 1d: There is a statistically significant relationship between culture and structure architect competency and gpa.

Hypothesis 1e: There is a statistically significant relationship between business knowledge competency and gpa.

Hypothesis 1f: There is a statistically significant relationship between innovator competency and gpa.

Hypothesis 1g: There is a statistically significant relationship between hrm specialist competency and gpa.

Hypothesis 1b: There is a statistically significant relationship between manager and leader competency and gpa.

4. DATA COLLECTION

Survey is used a data collection tool in the research. After an extensive literature review the competencies that are used in the study are determined. Survey is composed of two parts. First part retains questions concerning competencies and contribution of education. Second part retain demographic questions, gpa and program.

The scales of Vicere (1987) and Ulrich *et. al.* (2012) are used to form the scale of this study. Items 6-10, 12-15, 18-19, 20-26, 28-46 and 50 are from the research of Vicere (1987) and Items used in the study are from Vicere (1987) and items 1-5, 11, 16-17, 27, 47-49 are from the research of Ulrich *et. al.* (2012).

5 pointed likert scale is used in the study. After a pilot study the survey is conducted on 301 students.

5. ANALYSIS AND FINDINGS

After the data collection, data is analysed via SPSS program. Analysis includes demographic frequencies, factor analysis, descriptive statistics and a regression analysis to test the hypotheses. Pilot study resulted in 8 dimensions and hypotheses regarding 2 old dimensions are discarded as a result of this finding.

5.1. Demographics

158 of the participants (52,5%) are female and 143 of the participants (47,5%) are male. While 58,1% state that they took HR education 41,9% state they didn't take HR as a class. 76,4% of the participants state that they are considering HR as a career.

5.2. Reliability and Factor Analysis

The survey used in the study is subjected to factor analysis. Best factor structure is reached via varimax transformation. To get this structure 3 items which have low factor values are discarded. Analysis resulted in 8 factors and the total variance explained by these factors is 57,56%. The table below presents all the items in a descending factor order.

HR planner and operator dimension and HRM specialist dimension combined as one dimension. Also technology advocate dimension and manager and leader dimension also combined as one dimension as a result of the analysis.

Reliability of the scale used in the study is measured by Cronbach's alpha (α) coefficient. As it can be seen in Table 1 coefficient values for scales are found between 0,635 and 0,905 and as a result it can be said that the scales used in the study are reliable.

Table 1. Reliability and Factor Analysis

Items	Factor Loads	Cronbach Alpha
Credible Activist		0,789
Forming effective relationship (2)	,729	
Having strong communication skills (3)	,721	
Getting successful results (1)	,622	
Self-analysis and self-development (4)	,622	
Holding promises in the given time (5)	,578	
Strategic Manager		0,754
Desire to know the strategies of organization (8)	,646	
Awareness of the requirement compatibility between HR strategy and organization mission, and working towards this objective (10)	,578	
Perceiving the vision, mission and goals of the organization in a holistic view (7)	,489	
Being able to predict present and future HR needs (9)	,462	
Being able to do a SWOT analysis of the organization (6)	,469	
Change Manager		0,813
Being able detect key individuals regarding organizational change and informing top management on these individuals (13)	,677	
Supporting HR applications and policies that are helping organizational change (12)	,620	
Trying to start change in the organization (11)	,591	
Designing and evaluating effective communication methods regarding change (15)	,553	
Detecting the resistance to change and offering solutions (14)	,459	
Culture And Structure Architect		0,635
Monitoring HR projects and programs and evaluating success and performance (39)	,671	
Evaluating the present culture and desired culture regarding vision, mission and goals and finding the necessary differences (18)	,440	
Helping shared values to have a positive effect in the workplace (16)	,417	
Believing in the harmony of strategy, operations and behaviors in the organization and working towards this end (17)	,404	
Business Knowledge		0,811
Being able to analyse financial statements regarding the organization (20)	,715	
Having knowledge about all the functions of organizations (production, marketing, finance) (21)	,706	
Being able to calculate the financial outcomes of HR plans and operations (22)	,685	
Evaluating the importance of organizational functions regarding survival and being able to make suggestions about HR departments' provision of resources towards these functions (23)	,586	
Innovator		0,822
Keeping up to date with latest developments in legislation regarding HRM (24)	,722	

Keeping up to date with new and successful theories, trends, developments and applications in HR field and making suggestions in the organization (25)	,666	
Supporting modern and creative approaches in HR planning and operations (26)	,538	
Being able to analyze present HR planning and optimizing the workforce (27)	,523	
HRM Specialist		0,905
Being able to design systems to make the workplace better (32)	,685	
Being able to design compensation systems compatible with vision, mission and goals of the organization (30)	,653	
Being able to evaluate the use and costs of alternative HR projects (37)	,651	
Being able to design and develop effective policies and applications regarding the safety and health of the workforce (33)	,649	
Being able to design and develop career planning systems compatible with organizational and individual goals (31)	,626	
Being able to develop short term plans and programs compatible with the mission, vision and goals of HR department (36)	,616	
Keeping up with changes in work conditions and making necessary changes in HR planning and operations (35)	,608	
Being able to predict the duration of implementation of HR projects and programs (38)	,585	
Being able to design and develop performance evaluation systems compatible with the vision, mission and goals of the organization (29)	,561	
Being able to design and develop selection system that can support the current and future HR needs of the organization (28)	,484	
Being able to provide or contribute to solutions of problems (current or future) regarding HR operations (34)	,455	
Manager And Leader		0,801
Having high adaptation and reacting quickly and effectively (46)	,675	
Being able to lead individuals, explore their potentials, motivate them and guide them (43)	,672	
Being a good listener(41)	,667	
Managing the conflicts in the workplace effectively (44)	,650	
Encouraging social media tools in the workplace (48)	,633	
Having both verbal and written effective communication skills (42)	,630	
Having an effective vision (45)	,536	
Being able perform on a high level to complete the tasks given (40)	,512	
Being able to support the use of new methods and technologies in HR operations and planning (47)	,429	

5.3. Descriptive Statistics

The factor analysis shows 8 dimensions of HR competencies and the analysis is continued with descriptive analysis of these dimensions. Also t-test is used to detect statistically significant differences between competencies and the contribution of education. As it can be seen in table 2. the average of credible activist competency is 3,99 while perceived contribution of education towards this competency is 3,47. Participants rated themselves highest on this competency. Also they rated the contribution of education lower on this competency. The difference between these are statistically significant ($p=0,000$). Strategic manager competency average is 3,69 and the contribution of education is 3,59 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,05$). Change manager competency average is 3,65 and the contribution of education is 3,54 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,05$). Culture and structure architect competency average is 3,70 and the contribution of education is 3,67 regarding this competency. The difference is statistically insignificant. Business knowledge competency average is 3,54 and the contribution of education is 3,67 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,05$). Innovator competency average is 3,49 and the contribution of education is 3,64 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,01$). HRM specialist competency average is 3,50 and the contribution of education is 3,60 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,05$). Manager and leader competency average is 3,91 and the contribution of education is 3,73 regarding this competency. The difference is statistically significant ($p<0,01$).

Only in the culture/structure architect competency no significant difference between the competency and the education contribution can't be seen (3,70 and 3,67 in order). Other than this competency a significant difference can be seen between competency level and education contribution in all other 7 competencies.

Table 2. Descriptive Statistics

Variables		Avg.	sd	t	df	Sig
Credible Activist	Competency	3,99	0,56	10,281	298	,000
	Edu. Contrubiton	3,47	0,80			
Strategic Manager	Competency	3,69	0,59	2,245	297	,026
	Edu. Contrubiton	3,59	0,73			
Change Manager	Competency	3,65	0,65	2,181	298	,030
	Edu. Contrubiton	3,54	0,80			
Culture and Structure Architect	Competency	3,70	0,64	0,496	298	,620
	Edu. Contrubiton	3,67	0,86			
Business Knowledge	Competency	3,54	0,77	-2,493	298	,013
	Edu. Contrubiton	3,67	0,84			
Innovator	Competency	3,49	0,80	-2,810	298	,005
	Edu. Contrubiton	3,64	0,84			
HRM Specialist	Competency	3,50	0,68	-2,215	298	,028
	Edu. Contrubiton	3,60	0,76			
Manager And Leader	Competency	3,91	0,62	3,027	298	,003
	Edu. Contrubiton	3,73	0,91			

5.4. Competency And GPA Regression Analysis

To test the hypotheses regression analysis is used to see if there is a relationship between gpa and HR competencies of students. As a result of the analysis no relationship between gpa and any competency dimension is found. As it can be seen in Table 3 regarding H1 no relationship can be seen between competencies and gpa.

In this context H1a, H1b, H1c, H1d, H1e, H1f, H1g, H1h are rejected.

Table 3. Competency And GPA Regression Analysis

Dependent Variables	S. Beta	t	F	Adj. R ²	p
Credible Activist	-0,062	-0,993	0,985	0,004	0,322
Strategic Manager	-0,047	-0,741	0,550	0,002	0,459
Change Manager	-,020	-,315	0,099	0,004	0,753
Culture and Structure Architect	-0,011	-0,172	0,030	0,004	0,864
Business Knowledge	-0,022	-0,346	0,120	0,003	0,730
Innovator	-0,037	-0,595	0,354	0,001	0,553
HRM Specialist	0,000	-0,013	0,000	0,000	0,990
Manager And Leader	0,019	0,307	0,094	0,004	0,759

6. DISCUSSION

Extensive research on the literature shows many competencies regarding HR and different perspectives. Trying to synthesize all these we tried an explorative factor analysis and developed a 47 item scale composed of 8 competencies. Competencies are credible activist, strategic manager, change manager, culture and structure architect, business knowledge, innovator, HRM specialist, manager and leader. This partially supports the works of Brockbank *et. al.* (2012) and Vicere (1987). Explorative factor analysis resulted in partially different dimensions regarding technology advocate and HR planner and operator. It is not surprising to see HRM specialist and HR planner and operator being perceived in the same dimension. The shift of technology advocate is also understandable because in its core it focuses on developing communication within the organization which is a very important part of being a manager and leader.

Descriptive statistics shows statistically significant differences between competencies and the contribution of education in 7 of the competency dimensions. Especially in managing and leading, students perceive education as a contribution. Additionally students believe themselves to be credible activists. As a result of these findings it can be said that the new generation of HR professionals will try to position themselves as credible activists and take the road to becoming managers and leaders of their future organizations.

After analyzing the gpa and competencies and finding no relationship between them it can be said that gpa isn't an indicator when it comes to competencies. The purpose of this analysis was to see if gpa can be used an indicator of competencies. In this context

organizations shouldn't use gpa as a variable when hiring new HR professionals. Also this result shows tells us that the education that focuses on information transaction isn't doing its job when it comes to competencies. It will be more helpful to focus on developing competencies instead of information transaction, especially in this information age where it is very easy for students to find necessary knowledge regarding technical information, regulations, legislations and policies about their careers.

One of the purposes of this research was to create a reliable scale regarding competencies and future researches can focus on the relationship between competencies and organizational outcomes and behavioral outputs within the organizations.

REFERENCES

- BOYATZIS, R. E., 1982, *The Competent Manager: A Model For Effective Performance*, Wiley Publishing, New York.
- BROCKBANK, W.; ULRICH, D., 2002, *The New HR Agenda: 2002 HRCS Executive Summary*, University Of Michigan Business School, Ann Harbot. Michigan.
- BROCKBANK, Wayne; ULRICH, D; YOUNGER, J.; ULRICH, M. 2012, Recent Study Shows Impact Of HR Competencies On Business Performance, *Employment Relations Today*, 39(1), 1-7.
- CAMPION, M. A. ; FINK, A. A.; RUGGEBERG, B. J.; CARR, L; PHILLIPS, G. M.; ODMAN, R. B., 2011, Doing Competencies Well: Best Practices In Competency Modeling, *Personnel Psychology*, 64(1), 225-262.
- CASCIO, W. F., 2005, From Business Partner To Driving Business Success: The Next Step In The Evolution Of Human Management, *Human Resource Management*, 44(2), 159-163.
- ÇETİNKAYA, M., 2009, Yöneticilerin Yönetmel Yetkinlik Algılamalarına İlişkin Bir Araştırma", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 219-238.
- DEDE, N. P., 2007, *İnsan Kaynakları Yöneticilerinin Değişen Roller ve Yetkinlikleri ve Bir Araştırma*, Thesis (PhD), İstanbul University.
- DYER, W. G., 1999, Training Human Resource Champions For The Twenty-First Century *Human Resource Management*, 38(2) 119-124.
- GIANNANTONIO, C. M.; HURLEY, A. E., 2002, Executive Insight Into HR Practices and Education, *Human Resource Management Review*, 12(4), 491-511.
- GÜLEŞ, H. K.; BURGESS, T. F., 2000, Günümüz İşletmelerinde Değişim Yönetimi: Yöntemler ve Uygulanabilirliği, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 101-114.
- HENEMAN, R. L., 1999, Emphasizing Analytical Skills In HR Graduate Education: The Ohio State University ML HR Program, *Human Resource Management*, 38(2), 131-134.
- HUNTER, R. H., 1999, The New HR And New HR Consultant: Developing Human Resource Consultants At Andersen Consulting, *Human Resource Management*, 38(2), 147-155.
- JACKSON, S. E. and Schuler, R. S., 2003, *Managing Human Resources*, 8. edition, Transcontinental Printing, Quebec.
- KONAN, A. Z., 2010, *The HRD Competencies As Perceived By The Human Resource Development Professionals In Banks In Cote D'Ivoire*, Thesis (PhD), Indiana State University.
- LAWSON, T. E. and LIMBRICK, V., 1996, Critical Competencies and Developmental Experiences For Top HR Executives, *Human Resource Management*, 35(1), 67-85.
- MCEVOY, G. M.; HAYTON, J. C.; WARNICK, A. P.; MUMFORD, T. V.; HANKS, S. H.; BLAHNA, M. J., 2005, A Competence-Based Model For Developing Human Resource Professionals, *Journal of Management Education*, 29(3), 383-402.

- RAMLALL, S. J., 2006, Identifying and Understanding HR Competencies and Their Relationship to Organizational Practices, *Applied H.R.M. Research*, 11(1), 27-38.
- RYCUS, J. S. and HUGHES, R. C., 2000, *What is Competency Based Inservice Training?*, Institute For Human Services, Columbus.
- SCHOONOVER, S. C., 2003, *Human Resource Competencies For The New Century*, Schoonover Associates LLC.
- SCHRAMM, J., 2006, HR Technology Competencies: New Roles For HR Professionals, *SHRM Research Quarterly*, 4(1), 1-11.
- SPENCER, L.; SPENCER, S., 1993, *Competence At Work: Models For Superior Performance*, Wiley Publishing, New York.
- SWANSON, R. A. And HOLTON, E. F., 2001, *Foundations of Human Resource Development*, Berrett Koehler Publishing, San Francisco.
- ULRICH, D. and BROCKBANK, W., 2005, *The HR Value Position*, Harvard Business School Press, Boston.
- ULRICH, D.; BROCKBANK, W.; YEUNG, A. K.; LAKE, D. G., 1995, Human Resource Competencies: An Empirical Assessment, *Human Resource Management*, 34(4), 473-495.
- ULRICH, D.; BROCKBANK, W.; JOHNSON, D.; SANDHOLTZ, K; YOUNGER, J., 2009, *İK Yetkinlikleri*, (çev. Nazlı Şahinbaş Köksal), İstanbul.
- ULRICH, D.; ALLEN, J.; BROCKBANK, W.; YOUNGER, J.; NYMAN, M., 2012, *İK Dönüşümü*, (çev. Emre Eren) İstanbul.
- ÜNAL, Ö. F., 2010, *Analitik Hiyerarşi Prosesi İle Yetkinlik Bazlı İnsan Kaynakları Yöneticisi Seçimi*, Thesis (PhD), , Süleyman Demirel University.
- Vicere, A. A., 1987, Break The Mold: Strategies For Leadership, *Personnel Journal*, 66(5), 67-73.
- YEUNG, A.; BROCKBANK, W.; ULRICH, D., 1994, Lower Cost, Higher Value: Human Resource Function In Transformation, *Human Resource Planning*, 17(3), 1-16.
- YEUNG, A.; WOOLCOCK, P.; SULLIVAN, J., 1996, Identifying And Developing HR Competencies For The Future: Keys To Sustaining The Transformation of HR Functions, *Human Resources Planning*, 19(4), 48-57.

Internet References

- RBL Group, The 2012 HR Competency Model. <<http://rbl.net/index.php/hrcs/index/overview>> [Erişim Tarihi: 05.02.2014]
- Society For Human Resources Management, SHRM HR Competency Model. <<https://www.shrm.org/HRCompetencies/Documents/SHRM-HR-Competency-Model.pdf>> [Erişim Tarihi: 02.02.2014]
- Hackett Group, “World-Class HR Metrics: World-Class Spend 27 Percent Less, Operate With 24 Percent Fewer Staff” 2013. <<http://www.thehackettgroup.com/about/research-alerts-press-releases/2013/01312013-world-class-hr-organizations-spend-less.jsp>> [Erişim Tarihi: 11.03.2014]

BİR GELİR TAHSİL YÖNTEMİ OLARAK ATLI TAHSİLDARLAR*

Mesut SERT[†]

ÖZET

Konusu, atlı tahsildarlık sistemi olan bu çalışmada arşiv belgeleri ve literatür yanı sıra onları destekler biçimde sözlü tarih yöntemi kullanılarak tahsildar anlatıları derlenmiştir. Manavgat, Gazipaşa, İbradı ve Kalkan bölgelerinde yapılan görüşmelerde, daha bütünlüklü bir hikayeye ulaşmak için hem tahsildar hem de köylüler kapsama alınarak anlatılar karşılıklı olarak doğrulutmaya çalışılmıştır. Yerele özgü olmakla birlikte genel hakkında da fikir edinmemizi sağlayacak Uçurumlu Rıza, Gene Memet, İnce Zalım, Melek Mustafa ve Sarı Cehennem hikâyesi gibi arşiv belgeleri ve literatürde kapsamamış bilgilere ulaşılması, konunun daha geniş bir çerçevede ele alınması ve anlaşılmasına olanak sağlar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Maliye Tarihi, Mali Sosyoloji, Sözlü Tarihi, Atlı Tahsildar

JEL Kodları: H00, H20, H29, H39, H89

TAX COLLECTOR WITH A HORSE: AS A METHOD OF TAX COLLECTION

ABSTRACT

Departed from individual pasts of the tax collectors with a horse, this study taps archives documents and the literature, and also employs oral history method to collect supportive data. It was carried out in different regions and interviewed both sides; the collector and the peasants to build a comprehensive framework. Tapping some specific archives documents like the stories about Uçurumlu Rıza, Gene Memet, İnce Zalım, Melek Mustafa, Sarı Cehennem and obtaining some other findings related to the issue neglected in the literature are useful to understand deeply the situation both in locality and in general.

Key Words: Fiscal History, Fiscal Sociology, Oral History, Tax Collector with a Horse

JEL Codes: H00, H20, H29, H39, H89

* Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi BAP Koordinasyon birimi tarafından 2012.01.0106.001 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir ve proje ekibinde yer alan Dilek Metin-Sert ve Gülizar Kocadağ'a çok şey borçludur.

[†] Dr. , Akdeniz Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü 07058 Kampus/Antalya, Email: msert@akdeniz.edu.tr

1. GİRİŞ

20. yy başlarında disiplini, tarih ve toplumla ilişkisi içinde ele almanın gerekliliği üzerinde duran Goldscheid ve Schumpeter'in öncülüğünü yaptığı Mali Sosyoloji'nin Batı literatürü yanı sıra ülkemizde de son yıllarda artan bir ilgiyle karşılandığı söylenebilir. Teorik tartışmalar yanı sıra uygulama örneklerini de kapsayan bu çalışmaların¹ bütün olarak Maliye disiplini alanındaki mevcut bilgi birikimine yaptıkları katkılar önemli görünmektedir. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bu çalışma ise özgül bir örneğe, Cumhuriyetin özellikle erken dönemlerinde kullanılmış bir tahsil yöntemi olarak atlı tahsildarlık sistemine odaklanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında kamu gelirlerinin, devletin kendi memurları eliyle tahsili, Osmanlı İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden itibaren uygulanan bir yöntem olagelmıştır. Bir gelir tahsil yöntemi olarak tımar ve iltizamın yaygınlığına karşın; özellikle merkezi hazine (Hazine-i Amire) gelirlerinin tahsilinde başvurulan yöntem olarak emanet usulü, İmparatorluğun hemen her döneminde varlığını korumuştur.

Tanzimat'la birlikte idari, askeri ve mali alanda getirilen yeni düzenlemelerin bir sonucu olarak, devlet işleri artan ölçüde maaşlı memurlar eliyle yürütülmeye başlanmakla birlikte; gelirlerin toplanmasında iltizam ve malikâne yöntemi, zaman içinde esham usulü de eklenerek, varlığını korumaya devam etmiştir.

Cumhuriyet'le birlikte iltizam başta olmak üzere İmparatorluk döneminden kalan tüm tahsil yöntemleri kaldırılarak her tür devlet gelirinin memurlar eliyle toplanması temel prensip olarak belirlenmiştir. Özellikle Cumhuriyetin erken dönemlerinde gerek nüfusun büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşıyor olması ve gerekse dönemin ulaşım olanaklarının sınırlılığı, devlet gelirlerinin tahsilinde atlı tahsildarları ön plana çıkarmıştır. 1980'li yılların ortalarına kadar varlığını koruyan atlı tahsildarlar, bir yandan bankacılık sisteminin yaygınlaşması, diğer yandan ulaşım olanaklarının gelişmesi ile birlikte giderek ortadan kalkmıştır. Günümüzde, ilçeler düzeyinde mal müdürlüklerine bağlı olarak çalışan tahsildarlar bulunmakla birlikte, yürüttükleri görevler ve kullandıkları ulaşım araçları bakımından erken dönem tahsildarlardan farklılaştığı görülmektedir. Yürüttükleri görevler açısından günümüzde söz konusu olan, tahsilattan ziyade tebligat iken; ulaşım araçları bakımından ise daha ziyade motorize tahsildar biçimini almışlardır.

Bu çerçevede aşağıda ilk olarak mevcut literatür gözden geçirilecek ardından çalışmada kullanılacak yöntem ve materyal hakkında bilgi verildikten sonra sistemin işleyişine ilişkin bulgular sunulacaktır. Sonuç bölümünde ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

2. MEVCUT LİTERATÜR

Maliye Tarihi alanında mevcut literatüre bakıldığında, çalışmanın konusu ile ilişkili olmak üzere, ilk tespit olarak; tahsildarlar özelinde yapılmış bir çalışma bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, sorunu “teknik” düzeyde ele almanın ötesinde meselenin sosyal ve insanı boyutlarına da dikkati çeken; Mehmet Zeki Pakalın'ın (1939) Osmanlı Maliye Nazırları üzerine çalışması ve Hilmi Yücelen'in (1973) Şair Maliyecileri de kapsama aldığı çalışması ayrı bir şekilde değerlendirebilir. Bunlara ilave olarak Varlık Vergisi somutunda Rıdvan Akar'ın (2000), ve Zaven Biberyan'ın (2013) çalışmaları da “geniş anlamda” Maliye Tarihi kapsamında ele alabilir.

İkinci tespit olarak Türkiye’de doğrudan Maliye Tarihi alanında literatürün niceliksel olarak fazla gelişmemiş olduğu söyleyebilir. Bir disiplin olarak Maliye’nin konumu, diğer disiplinlerle ilişkileri ve Türkiye akademiasında işgal ettiği yerle de yakından ilişkili olan bu “gelişmemişliğin” bir sonucu olarak Maliye Tarihi’ne ilişkin bilgilerin iktisat tarihi bütünü içinde yer aldığı görülmektedir. Türkiye İktisat Tarihi alanında yapılmış çalışmaların literatürdeki yaygınlığı karşısında belgeler üzerinde titiz bir çalışma sonucu olan ve Mali Tarihe ilişkin bilgileri de çıkarabileceğimiz özellikle Bilsay Kuruç (1988; 1993) ve Gündüz Ökçün’ün (1971) çalışmaları öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra Korkut Boratav (2000; 2010), Yahya Sezai Tezel (2002), Tevfik Çavdar (2003), Şevket Pamuk (2007) ve Zafer Toprak’ın (2000) çalışmaları Türkiye İktisat Tarihi alanında genel bir çerçeve çizmesi açısından önemli çalışmalardandır.

Maliye Tarihi somutunda bakıldığında ise Osmanlı mali tarihi üzerine çalışmaların ağırlıkta olduğu söylenebilir. Başta Halil İnalıcık (2004) ve Mehmet Genç’in (2007) uluslararası literatüre katkı düzeyindeki çalışmaları yanı sıra Yavuz Cezar (1986) ve Erol Özvar’ın (2003) çalışmaları da bu çerçevede önemli görünmektedir. (du Velay, 1978) ve (Şener, 1990; Şener, 2007) örneklerinde olduğu gibi çalışmaların bir kısmı Tanzimat ve sonrası döneme yoğunlaşırken; Cumhuriyet dönemi mali tarihinin ise, (Öner, 2005) ve (Pakalın, 1977)’de olduğu gibi teşkilatın kurumsal örgütlenmesinin tarihi şeklinde ele alındığı söylenebilir. Buna karşın Filiz Giray’ın (2010) “Maliye Tarihi” başlıklı çalışması ve Nihat Falay’ın, (1989) ders notları alt başlığıyla yayınladığı çalışması, çeşitli sorunları olmakla birlikte, doğrudan bu alanda yazılmış istisnai çalışmalar olarak değerlendirilebilir. Bunların yanı sıra Nezih Varcan’ın (1987) Vergi Politikalarının oluşumunu incelediği çalışması da bu kapsamda ele alınabilir.

Maliye Tarihi’ne ilişkin literatür konusunda son tespit olarak; söz konusu çalışmaların, tarih metodolojisine ilişkin bir tartışmaya girmeksizin kiminde açık kiminde ise örtük bir şekilde tarihin, “...belgelere dayalı olarak dolayısıyla ideolojik yaklaşımlara izin vermeksizin zaman ve yer gösterilerek toplumsal yaşamları ve olayları anlatan bir [ilim]” (Giray, 2010: I) olması gerektiğine ilişkin bir ön kabule dayandığı söylenebilir. Bunun bir sonucu olarak çalışmalarda “...konuların tarihsel bir akış içinde” (Varcan, 1987: 3) kronolojik olarak sıralanması yoluna gidildiği görülmektedir. Mali sorunların sosyolojik kökenlerine yaptığı vurguyla bu genellenin dışında yer almakla birlikte Falay’ın (1989) çalışması ise, sorunu tarihte vergi olayından itibaren ele alıp İslam ve Batı Avrupa örnekleri sonrasında ayrıntılı bir Osmanlı mali sistemi incelemesi ile sonlandırarak Cumhuriyet dönemini ele almamış olması nedeniyle, kapsam açısından sınırlı görünmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada literatür araştırması ve arşiv taraması yanı sıra, çalışmayı farklı kılacak şekilde kişilerin/tanıkların anlatılarına dayalı sözlü tarih yöntemi kullanılmıştır.

Arşiv taraması kapsamında Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde “tahsildar”, “atlı tahsildar”, “yol vergisi”, “yol parası”, “tarik bedeli” gibi anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan tarama sonucu ulaşılan belgelerin konu, kapsam ve dönemi dikkate alınarak incelenmesiyle aşağıda Tablo 1’de özet bilgilerinin yer aldığı belgelerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden Elde Edilen Belgeler Listesi

Fon Kodu	Kutu No	Sıra No	Dosya Gömleği No	Özet
30 11 1 0	56	19	16	Tahsildar Ali Kemal'den gasp edilen para için yapılan soruşturma neticesinde Mahkemece beraat kararı verilmiş olması sebebiyle davanın düşmesi.
30 11 1 0	111	2	7	Tekirdağ Maliye 10. Daire Tahsildarı iken zimmetine para geçirmekten hüküm giyen Piyade Yedek Asteğmeni Naslıçlı Kemal'in ordudan ihracı.
30 11 1 0	136	8	1	Bolu Özel İdare Tahsildarı Tahir'in zimmetinde kalan paranın tahsili mümkün olmadığından takibinden vazgeçilmesi.
30 18 1 2	16	5	84	Eşkiya tarafından şehit edilen Hakkari'nin 3.daire Maliye tahsildarının çocuklarına 500 lira verilmesi.
30 18 1 2	21	19	41	Erzurum'un Ziravenak köyünde tahsilatta iken eşkiya tarafından basılarak bütün eşyası alınan Tahsildar Hafız Hamdi'ye 300 lira verilmesi.
30 18 1 2	21	5	43	Tahsilatını teslim etmek üzere Düzce'ye gelirken öldürülen Tahsildar Ali Fikri'nin ailesine 750 lira verilmesi.
30 18 1 2	24	19	75	Görevi başında eşkiyalar tarafından şehit edilen süvari tahsildarı Kamil'in öldürülen hayvanının bedelinin ödenmesi.
30 18 1 2	33	15	8	Hınıs kazasının Alucra köyündeki hazine parası ve resmi evrakları eşkiyadan kurtaran Tahsildar Halil'e ikramiye verilmesi.
30 18 1 2	34	18	16	Görev dönüşü donarak ölen Pasinler Özel İdare Tahsildarı Yusuf'un tahsilat parasından kaybolan 88 lira 15 kuruşun affı.
30 18 1 2	62	17	17	Vazife başında öldürülen Tahsildar Raşid'in ailesine 520 lira verilmesi.
30 18 1 2	108	12	29	Görevli iken yıldırım çarpmasıyla ölen Muş ili 1. Daire Tahsildarı Mevlüt Demir'in ailesine para yardımı yapılması.

Kullanılan bu arşiv belgelerini tamamlayıcı bir unsur olarak, seçilen kişilerle sözlü tarih yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Yöntem olarak kullanılan sözlü tarih özünde, tarihi ya da yazılı belgelerden yararlanmakla birlikte; ağırlıklı olarak sözlü tarihçi ile görüşmecisinin birlikte oluşturdukları ve ses ve/veya görüntü kaydı yapılan bir anlatı metninin sözlü tarihçi tarafından çözümlenmesini içeren bir yöntemdir. Sözlü tarihle, belgelere dayalı veya yazılı tarih arasındaki önemli farklardan biri, sözlü tarih görüşmelerinin, söz konusu tarihî olayların yaşandığı dönemde değil, daha sonra ve belleğe referansla yapılmasıdır. Bir başka ifadeyle sözlü tarih anlatısı, görüşmecinin bellek yoluyla geçmişte yaşanmış olayları anımsarken, onları bugünün gözüyle ve bugün için yorumlanmasıyla oluşmaktadır. Sözlü tarihin öznel, güncel ve anlatıya bağlı bu yapısı, tarihin bireyler tarafından günümüzde nasıl anlaşıldığını,

yorumlandığını ve yaşandığını anlamayı sağlamaktadır. Sözlü tarihçi ise tarihi belgeler ve literatür bilgilerine dayalı olarak söz konusu anlatıyı yorumlamaktadır. Bu açıdan sözlü tarih, bir yandan geçmişi araştırırken diğer yandan bugünü irdeleyen yaratıcı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Danacıoğlu, 2010; Neyzi, 2009).

Çalışmada sözlü tarihin, kişinin özel tarihini kapsadığı ölçüde kapsamlı olması nedeniyle görüşmeler yer yer tematik görüşmeye doğru kaymış ve bu çerçevede özellikle dönemin mali tarihine ilişkin sorular sorulup bu konuda bilgi edinilmesine çalışılmıştır.

Bunun yanı sıra yöntemin uygulanmasında çalışmayı ayırıcı kılacak şekilde, aynı “hikâyeyi” tüm taraflarından dinlemek ve bu anlamda daha bütünsel bir “anlatıya” ulaşmak amacıyla görüşmeler sadece tahsildarlarla değil; onlara vergi veren mükelleflerle de yapılmıştır.

Görüşmeler kapsamında farklı yer ve zamanlarda 16 kişi ile görüşülmüş ve toplam 08:45:36 süren kayıt gerçekleştirilmiştir. Aşağıda Tablo 2’de özet bilgilerinin yer aldığı görüşülen kişilerden dördü atlı tahsildar olarak görevli iken (Osman Aydın, Mustafa Çakmak, Hulusi Oğuz ve Mustafa Tomruk); ikisi tahsildar çocuğudur (Necla Duru ve Cazibe Kurt). Geri kalan 10 kişi ise yaşadıkları bölgede yapılan ön inceleme sonucunda dönemi hatırlamalarını mümkün kılacak şekilde 80-90 yaş aralığında olmaları ve/veya vergisel sorunlar yaşamaları dikkate alınarak seçilmiştir.

Tablo 2. Görüşme Yapılan Kişilerin Listesi ve Özet Bilgiler

Adı Soyadı ²	Yaşı	Yaşadığı Yer	Niteliği	Özet
Osman Aydın	79	Manavgat	Tahsildar	1965’te Özel İdare tahsildarı olarak başlamış, sadece Arazi Vergisi toplamış. Bir buçuk yıl yaptıktan sonra maaşı düşük olduğu gerekçesiyle ayrılmış ve ticarete başlamış.
Mustafa Çakmak	86	Gazipaşa	Tahsildar	1946’da Gazipaşa’da atlı tahsildar olarak göreve başlamış, 15 sene tahsildarlıktan sonra daireye geçmiş ve 1971’de emekli olmuş.
Mustafa Tomruk	82	Kaş	Tahsildar	1954’te Özel İdare tahsildarı olarak göreve başlamış, daha sonra Maliyeye geçmiş ve 1978’de Maliye’den emekli olmuş.
Hulusi Oğuz	58	Gazipaşa	Tahsildar	1976’da Gündoğmuş’ta atlı tahsildar olarak göreve başlamış, bir buçuk yıl çalıştıktan sonra 1978’de Gazipaşa’ya tayin olmuş. Atlı tahsildar olmasına karşın hiç at kullanmamış. Görüşme yapıldığında hala çalışmaktaydı
Necla Duru	79	İbradı	Tahsildar Kızı	1890 İbradı doğumlu Tahsildar Necip Özkılınc’ın kızı. Babası 1930’lu yıllarda göreve başlayıp 28 sene çalıştıktan sonra emekli olmuş ve 1961’de ölmüş.

Cazibe Kurt	69	Kaş	Tahsildar Kızı	1910 doğumlu Tahsildar Ali Rıza Öncü'nün, Uçurumlu Rıza'nın kızı.
Ali Kocaer	100	Kalkan Hacıoğlan Köyü	Mükellef	Şeytanın Alisi. Askerliğini Diyarbakır'da yapmış, 1938'de askerden dönmüş. Askerlik yıllarında Konya'da Atatürk ve Fevzi Çakmak'ı görmüş.
Ali Canbaş	87	İbradı/Ormana	Mükellef	1944'e kadar köyde yaşadığıktan sonra İstanbul'a göçmüş. Çocukluğunda malları vergi borcu nedeniyle haczedilmiş.
Vahdettin Barut	86	İbradı/Ormana	Mükellef	1939'da İstanbul'a gitmiş. Kendisi de yol parası ödemiş.
Hüseyin Gerçek	87	İbradı/Ormana	Mükellef	DP'de aktif olarak siyaset de yapmış. Tahsildar Gene Mehmet'in hikayesini ilk anlatan kişi.
Ahmet Uysal	85	Gazipaşa Güney Köyü	Mükellef	Köy hocasının oğlu, fitre ve zekatla geçinmişler. Tahsildar Mustafa Çakmak ve Hulusi Oğuz'a vergi vermiş.
Şevket Tanç	86	Kalkan	Mükellef	Kalkan yöresinde dönemin vergi hikayelerini hatırlayan kişilerden.
Emin Necati Kırca	79	Kalkan	Mükellef	Kasap Süleyman hikayesini ilk anlatan kişi.
Mehmet Kocası	85	Kalkan İkizce Köyü	Mükellef	Aynı zamanda Köy bekçiliği de yapmış ve bu çerçevede tahsildarlarla ilişkili bir kişi.
Sadık Yılmaz	62	Kalkan	Mükellef	İki tahsildarın da; Ali Ünal ve Mustafa Tomruk'un eşleri halası. Kalkan'ın önde gelen varlıklı ailelerinden.
Yusuf Ustaali	90	Kalkan/İslamlar	Mükellef	Kalkan yöresinde döneminin vergi hikayelerini hatırlıyor.

Görüşülen tahsildarlardan doğum, aile kökenleri eğitim düzeyleri, askerlik ve evlilik gibi genel bilgiler alındıktan sonra mesleğe başlangıç aşamaları (sınav, sınavda sorulan sorular vb.), mesleği nasıl öğrendikleri (hizmet içi eğitim alıp almadıkları), hangi vergileri topladıkları, bu vergileri toplarken başlarından geçen olayları, mükellefle ilişkileri ve eğer varsa lakaplarının olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Mükelleflere ise genel bilgiler (yaş, aile kökenleri eğitim düzeyleri, askerlik ve evlilik) yanı sıra ödediği vergiler, hangi tahsildarlara vergi ödedikleri, vergi öderken yaşadıkları güçlükler, tahsildarlarla ilişkileri ve varsa onların lakaplarına ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

4. TAHSİLDARLIK SİSTEMİ VE ATLI TAHSİLDARLAR

Yapılan görüşmeler sonucunda sistemin işleyişine ilişkin elde edilen bulguları dört alt başlıkta incelemek mümkün görünmektedir.

4.1. Genel İşleyiş

Cumhuriyetin erken dönemlerinde bir yandan nüfusun büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşıyor olması diğer yandan dönemin ulaşım olanaklarının sınırlılığı, devlet gelirlerinin tahsilinde atlı tahsildarları ön plana çıkarmıştır. Bölgeyi tanınması ve yerel ilişkilere hâkim olması nedeniyle bölge insanları arasından çoğunlukla sınav yoluyla seçilen tahsildarlar gerek merkezi yönetim bütçesine gerekse il özel idare bütçelerine ait gelirleri toplamakla görevli kılınmışlardır. Toplanan gelirlerdeki farklılıklar yerelde Maliye ve Özel İdare Tahsildarları şeklinde bir ayrımı gündeme getirirse de aşağıda mükellef anlatılarında bu ayrımın belirsizleştiği ve zihinlerde tek bir tahsildar kodlandığı ve gerçekte bunun devletle özdeşleştiği söylenebilir.

Bu ayrım açısından bakıldığında görüşme yaptığımız tahsildarların tamamı Özel İdare Tahsildarıdır ve biri dışında tamamı kamuya açık şekilde ilan edilen sınav sonucunda göreve alınmışlardır. Gazipaşa yöresi tahsildarlarından Mustafa Çakmak: “...o zaman Alanya’da imtihan açıldı. Beş kişi imtihana girdik. Beş kişiden bize nasip oldu” (Mustafa Çakmak ile 20.10.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme); derken Manavgat yöresi tahsildarı Osman Aydın: “...Özel idareye geçtik, imtihanla yine... Özel idare vergi tahsildarlığı” (Osman Aydınla 30.08.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) şeklinde ifade etmiştir. Hulusi Oğuz ise Belediye hoparlöründen yapılan anons sonucu “Antalya’da sınava gittik. Evet. Yazılı sınav yapıldı” (Hulusi Oğuzla 21.10.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) diyerek sınavla göreve başladığını belirtmişlerdir.

Sınavda sorulan sorular konusunda ise Mustafa Çakmak: “...Türkiye’nin nüfusundan sordular, kaç vilayeti var dediler, Antalya’nın nüfusuna kadar dediler, kaç ilçesi var dediler yani. İşte buna benzer sorular sordular. Onları da cevapladık, yazıyla yazdık, verdik notlarımızı biraz dışarıda bekledik...(Kesiliyor)” (M.Ç. 20.10.2012) derken; Hulusi Oğuz: “Bir tanesi aklımda. “Ak akçe kara gün içindir”, şeyini açıklamasını yapın. Aklımda kalan bu” (H.O. 21.10.2012) demiştir.

İşe giriş hikayesini “...Sınav açılmadı...Kadro geldim burada kaymakam Ali Kemal Birol var, dedim kaymakam bey, ben buraya müradat edecem dedim. Senin halin vaktin iyi dedi, seni almam dedi. O zaman Demokrat Parti var. Ben müradat edem mi. Hayır dedi almam dedi. İşte Antalya’da tanıştığım vardı benim, özel idare müdürü bi kilim istemiş, bizim Yeşilbarak köyü vardır, bi kilim verirse yaparım demiş. Neyse biz kilimi bi çuvala sardık (Gülüyor) gönderdik. Orda benim tayin geldi. Başlamam o zaman başladım” (Mustafa Tomrukla 22.12.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) şeklinde anlatan Kaş/Kalkan yöresi tahsildarlarından Mustafa Tomruk’un göreve başlama biçimi ise istisna teşkil etmektedir.

Dönemin ulaşım olanakları göz önüne alındığında tahsildarların at/katır/eşek gibi hayvanlarla ulaşımını sağladıkları, kimi zaman ise yürüyerek gittikleri tahsildar anlatılarından elde edilen bulgulardır. Hayvanların kendileri tarafından alınmasına karşın yem bedellerinin devlet tarafından maaşlarına ilave edilerek ödendiği de yine tahsildar anlatılarından çıkarılan bir bilgidir. Bu çerçevede tahsildarlar: “At bizim. 15 lira yem parası verirlerdi o zaman 15 lira. At kendimizin yani... At öldüğü zaman bana zarar yani. Devlet ona karışmaz yani. Sadece bir yem parası veriyor yani. Başka devletin yaptığı bir görev yoktu....15 lira tayin, yem parası veriyordu. Onunla oluyordu. Ölen bize ait yani” (M.Ç. 20.10.2012); “At benim, kendimindi...Paramızla alıyoz atı...60 lira, 45’te tazminat alırdım,

yem bedeli. İyi para alırdık biz tahsildarlar” (M.T. 22.12.2012); “Yok. Hep babam kendi alırdı...Atın bakımıyla ilgili çok az bir para verirlerdi” (Necla Duru ile 31.08.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme); “...Vardı da at ile çok az giderdi. Daha çokça yayan giderdi hep” (Cazibe Kurt ile 22.12.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) demişlerdir.

Zaman içinde ulaşım olanaklarındaki değişikliklerle birlikte at kullanımını ortadan kalksa da sitemin özü değişmemiş; yem bedeli olarak ödenen tutar bu kez Seyyar Görev Tazminatı adı altında ödenmeye devam etmiştir. Tahsildar örneklerimizden ikisi, Osman Aydın ve Hulusi Oğuz bu kapsama girmekte ve motorize tahsildar olarak adlandırılmaktadırlar. Onların anlatılarında bu kapsamda öne çıkanlar: “Şimdi atlı tahsildar görevine başladığım zaman ben gittim o zamanlarda java motorsiklet vardı, bir java motorsiklet aldım..Vazifeli olduğu yere gitsin de neyle giderse gitsin. İsterse deveyle gitsin...” (O.A. 30.08.2012); “At benden önceki arkadaşlar dönemlerinde vardı. Benim zamanımda motorize ekip olduğu için...Yem bedeli benim dönemimde 90 lira idi...Sonra bunlar Seyyar Görev Tazminatı olarak verilmeye başladı” (H.O. 21.10.2012) şeklindedir.

Göreve başlayan tahsildarların işi öğrenmelerine yönelik olarak başlangıçta bir hizmet içi eğitim vb. almadıkları, daha ziyade usta çırak ilişkisi çerçevesinde kendisinden kıdemli tahsildarlardan öğrendiklerini, tahsildar anlatılarından çıkarabiliriz. Bu çerçevede Hulusi Oğuz göreve başladığı ilk yer olan Gündoğmuş'ta: “...Mehmet Cengiz diye bir büyüğüm vardı, ona teslim ettiler, bunu yetiştirsin dediler. İlk makbuzu kendisinden para çıkararak kesti ve gösterdi. Nasıl kesileceğini, elime şimdiki gibi kod numarası değil de vergilerin kendi isim olarak listesini verdi, buna göre dedi bunları artık, bir de 6183 sayılı tahsil kanunu verdi, okur ve çıkarırsın dedi” (H.O. 21.10.2012) demektedir.

Yerel düzeyde tahsilat işinin hem Maliye hem de Özel İdare açısından, kendi içinde numara verilmiş daireler şeklinde bölümlere ayrıldığı ve her birinin görev alanının belirlendiğini; gerek arşiv belgelerinden gerekse tahsildar anlatılarından çıkarabiliyoruz. Bu çerçevede Tahsildar Osman Aydın: “86 pare köy vardı...Tahsildar ikiydi...Irmaktan öbür tarafa bir tahsildar, ırmaktan bu tarafa bir tahsildar...Adı neydi? Mustafa Öz...Benim köyün Mustafa'nın köyünden fazlaydı...Şimdi Manavgat'ın diyelim ki Sarılar, Dolbazlar,...burda Sorkun vesaire hep bana aitti, ırmaktan bu tarafa. Ta nereye kadar Köprüçayına kadar. Köprüçayı da birirmek ya. Ordan ilerisi Serik” (O.A. 30.08.2012) derken; Mustafa Çakmak görevli olduğu Alanya yöresinin teşkilat yapısını; “...Ben o zaman Alanya'nın yedi tahsildarı vardı, burası benim girdiğim yer altıncı daireydi bir de yedinci daire vardı Alanya'nın köyleri 7 daireydi tahsilat işleri, 7 tahsildar gelir giderdi yani... Benden başka altı tane vardı yani...Emin Bey vardı. Mehmet Emin derlerdi en eskisi o. Ondan sonra bir Hüseyin isminde bir arkadaş vardı. Başka Ali Gül vardı...Bu Gazipaşa'nın esas merkez dahil olan yerleri altıncı daireydi. Köyün yarısıyla merkez bendeydi, diğer bir arkadaşta da köyün bu doğu tarafı vardı....Benim o zaman 18 köyüm vardı. Herkesin köyleri, mıntıkası belli bölükdü yani..” (M.Ç. 20.10.2012) şeklinde belirtmiştir. Kaş/Kalkan yöresi tahsildarı Mustafa Tomruk da benzer şekilde: “42. O zaman Kaş, Demre de Kaş'ındı. Bu asfalt yol Gömbeye çıkan yol, bu tarafı benim, bu tarafı başka bi tahsildarın. Evel dört teneydi...Ali Ünal, Ali Ararat, Hasan Çetin üçü, bi de ben dört tahsildardık. Mehmet Ararat, Rıza Öncü maliye tahsildarıydı ikisi, dörtte biz özel idare tahsildarıydık...” (M.T. 22.12.2012) demiştir. Tahsildar kızları da babalarının görev alanlarına ilişkin bilgiler vermişlerdir; “Otuz tane köyün tahsildarıydı babam. Otuz köyü gezip yapıyordu. Sonradan herhalde bir de tarla ev vergileri çıktı, o zaman bir arkadaş daha vermişler” (N.D. 31.08.2012); “Demre köyelerine gitti, Kalkan'ın köyelerine gitti, onları biliyom. İki tarafına da gitti...Kalkan köyelerinin hepsine gitti. O Eşençayı'na kadar gitti yani. Demre'nin köyelerine hep gitti” (C.K. 22.12.2012).

Tahsildarlar eliyle toplanan vergiler açısından bakıldığında görüşme yaptığımız tahsildarların Özel İdare tahsildarı olması nedeniyle yoğunlukla Bina ve Arazi Vergisi topladıkları, istisnai olarak yol vergisi/yol parası da topladıkları görülmektedir. Tahsildar anlatılarında aynı zamanda söz konusu verginin pratikte işleyişine ilişkin bilgilere de ulaşılmıştır. Bu çerçevede Osman Aydın ağırlıklı olarak Arazi Vergisi topladığını ve gerçekte bu verginin küçük miktarlar teşkil ettiğini; “*Arazi. Arazi Vergisi...Arazi Vergilerini özel idare tahakkuk ettirirdi. Arazinin kıymetine göre bir vergi çıkarılırdı. İşte üç kuruş aslı beş kuruş misli zaten verginin bir kıymeti yok*” (O.A. 30.08.2012) belirtirken; Mustafa Çakmak aynı zamanda yol vergisi de topladığını “*...bina arazi vergisi, yol parası vardı, belediye dahillerinde %50 belediye payı vardı. Köylülere o zaman 12 liraydı yol parası, burası belediyelik olunca 18 oldu, 6 lirası belediyeye ayrıldı 12’si vatandaştan kalıyordu. Sonra yol parası lağvedildi, bina arazi vergisi kaldı, o da sonra sona erdi, maliyeye geçti*” (M.Ç. 20.10.2012) belirtmiştir. Bina ve Arazi Vergisi’nin uygulamasına ilişkin olarak ise; “*Özel idarenin içinde bir şeye bağlı bürosu var, kaymakamlığa bağlı...Bina arazi vergisi vardı. Şimdi bina vergisi üçbuçuk liradan başlar yani binanın değerine göre değişirdi. En ufağı üçbuçuk liraydı yani. Bina buhran milli savunma bakanlığı. Mesela 250 lirası bina vergisi, ondan sonra 40 kuruşu Buhran Vergisi, 40 kuruşu mesela Milli Savunma Vergisi böyle böyle yazardın karşılıklarına üç rakam olurdu, toplamı ne ise o parayı alırdık yani...*” (M.Ç. 20.10.2012) belirtmiştir. Mustafa Tomruk ise ; “*... Ben yalnız tahsildardan emlak vergisi, köylerde musakkavat derlerdi bina vergisi adına, o vergileri aldım...1938’de köylere gitmiş o zaman memurlar yazmışlar, büyük defter tutmuşlar. Hakaten çok şeyli yani, o deftere yazmışlar. Köye oturmuş aynı bir tahsildarın gelişi gibi, iki üç tene de köyden adam, muhtar, onlar bilirkişi oluyorlar. Yazmışlar, senin kaç dönüm tarlan var, işte nerde felan yerde, ona göre kıymet yazmışlar. Yazmışlar mesele felan tarla 30 kuruş, adamın kaç tarlası varsa ismen, ana tahrir diyorlardı ona*” (M.T. 22.12.2012) diyerek işleyişe ilişkin bilgilere katkı sağlamıştır.

Tahsildarlık sisteminin işleyişi açısından önemli bir nokta olan Köye Giriş Çıkış Evrakı’nın varlığı ise bu görüşmelerden elde edilen önemli bulgulardan bir diğeridir. Vergi cezasının hesaplanmasında önemli olan bu uygulamanın işleyişi tahsildar anlatılarında: “*Dairedeki amirin şifai emri ile gidersin. Vardığın zaman muhtarın evine veya muhtarın dairesi varsa oraya varırsın. Muhtarla beraber bir tutanak tutarsın. Bir muhtar, ondan sonra bir aza tahsildar imza eder altına tahsilata başlarsın... Ondan sonra ikinci sefer vardığın zaman işte açarsın gene, falan köyün tahsildarı geldi tahsilata başlandı. Tarih atarsın, imza atarsın. Gelenlerin vergisini alırsın. Fakat vergini altında ceza diye bir şey var, cezasını da alırsın*” (O.A. 30.08.2012); “*Köyden o giriş çıkış zaptını muhtara mühürlettikmiydi şu günden mesela geldi, şu günde ayrıldı diye yani. Bu sefer muhtar bunu tasdik eder. Ben köyden ayrıldıktan sonra kalan borçlar gecikme zammına tabiydi*” (M.Ç. 20.10.2012); “*O köye bir giriş tarihi var bir de çıkış tarihi var. Bu da muhtarların onayıyla. Bir muhtar bir aza. Bunda girip çıkmamızın şeyleri, safi, köylerdeki gelir vergisi hariç veraset ve intikal vergisi, gelir vergisi hariç mahkeme harçlarında gecikme zammı söz konusu olduğunda bizim giriş çıkış tarihimize bakardı*” (H.O. 21.10.2012) şeklinde ifade edilmiştir.

4.2. İşleyişte Sorunlar

Gelirin tahsildarlar eliyle topladığı bu genel işleyiş çerçevesinde tahsildarların üzerinde yüklü miktarda para taşıyor olması bundan kaynaklı olarak bazı sorunları da gündeme getirmesi beklenir. Arşiv belgelerinde bu tip durumlara ilişkin örnekler bulunmakla birlikte sözlü anlatılarda bu yönde bir bilgiye ulaşılmamıştır.

İlk olarak Tahsildar anlatıcıların Özel İdare Tahsildarı olmaları ve bu kapsamda topladıkları vergilerin çok büyük miktarlarda olmaması nedeniyle üzerlerinde yüklü miktarda

para olmadığı görülmektedir. Bu çerçevede Osman Aydın: “*Ya şimdi şöyle durum. Zaten 20 21 gün sende para kalıp da topladığın para kaç lira (Gülüyor). Üç kuruş aslı altı kuruş misli. Bir adamdan alacağın para bu (Gülüyor). Yani 20 günde on bin lira para toplanmaz. Paranın bir kıymeti yok*” (O.A. 30.08.2012) demektedir. Ayrıca kısa aralıklarla üzerlerinde biriken paraları gelip merkeze yatırdıkları da görülmektedir. Mustafa Çakmak’ın anlatımıyla: “*...üzerimde biraz para olduğu zaman dönerdim olduğu gibi gelir parayı yatırır yine giderdim yani. Evet. Ne olur ne olmaz kavilinden, fazla taşınmayı da istemezdim gelir parayı yatırır yine dönerdik yani*” (M. Ç. 20.10.2012).

Olması muhtemel durumlar karşısında tahsildarların kendi paralarıyla almak kaydıyla silahlarının bulunduğunu yine tahsildar anlatılarından çıkarabiliyoruz. “*Paramla aldığım ruhsatlıydı. Tahsildarlar parayla taşıdığı için, muhafazası yönünden silah taşırdı yani, açık yani...Ben aşağı yukarı 15 sene silahı kullandım. Görevliyken*” (M.Ç. 20.10.2012); “*Kendin paranla alacan dediler tabanca, sonra da bi arkadaşım verdi bana tabanca onu da pek kullanmadım, sevmem*” (M.T. 22.12.2012).

Tahsildar Mustafa Çakmak: “*Hayır. Beni. Herhangi bir görevli sıramızda para var pul var yahut çalalım edelim soyalım gibi yolunu keselim gibi böyle bir olayla karşılaşmadık*” (M.Ç. 20.10.2012) diyerek yol kesme, hırsızlık, gibi durumlarla karşılaşmadığını belirtirken; tahsildar Mustafa Tomruk sadece bir arkadaşının başına böyle bir şey geldiğini ancak buna da pek inanmadığını belirtir şekilde: “*İşte bi Emin, neydi onun soyadını bilmiyorum. Emin Bozkurt. O kendi demiş, beni soydular diye. Ne bi soyan çıktı, hiç bi şey duymadım*” (M.T. 22.12.2012) demiştir.

Arşiv belgelerinde ise 1930’lu yıllarda bu yönde örneklerin olduğu görülmektedir. Biga Kazası on birinci atlı tahsildarı Ali Kemal Efendi’nin 338 senesinde (1922) tahsilattan dönüşü sırasında kimliği belirsiz kişilerce gaspediğini³; Erzurum 8. Daire tahsildarı Hafız Hamdi Efendi’nin Ziravnak Köyünde tahsilatta iken köyün eşkiyalar tarafından basılması sonucu üzerinde bulunan makbuz ve resmi evrakın yakıldığı, 70 lira tahsilat parası ve 100 lira değerinde altının ve eşyalarının çalındığını⁴; Hınıs ilçesi Alucra köyünün eşkiyalar tarafından basılması sonucu tahsildar Halil Efendi’nin binek hayvanı ile eşyalarının eşkiyalar tarafından gaspedildiğini⁵; gösteren belgeler, tahsilat işinin yerelde hiç de kolay olmadığını göstermektedir.

Tahsildar Mustafa Tomruk kendi döneminde dahi dağda eşkıya olduğunu ve kendisinin yörenin ileri gelenlerinden biri olan Emin Ağa tarafından korunduğunu belirtirken; “*Kapı pençereyi demir yaptım, o zamanları bu Çakıroğlu vardı Fethiye’nin dağda Akdağ’da, bizim şeyimizde yakınımızda yani, o eşkıya olarak dağdaydı. İşte Yörüklerle geçirmiş, Yörüklerden goyundur, paradırı şudur budur. Dağdan korkardım. E onların sayesinde bene bişeyler etmediler yani. Dedi sen hiç korkma, ordaki Emin Ağa, onların da o zaman bi güvencesi vardı, onların irtibatı vardı şeylerle. Hiç bi şey görmedim yani çok laflar duydum, şöyle soyarlar, böyle soyarlar*” (M.T. 22.12.2012); yine arşiv belgelerinde bazı tahsildarların onun kadar şanslı olmadığını görülmektedir. Hakkari ili üçüncü maliyle tahsildarı⁶; Düzce ilçesi tahsildarı Ali Fikri Efendi⁷; İslahiye ilçesi atlı tahsildarı Kamil Efendi⁸; Kırşehir Merkez ilçe Maliye tahsildarlarından Raşid⁹ bunun örnekleridir.

Bunların yanı sıra yine arşiv belgelerinde eceli ile ölen¹⁰; görev dönüşü donarak ölen¹¹ ve yıldırım çarpması sonucu ölen¹² tahsildar örnekleri; görevin ne denli zorluklarla yapıldığını gösterir niteliktedir.

Bunlara karşın Piyade Yedek Asteğmeni 311(1896) doğumlu Bekir oğlu Kemal’in Tekirdağ 10. Daire tahsildarı iken 534 lira 97 kuruşu zimmetine geçirmesi (ihtilas) üzerine ilgilinin 5 yıl 10 ay ağır hapis cezasına ve 534 lira ağır para cezasına çarptırılması, kamu

hizmetinden yasaklanması üzerine hazırlanan kararnamenin de¹³ gösterdiği şekilde tahsildarlar arasında kötü niyetlilerin de bulunduğunu da bir gerçektir.

4.3. Köylü Tahsildar İlişkileri

Sözlü anlatılardan elde edilen bulgulardan bir diğeri vergi ilişkisinin yerelde nasıl işlediğine yöneliktir. Devletle kurduğu temel ilişkilerden birinin vergi ilişkisi olduğu dikkate alındığında köylü ile tahsildar arasındaki ilişki aynı zamanda devletin halk nezdinde nasıl algılandığına yönelik ipuçları da vermektedir.

Anlatılardan çıkarıldığı kadarıyla ilişkinin tahsildar cephesinde yansıması köylülerin dürüst, borcuna sadık insanlar olduğu ve aralarında çoğunlukla sorun olmadığı yönündedir. Osman Aydın ilçe ile köyü karşılaştırarak *“Şimdi, köylüler o zamanlarda düşün 1965. Buradan kazanın içindekilerden elektrik su parası toplardım. Burada itiraz edenler olur amma köyde itiraz eden olmaz. Köylüler daha uslu, daha uyanık daha insancıl, devletin kanunlarına riayet eden birisidir yani. Köylülerde öyle tilkilik yapan olmaz”* (O.A. 30.08.2012) demiştir. Benzer düşüncelerin diğer tahsildarlar tarafından da büyük ölçüde paylaşıldığı görülmektedir. Bu çerçevede Mustafa Çakmak: *“...bu memleketin halkı, Gazipaşa'nın halkı öteden beri bu köyleri ben benimsiyorum. Temiz, az çok halleri vakitleri iyiydi, borçlarını bilirlerdi, kalleşlik yapmazlardı yani”* (M.Ç. 20.10.2012) demiştir. Arada bazı sorunların varlığını yadsımasa da Hulusi Oğuz, aynı zamanda devletin köylü karşısındaki gücünü de ima eder şekilde; *“Bir sürüde bazı bir iki de aksaklık olabilir ama genele yaymamak gerekiyor. Yüz kişiden atıyorum bir kişi problem doğurmuş o da pek bir nazara alınacak bir şey değil. Nihayet ne kadar itiraz etse de nihayeti devlet alacağından vazgeçmiyor, yasal işlemler başlıyor çünkü”* (H.O. 21.10.2012) demiştir.

İlişkiler konusunda tahsildarların ilişkileri iyi tutmaya özen gösterdikleri hatta bazen ufak tefek iltimaslarda dahi buldukları görülmektedir. Hayvan sayımı konusunda bazen görmezden geldiğini söyleyen Mustafa Çakmak: *“Mesela o bizim kendi aramızda idare ediyon yani. On yakaltıyon mesela yedi yazarsın sekiz yazarsın, birini ikisini aha şunu düşüverdim fakat tamamen silme olmaz derdim yani”* (M.Ç. 20.10.2012) derken; Mustafa Tomruk gecikme zammı konusunda bazen görmezden geldiğini belirtir: *“Gecikme zammının tahakkukta yeri yoktur, yani ben o zaman soracak mıyım köyde, o zaman öyleydi yani, mesela herif bakardım adam fakircik adam cezasını almazdım. Yav benim içim götürmüyor yani, ben çok köylü taraftıydım yani, ben kendi köyümü iyi bildiğim için devlet ne de olsa zengin yav, devlet deniz derlerdi mesela”* (M.T. 22.12.2012).

Devleti tahsildarla özdeşleştiren köylünün zihninde bir korkunun var olup olmadığı konusunda tahsildarlar açısından böyle bir şeyin hiçbir zaman olmadığını söylemeleri beklenen bir durumdur. Tahsildarlar anlatılarının hemen tamamı köylülerin kendilerini sevdiği, onlardan korkmadığına yönelik ifadeler barındırmaktadır. Bu bağlamda Mustafa Çakmak ve Necla Duru'nun ifadeleri geneli de kapsar niteliktedir: *“Severdi. Hayır, güvenirlerdi yani. Güvenirlerdi. Korkmazlardı yani”* (M.Ç. 20.10.2012); *“...Babam kendini o kadar sevdirmişti ki bütün köylüler Necip Ağa derler başka bir şey demezlermiş”* (N.D. 31.08.2012)

Köylüler açısından bakıldığında ise en samimi ifadenin Mehmet Kocası'ya ait olduğu söylenebilir: *“...Korkar, tahsildar geliyor dediler mi valla, candarma, tasildar..., Candarma hindi, valla billa köye bi candarma gelidi hepimiz şart olsun böyle. Yaa”* (Mehmet Kocası ile 23.12.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme). Bir başka gerekçeyle de olsa Yusuf Ustaali de benzer şeyleri söylemektedir: *“Korkardı...Korkması adam geldimi para almadan getmezdi. Ben buraa gomşu bile yanına gezmeye gelmedim derdi. Anadın mı? Haa. Esas para toplamaya gedim derdi”* (Yusuf Ustaali ile 23.12.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme).

4.4. İlişkinin Bir Göstergesi Olarak Lakaplar

Köylü ve tahsildar ilişkilerini gözlemleyebileceğimiz bir başka alan ise tahsildarlara köylüler tarafından ad verilmesi veya lakap takılmasıdır. Takılan lakapların ilişkinin biçimini göstermede kimi zaman sözlü anlatılardan daha gerçeğe yakın bir çerçeve çizdiği söylenebilir.

Tahsildar Mustafa Tomruk her ne kadar “...*Laapsız insan yoktur köylerde*” (M.T. 22.12.2012) dese de tahsildarların kendileri ile ilgili lakaplar söz konusu olduğunda pek de samimi davranmadıklarını söyleyebiliriz. Bu çerçevede Mustafa Çakmak “*Bana Tahsildar Mustafa derlerdi hala da yine öyle*” (M.Ç. 20.10.2012) derken; Hulusi Oğuz daha masum bir lakabının olduğunu söylemiştir: “*Tahsildar derler, çantalı geldi gitti derler. Lakabımız bu yani. Genelde çantamız olunca*” (H.O. 21.10.2012).

Tahsildarlar açısından sadece Ali Rıza Öncü'nün kızı Cazibe Kurt babasının lakabını, anlamı konusu tartışmalı olmakla birlikte, doğrulamıştır: **Uçurumlu Rıza**. Tahsildar arkadaşı Mustafa Tomruk, Ali Rıza Öncü'nün lakabını: “*(Gülüyor). Valla işte vardına ayıp olur şimdi ya, desek... (Gülüyor), Rızaya Uçurumlu derlerdi (Gülüyor)*” (M.T. 22.12.2012) şeklinde belirtirken; kızı bunun gerekçesini; “*Babam gıvrak, çalışkan olduğu için Uçurumlu derlerdi (Gülüyor). Uçurumlu laabı koymuşlardı. Yani her yerde çalışkan olduğu için*” (C.K. 22.12.2012) olarak belirtmiştir.

Lakap takma konusunda esas belirleyici olanın köylüler olduğunu ve bu çerçevede tahsildarla ilişkilerin göstergesi olarak bu lakaplarının kullanılması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında lakaplar fiziksel özelliklerle veya soyadları ile ilişkili olduğu gibi tahsildarın köylüye yaklaşımı veya ona bakışı ile de ilişkili görünmektedir.

Gazipaşa yöresinde **Melek Mustafa** örneğinde soyadının lakap olarak kullanıldığı görülmektedir. “...*Melek vardı. Melek Mustafa. O da tahsildardı... Soy ismi Melek zaten. Melek derler. Meleğin oğlu derler Mustafa'ya*” (Ahmet Uysal ile 20.10.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme). Lakabın anlamı konusunda ise köylü: “*Hiç yani yüzü gülmezdi be Meleğin yahu. (Gülüyor). Hiç yüzü gülmezdi. (içeri sesleniyor)...Hiç gülmezdi. Ciddi dururdu. Katiyen yani borçlunun karşısında güleyim şu yok. Resmi dururdu...*” (A.U. 20.10.2012) diyerek onun yaklaşımı konusunda da ipucu vermiştir.

İnce Zalım örneği ise fiziksel özelliklerin lakap olarak kullandığını göstermektedir. 1940'lı yıllarda Gazipaşa yöresinde tahsildarlık yapan **İnce Zalım**, köylü anlatılarında; “*Tahsildar. İşte Alanya'dan ince Zalım derlerdi, ismini bilemeyeceğim...Lakabı öyleydi...İnsan, aynı bizim gibi insan... Adam kötü bir adam da değildi. Gelir sohbet eder. Parasını alabildiğinden alır alamadığından, elimiz verirse yemeğini yedirir, kalker giderdi canım. Bir şey olmazdı yani*” (A.U. 20.10.2012) şeklinde yer almıştır.

Anlatıların kiminde **Sarı Cehennem**, kiminde **Kara Cehennem** olarak geçen Kalkan yöresi tahsildarlarından Mehmet Bozca'nın hikayesi ise ona bu lakabın takılmasını açıklar niteliktedir. Tahsildar arkadaşı Mustafa Tomruk onu anlatırken: “*Mehmet Bozca...Sarıydı, çikin sarıydı yani (Gülüyor)...Mesela bu bozçala, şeye olmuş ben kıt biliyom Sarı Cehennem derlerdi bu tarafta. Yav, varıyo Palamut köyüne, çıkarıyor makbuzu, köylüyü topluyor, isterse, sıkıysa gelmesin, hepsi toparlanıyorlar. Makbuzun altında şey yok, kopya yok. Kaç ulan senin vergin, üç liraysa beş lira alıyor. O beş lirayı da makbuzu iki lira diye yazıyor veriyor adamın eline. Ya. Doğru Kadıköyüne afedersin orda işte türlü türlü şeyler var o zaman.*” (M.T. 22.12.2012) derken köylü Emin Necati Kırca: “*Kara Cehennem...Boşça, Boşça. Kara Cehennem Boşça...Tahsildarımız. O daha eski. Kara Cehennem geliyor derlerdi, öyle duyardık yani...sertti adam. Tahsil etmek için sert çalışırdı, korkarlardın yani daha doğrusu.*”

Daha olmazsa tokatlardın da. Öyle duyardık yani” (Emin Necati Kırca ile 23.12.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) şeklinde anlatmıştır.

Akseki/İbradı yöresi tahsildarı **Gene Memet**'in hikayesi ise ilginç görünmektedir. Köylü Ali Canbaş lakabın anlamı konusunda; “...İsmi de Gene Memet derlerdi... Şimdi Gene dedikleri, vazifesine çok sadık bir adamdı. Vazifesine sadık olduğu için ona laaab takmışlar Gene Memet demişler.” (Ali Canbaş ile 31.08.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme) derken; Necla Duru babasının tahsildar arkadaşı Gene Memet'i “Akseki'liydi. Ne soyadını bilirim iyicene. Bu lakabı olarak niye öyle derlerdi onu da bilmem. O kadar aklımda kalmış” (N.D. 31.08.2012) şeklinde hatırlamaktadır.

Gene Memet hakkında ayrıntılı bilgi veren Hüseyin Gerçek ise lakabın anlamı konusunda ilginç bir hikaye de anlatmıştır: “Gene Memet diye birisi vardı İbradılı. Her zaman o gelirdi ve onu tanıyorum ben... 1.73-1.75 boylarındaydı. Benim boyum şu an 71. Benim gibi falandı yaklaşık. Zayıf değildi. Yüzü şaplak kişiydi. Bazen kasket giyer, bazen fötr şapka giyer çünkü İbradı'lı olduğu için biz gelir giderdik nahiyemize, o zaman nahiyeydi burası kaza değildi. Ordan tanıyorum kendisini Gene Memet'i. Elinde defterle gelirdi. Biraz da yaşı herhalde, yahut gözünde arıza mı vardı neydi, gözlük de takardı onu da biliyorum. Gözlük takardı böyle makbuz keserdi....Efendim millete geldiği zaman gene gibi yapışırdı (Gülüyor). Ben öyle biliyorum. Hatta burada bizim bir büyüğümüz vardı şimdi Allah rahmet eylesin öldü o. Onun da ismi Mehmet'di. Evine doğru gelirken gene Mehmet geliyor demiş. Gene ismi çok kötü bir isim, insana yapıştığı zaman çıkmayan bir nesne. Ondan sonra bana gene Mehmet dedi diye bu adam bunu dava ediyor, Ömer oğlu Mehmet Efendiyi dava ediyor. Mahkemede hayır efendim ben ona o maksatla söylemedim, yine Mehmet geliyor diye söyledim diyor ve mahkemede beraat ediyor. Bunu ben gözlerimle gördüm yaşadım” (Hüseyin Gerçek ile 02.09.2012 Tarihinde Yapılan Görüşme).

5. SONUÇ

Sözlü anlatılara dayalı olması açısından bir ilk çalışma olarak değerlendirilebilecek bu çalışma ile atlı tahsildarların kişisel tarihleri veya kendi yaşamışlıkları yanı sıra onlar hakkında anlatılanlardan hareketle, bir gelir tahsil yöntemi olarak atlı tahsildarlık sistemine ışık tutabilmek amaçlanmıştır. Bütün olarak bakıldığında çalışma ile yazılı belgeler veya ilgili literatürde yer alan bilgilere ek yeni bilgilere ulaşıldığı söylenebilir.

İlk olarak; atlı tahsildarlık sisteminin işleyişine ilişkin birinci elden bilgilere ulaşılmıştır. Bu çerçevede yerelde tahsilat mekanizmasının kurumsal örgütleniş biçimi yanı sıra ancak uygulayıcılar tarafından dile getirilebilecek Köye Giriş Çıkış Evrakı'nın varlığına rastlanmıştır.

İkinci olarak; sözlü anlatılardan vergi ilişkisinin yerelde veya somutta nasıl işlediğine yönelik önemli bilgilere ulaşılmıştır. Tahsildar anlatılarında her ne kadar köylülerle ilişkilerin sorunsuz olduğuna yönelik iyimser bir tablo çıksa da; köylüler açısından durumun hiç de öyle olmadığı, tahsildar lakaplarından izlenebilmektedir. Bu çerçevede Sarı Cehennem/Kara Cehennem, Gene Memet gibi lakaplarda gözlemleyebileceğimiz tahsildar algısının, çoğu zaman olgudan daha açıklayıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Son olarak köylü/mükellef anlatılarında yoğunluklu olarak vergiden şikayet edildiği görülmektedir. Anlatıcıların yaşları dikkate alındığında, anlatıların yoğunluklu olarak 1940'lı yıllara ait olduğu göz önüne alındığında, savaş yıllarının gerek toplum ve gerekse devlet açısından ciddi bir yokluk yılları olmakla birlikte söz konusu dönemin aynı zamanda Tek Parti yönetimi olduğundan bu dönemi köylülerde Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı olumsuz

bir algı oluşmasının, başlangıcı olmasa da pekiştiği bir dönem olarak görmek de mümkündür. Bulgular bölümünde yer verilmemiş olmakla birlikte, köylü anlatılarının hemen tamamının vergilerden yakınma sonrasında Demokrat Parti'nin bu vergileri kaldırdığına yönelik ifadeleri, DP'nin köylüler nezdinde bulduğu teveccühün, tek nedeni olmamakla birlikte, önemli nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Notlar:

¹ Bu çerçevede Batı literatüründe özellikle (Martin, vd., 2009) ve (Backhaus, 2005; 2013)'un çalışmaları öne çıkarken; Türkçe literatür örnekleri olarak; (Sert, 2015; 2011a; 2011b), (Gürkan, Karahanoğulları, 2013), (Çelebi, 2012) sayılabilir.

² İsimler metin içerisindeki alıntılarda ad ve soyadın ilk harfinden oluşan kısaltmalarla gösterilecektir.

³ BCA F.K. 030.11.1.0. Y.N. 56.16.19.

⁴ BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 21.41.19.

⁵ BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 33.8.15.

⁶ BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 16.84.5.

⁷ BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 21.43.5.

⁸ BCA F.K. 030. 18.1.2. Y.N. 24.75.19.

⁹ BCA F.K. 030. 18.1.2. Y.N. 62.17.17.

¹⁰ BCA F.K. 030.11.1.0. Y.N. 111.7.2.

¹¹ BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 34.16.18.

¹² BCA F.K. 030.18.1.2. Y.N. 108.29.12.

¹³ BCA F.K. 030.11.1.0. Y.N. 111.7.2.

KAYNAKÇA

- AKALIN, G., 2008, *Atatürk Dönemi Maliye Politikaları*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2008.
- AKAR, R., 2000, *Aşkale Yolcuları: Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*, Belge Yayınları, İstanbul: 2000.
- BACKHAUS, J. (eds.), 2005, *Essays on Fiscal Sociology*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 2005.
- BACKHAUS, J. (eds.), 2013, *Essentials of Fiscal Sociology: Conception of an Encyclopedia*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 2013.
- BİBERYAN, Z., 2013, *Babam Aşkale'ye Gitmedi*, Çev. S. Malhasyan, Aras Y., 4. Baskı, İstanbul: 2013.
- BORATAV, K., 2000, "İktisat Tarihi (1908-1980)", içinde *Türkiye Tarihi, Cilt 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980*, S. Akşin eds., Cem Yayınları, 6. Baskı İstanbul: 2000, ss.297-380.
- BORATAV, K., 2010, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Yayınları, Ankara: 2010.
- CEZAR, Y., 1986, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi: XVIII. yy'dan Tanzimat'a Mali Tarih*, Alan Yayıncılık, İstanbul: 1986.
- ÇAVDAR, T., 2003, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi, 1900-1960* İmge Kitabevi, Ankara:2003.
- ÇELEBİ, K. A., (eds.), 2012, *Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, No: 2012/418, Ankara: 2012.
- DANACIOĞLU, E., 2010, *Geçmişin İzleri: Yanıbaşınızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2010.
- Du VELAY, A., 1978, *Türkiye Maliye Tarihi*, Maliye Bakanlığı, Ankara: 1978.
- FALAY, N., 1989, *Maliye Tarihi: Ders Notları*, Filiz Kitabevi, İstanbul: 1989.
- GENÇ, M., 2007, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, 5. Baskı, İstanbul: 2007.
- GENÇ, M., E. ÖZVAR (haz.) 2006, *Osmanlı Maliyesi Kurumlar ve Bütçeler C. 1*, Osmanlı Bankası Arşiv Araştırma Merkezi, İstanbul: 2006.
- GİRAY, F., 2010, *Maliye Tarihi*, Ezgi Yayınları, 3. Baskı, Bursa: 2010.
- GÜRKAN, C., KARAHANOĞULLARI, Y., 2013, Vergi Devletine Kuramsal Yaklaşımlar, *Maliye Dergisi*, Sayı: 165, Temmuz-Aralık 2013, ss.1-26.
- İNALCIK, H., 2004, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, I. Cilt 1300-1600*, Çev. H. Berktaş, Eren Yayınları, 2. Baskı, İstanbul: 2004.
- KURUÇ, B., 1988, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası 1. Cilt 1929-1932*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No: 569.
- KURUÇ, B., 1993, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası 2. Cilt 1933-1935*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No: 580.
- MARTIN, I. W., etall, (eds.) 2009, *The New Fiscal Sociology: Taxation in Comparative Historical Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge: 2009.

- NEYZİ, L., 2009, *Ben Kimim: Türkiye’de Sözlü Tarih Kimlik ve Öznellik*, İletişim Yayınları, İstanbul: 2009.
- ÖKÇÜN, G., 1971, *Türkiye İktisat Kongresi (1923 İzmir) Haberler, Belgeler, Yorumlar*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları No: 262, Ankara: 1971.
- ÖNER, E., 2005, *Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare*, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2005.
- ÖZVAR, E., 2003, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Uygulaması*, Kitabevi Yayınları, İstanbul: 2003.
- PAKALIN, M. Z., 1939, *Tanzimat Maliye Nazırları*, Kanat Kitabevi, İstanbul: 1939).
- PAKALIN, M. Z., 1977, *Maliye Teşkilatı Tarihi: 1442-1930*, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları, Ankara: 1977.
- PAMUK, Ş., 2007, *Osmanlı Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1934*, İletişim Yayınları: 2007.
- SERT, M., 2015, “Eski”den “Yeni”ye Mali Sosyoloji, 30. Türkiye Maliye Sempozyumu’na sunulan Tebliği, 20-24 Mayıs 2015, Antalya.
- SERT, M., 2011a, Ulus Devlet İnşasının Mali Teorisi: “Sınıf Temelli” Mali Sosyolojik Bir Bakış, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11 (21), Mayıs 2011, 67-88.
- SERT, M., 2011b, “Maliye”ye Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Mali Sosyoloji: Öncüler, *Ekonomik Yaklaşım*, 22 (81), 2011, 1-16.
- ŞENER, A., 1990, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İstanbul: 1990.
- ŞENER, A., 2007, *Sona Doğru Osmanlı: Osmanlı Ekonomisi ve Maliyesi Üzerine Yazılar Birleşik Yayınevi*, Ankara : 2007.
- TEZEL, Y.S., 2002, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 5. Baskı, 2002.
- TOPRAK, Z., 2000, “İktisat Tarihi”, içinde *Türkiye Tarihi, Cilt 3: Osmanlı Devleti 1600-1908*, S. Akşin eds., Cem Yayınları, 6. Baskı İstanbul: 2000, ss.217-271.
- VARCAN, N., 1987, *Türkiye’de Vergi Politikalarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi)*, Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınları No: 43, Eskişehir: 1987.
- YÜCELEN, H., 1973, *Türk Mali Tarihine Toplu Bir Bakış ve Maliyeci Şairler Antolojisi*, Nilüfer Matbaası, İstanbul: 1973.

THE ECONOMIC EFFECTS OF GROWING ANTISMOKING ATTITUDES IN TURKEY: AT THE FRAMEWORK OF GENERAL EQUILIBRIUM ANALYSIS

Metin PIŞKIN¹

ABSTRACT

This study aims to investigate the effects of changing smoking attitudes as income grows on the output level of the tobacco industry and on the share of tobacco goods in household budget in Turkey for the period of 2004-2014 using GTAP general equilibrium model. Our analysis indicates that the share of tobacco product in household budget decreases 21% with economic growth between 2004-2014 and also this rate in household budget declines almost 50% with anti-smoking attitudes. And also this study indicates that if consumer demand for tobacco goods hadn't been changed, industrial output could have increased nearly 98%.

Keywords: *Income Elasticity of Demand, Computable General Equilibrium*

JEL Classification: *C68, D12*

1. INTRODUCTION

Awareness about the serious health consequences of cigarette smoking have been increasing. As more becomes known about the negative effects of cigarettes on health, consumer attitudes toward smoking have begun to change. Smoking is increasingly viewed unfavorably, and there is a growing anti-smoking attitude among people. Globally, cigarette consumption has declined during the most recent decade. Between 2000 and 2010, the prevalence of tobacco smoking in men fell in 125 countries, and in women fell in 155 countries (WHO, 2015).

¹ Research Assistant, Istanbul Technical University, Maçka Kampüsü, 34367, Email: piskinm@itu.edu.tr

Declining cigarette consumption is correlated with a country's stage of development (Goel and Nelson, 2006). According to this study, the level of economic development in a country appears to be a key determinant of tobacco use. Approximately more than half of the high and upper middle income countries witnessed a decline in per capita cigarette consumption more than 20 percent since the 1990s. On the other hand, cigarette consumption actually increased over the same period in half of the low income countries.

Turkey is one of the countries which reduce cigarette consumption and has decreasing trend in cigarette sales since late of 1990s (see Table.1). Relating the income per capita growth in Turkey, people's consumption behaviors and their economic results will be analyzed in this study. It is aimed to investigate the effects of changing smoking attitudes as income grows on the output level of the tobacco industry and on the share of tobacco goods in household budget in Turkey for the period of 2004-2014 using GTAP general equilibrium model. In this context, we will look at the effect of changing smoking attitudes at the period between 2004-2014 which Turkey's real per capita income (with 1998 prices) has increased from 4758\$ to 6362\$. To achieve this, GTAP model will be used by creating a 3x3 database with a tobacco sector for Turkey. To explore the effects of changing consumer attitudes about smoking as incomes grow, we used the model that describes long-term income growth by incorporating macro projections for endowment growth and productivity effects, following the methodology used by Arndt et al. (1997) and Burfisher (2011). Then, we will simulate the effects of projected economic growth when (1) Turkish consumer preferences remain unchanged, and (2) consumers become more averse to tobacco products as their incomes grow. Thanks to these two different simulations, this study aims to answer to these questions: how will consumer attitudes toward smoking affect Turkish tobacco industry as income rises? And how will these anti-smoking preferences affect the share of tobacco goods in household budget?

The paper is structured as follows. Firstly, literature will be presented about the questionery of inverse relationship between income growth and cigarette demand. Secondly, the method used in this study and robustness check will be explained. And lastly, results from scenarios will be presented.

2. LITERATURE

A significant amount of study in this issue focus on not only cigarette prices and income levels that determine the demand for cigarettes but also how health warnings -such as advertising- and taxes on tobacco products effect smoking attitudes (Tansel, 2006; Townsend, 1987; Dagi, 1999; Warner, 1977). The studies which focus on the price elasticity of cigarette demand uses time series analysis to estimate the relationship between cigarette demand and income levels. Existing literature on Turkey finds the reverse relation between cigarette demand and prices. According to Yurekli et al. (2010) predicted price elasticity of cigarette demand is between -0,33 and -0,44 for Turkey.

On the other hand, this broad trend veils differences among categories of countries. According to Goel and Nelson (2004), declining cigarette consumption is correlated with a country's stage of development. Approximately more than half of the high and upper middle income countries in their data set witnessed a decline in per capita cigarette consumption more than 20 percent since the 1990s. In contrast, cigarette consumption actually increased over that period in half of the low income countries. Goel and Nelson (2004) suggest a number of reasons why a country's stage of development may affect its national smoking habits. Wealthier nations have better resources to monitor and control tobacco use, and a more educated population might be more aware of the health risks posed by smoking are some of the reasons. These variations reflect the significant differences across countries in smoking behaviors.

The income-elasticity of cigarette demand deserves more attention in its own right as an interesting example of the basic economics of health behaviors. Existing evidence seems to suggest that whether the income elasticity is positive or negative varies systematically across time periods, countries, and demographic groups for high-income countries like the U.S. the sign appears to have reversed over time, so that cigarettes appear to have switched from being a normal good to an inferior good¹ (Wasserman et al. 1991; Kenkel et al. 2014). Within low and middle income countries, cigarettes might still be a normal good (Bobak et al. 2000; Peck 2011). Deaton's study (2002) suggests that smoking is inferior: the total elasticity of demand with respect to income is -0.078 according to his OLS regression. Similarly we also found that smoking is an inferior good in Turkey².

Across the world, the prevalence of smoking tends to be higher in low-income and middle-income countries than in high-income countries. And also income differences in a country may specify the predisposition of cigarette consumption. The strong association between low-income and smoking in the U.S. is a good example. 33 percent of adults who earn less than \$15,000 per year smoked, compared to only 11 percent of adults earning more than \$50,000 per year in 2010 (Deaton, 2002). Turkey as a case has a similar trend at the point of the reverse relation between income level and smoking. The table below introduces the consumption levels of tobacco products in Turkey from 1925 to 2014. While looking at this graph, it should also be considered that Turkey has increasing GDP per capita especially between 2002-2014. This inverse relation between income and consumption sheds light to the inferiority of smoking in Turkey.

Table 1. Domestic Sales of Cigarette in Turkey

Years	Amount (Billion Unit)	Years	Amount (Billion Unit)
1925	2,42	1996	96,60
1930	7,13	1997	101,10
1935	9,07	1998	108,60
1940	10,07	1999	114,40
1945	9,17	2000	111,70
1950	15,76	2001	111,80
1955	22,43	2002	110,00
1960	27,13	2003	108,16
1965	31,84	2004	108,87
1970	39,40	2005	106,72
1975	52,20	2006	107,91
1980	57,00	2007	107,45
1984	63,00	2008	107,86
1985	63,00	2009	107,55
1990	73,30	2010	93,35
1991	76,50	2011	91,22
1992	78,50	2012	99,26
1993	88,40	2013	91,66
1994	91,30	2014	94,68
1995	95,80		

Source: TAPDK (Tobacco and Alcohol Market Regulatory Board)

The inferiority effect of smoking in Turkey is not a topic which analyzed in literature. As such, this is the first study in Turkey which analyzes the consumption and production

effects of changing smoking behavior as income grows. The finding of this study distinguishes by the other studies done which analyzed the relation between income and cigarette consumption. This study tries to answer both the decrease of tobacco consumption in household budget and the decrease of production in tobacco industry at the framework general equilibrium.

3. METHODOLOGY

The model used in this study is GTAP general equilibrium model. General equilibrium models describe the motivations and behavior of all producers and consumers in an economy and the linkages among them. The model encompasses all economic activity in an economy simultaneously. This includes production, consumption, employment, taxes, savings, trade and linkages among them. For example, if consumer's behavior changes for a certain good, this will be felt throughout the economy. The changes in consumer demand and industry output will then affect employment, incomes, taxes, and savings and of course trade flows. A general equilibrium model describes all of these relations in an economy. CGE models mentality is: "Everything depends on everything else".

In a CGE model, equilibrium occurs at the price which clears the market. Producers choose input and output levels that maximize their efficiency. Consumers maximize their utility given their budgets and the prices of goods. And by creating disequilibrium, namely, by changing an exogenous variable in the model, all of the CGE model equations are re-solved to find new solution values for all of the endogenous variables in the model. The new values represent a new equilibrium in which the supply is again equal to demand at some set of prices.

The model is GTAP and the data base is version 7 of the GTAP data with all regions except Turkey aggregated into ROW and with the commodities aggregated to three sectors, namely "manufacturing/agriculture" (containing all manufacturing sectors including agricultural goods), "services" and "tobacco". And the Social Accounting Matrix³ (SAM) generated from GTAP database reports the values of all goods and services that are produced and the income generated from their sale.

In this study, aggregation of sectors has been made on specifically tobacco industry that is relevant to the research question. We used the GTAP database⁴ to develop a small, three sectors, and three factor database for 2004 for Turkey and an aggregated rest-of-world region (hereafter ROW). Three sectors are tobacco, agriculture/manufacturing, and services; and the three factor of production are land, labor, and capital.

Our static CGE model describes an economy in equilibrium before and after a model shock. Firstly, ten years macro projection (2004-2014) is defined to see before and after of the economic growth. To define our experiment, we need to know the cumulative growth in endowment and productivity over our projection time period of 2005-2014⁵. Table 2 presents the calculations for factor endowments and productivity. By using these data, cumulative growth rates in endowments and productivity for Turkey and Rest of World during 2005-2014 were calculated to define 10 year macroprojection as a model shock. This shock is essential to see the growth effect in the last decade and consequently a new macroeconomic equilibrium with higher levels of capital, labor and productivity. For example, if the economy's total capital stock is assumed to increase by %122, our model results describe the microeconomic changes in capital stock in each industry, industry output, commodity demand, and so forth. Given projections of these variables, the model can be solved for the structure of the output in the year 2014. Base simulation in this study is generated by using cumulative growth rates which is presented in table 3.

Table 2. Annual Growth Rates in Factor Endowments and Productivity

	Base	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Quantity										
<u>Labor Force Cumulative</u>											
TUR	1	-0,015	0,010	0,016	0,029	0,035	0,037	0,041	0,021	0,035	0,034
ROW	1	0,017	0,016	0,016	0,015	0,015	0,014	0,014	0,013	0,013	0,014
<u>Capital Stock</u>											
TUR	1	0,270	0,213	0,164	0,167	-0,423	0,555	0,278	-0,130	0,063	0,069
ROW	1	0,097	0,107	0,137	0,079	-0,163	0,139	0,118	0,016	0,036	0,029
<u>Total Factor Productivity</u>											
TUR	1	0,139	0,024	0,138	0,051	-0,014	0,004	-0,050	0,050	-0,004	-0,003
ROW	1	0,036	0,036	0,066	0,057	-0,004	0,038	0,056	0,006	0,007	0,021

Source: Author calculation.

Notes: Employment data for Turkey from TÜİK and employment data for ROW from UNCTAD. Capital Stock is accounted by dividing gross capital formation to Turkish GDP for each year. ROW's Capital stock is accounted in the same fashion. By dividing the world GDP to gross capital formation, we get the world capital stock and then, by extracting Turkish capital stock from world capital stock we get the ROW's capital stock. Capital stock formation and GDP data are from World Bank. Total Factor Productivity (TFP) was accounted by using classical Solow approach. Our log difference TFP equations' factor shares are respectively 1/3 and 2/3 for capital and labor.

The table below shows the cumulative growth rates of three important variables for classic economic growth theory. Turkey stands out with a very high rate of capital accumulation, and high rate of TFP growth according to ROW according to the cumulative growth between 2004-2014.

Table 3. Cumulative Growth Rates over the Period 2004-2014 (Percentage Change)

	Labor Force
TUR	22,84
ROW	15,52
	Capital Stock
TUR	122,08
ROW	67,18
	TFP
TUR	37,16
ROW	27

Sources: Author calculation

Secondly, two scenarios are defined to see the effects of economic growth and downward trend of cigarette demand. In the first scenario, the growth experiment has been run by using the default parameters⁶ in the Constant Difference of Elasticities⁷ (CDE) of GTAP model. In this scenario, there are no changes in attitudes about smoking as incomes grow. In the second scenario, it is assumed that consumers in Turkey develop stronger anti-smoking attitudes as their incomes grow. The income elasticity of demand parameter was changed to see the effect of anti-smoking attitudes. As seen appendix A, income elasticity of demand for tobacco products has been calculated -0,1758.

3.1. Robustness of Results

Systematic sensitivity analysis is taken from Arndt and Hertel (1996) which reports sensitivity of a simulation with respect to changes in the values of the parameters which determine income elasticity of demand. In economic simulations, results often hinge crucially on values of key parameters such as income elasticity of demand which has been changed in this study (INCPAR). To see how variations in the values of this parameter affect model results, systematic sensitivity analysis checks the robustness of the results.

Table 4. Systematic Sensitivity Analysis of Preferences Changes on Tobacco Quantities in Turkey

	Model Result	Mean	Standard Deviation	95% Confidence Interval	
				Upper	Lower
Production	47.52	47.67	5.40	71.81	23.53
Private consumption	18.91	19.04	6.58	48.45	-10.37

Source: GTAP model (version 7.0)

According to systematic sensitivity analyzes (SSA) (Arndt, 1996), both production and private consumption variables have a positive mean values and both of them are significantly greater than the standard deviations. We can conclude that these findings we found are robust. This shows the accuracy of the results in the sense that the probability of this is high even allowing for the variations in the parameters we varied in the SSA calculations.

4. EMPIRICAL EVIDENCES

The impact of economic growth and downward trend of cigarette demand despite increasing income have different impacts on household budget. The table below displays budget shares of each commodity group in total private household spending according to GTAP model general equilibrium analyses.

Table 5. Private Household Budget Shares Under Alternative Scenarios

	Base		Income Growth		Income Growth with TUR No-Smoking Preferences	
	TUR	ROW	TUR	ROW	TUR	ROW
Tobacco	0,024	0,025	0,019	0,023	0,012	0,023
Agr./Mfg.	0,509	0,298	0,452	0,287	0,456	0,287
Services	0,467	0,677	0,529	0,69	0,533	0,69
Total	1.00	1.00	1.00	1.00	1,00	1,00

Source: GTAP model (version 7.0)

As income elasticity of demand for tobacco and the aggregation of agriculture and manufacturing sectors (Agr/Mfg) are less than one and that for services is greater than one, all else equal, this means that demand for these inelastic sectors will increase by proportionately less than the increase in income, whereas consumption of services will increase by proportionately more than the change in income. Therefore, the services budget share is expected to expand while the share of tobacco and agr/mfg will decline in both scenarios.

As seen in table 5, budget shares of tobacco and agr/mfg sectors has declined at following two scenarios after the economic growth. Economic growth reduces the household budget share for tobacco from 2.4% to 1.9%. And the last scenario shows the economic effects of non-smoking preferences in household budget. This scenario differs from the other two scenarios which is used default elasticity parameters. The income elasticity of demand which is measured -0.175 was imposed in this scenario and the result for change of the budget share under this scenario is comparatively minimal but worth to specify and the household budget share for tobacco product dropped to 1.2% withantismoking preferences in Turkey.

Table 6 displays the impact of economic growth and downward trend of cigarette demand despite increasing income on industrial output as a percentage change from base scenario.

**Table 6. Industry Output with and without Changes in Turkey Smoking Preferences
(% change from base)**

	Income Growth Without Changes in Smoking Preferences		Income Growth with No-Smoking Preferences	
	TUR	ROW	TUR	ROW
Tobacco	98,48	64,65	35,35	64,62
Agr./Mfg.	124,35	67,99	124,37	67,99
Services	136,26	71,38	136,92	71,38

Source: GTAP model (version 7.0)

Economic growth causes the equilibrium demand and supply to increase from the initial equilibrium. As seen in table 6, economic growth causes to increase all the sectors' outputs. But the output increase of tobacco sector increases less than the other sectors in all scenarios as a percentage change. On the other hand, tobacco sector with the non-smoking attitudes increases its output even less than the income growth scenario. Anti-smoking preferences will cause the equilibrium quantities to fall compared to situation which is no change in smoking preferences. If consumer demand hadn't been changed, industrial output would have increased nearly 98 percent. With anti-smoking attitudes the total output of the sector increases only 35,4% which is less than income growth scenario with the growing demand of cigarette like the trend in Turkey before 1999 (see Table 1).

5. CONCLUSION

In this study it is tried to answer to how consumer attitudes toward smoking affects Turkish tobacco industry as income rises and how these anti-smoking preferences affect the share of tobacco goods in household budget. These effects were shown through the method of computable general equilibrium.

Growing amount of literature focusing on declining cigarette demand correlated with a country's economic growth is consistent with the case of Turkey in this study. CGE analysis in this study verifies the adverse relation between economic growth and cigarette demand in Turkey. The shares of tobacco product in household's budget declines after the economic growth which we assumed there is no change in attitudes of smoking. Economic growth reduces the household budget share for tobacco from 2.4% to 1.9% and with the effects of non-smoking preferences in household budget share drops to 1.2% with anti-smoking preferences in Turkey. In another saying, these rates indicate that the share of tobacco product in household budget decreases 21% with economic growth and this rate in household budget declines almost 50% with anti-smoking attitudes.

On the other hand, Economic growth causes to increase all the sectors' outputs but anti-smoking preferences cause the equilibrium quantities to fall in tobacco sector. If consumer demand hadn't been changed, industrial output would have increased nearly 98%. Anti-smoking attitudes cause the total output of the sector to increase 35.4% which is less than income growth scenario with the growing demand of cigarette like before 1999.

NOTES

1. The cigarette is normal at (p,w) if $\partial x(p,w)/\partial w \geq 0$; this means that demand is nondecreasing in wealth. If cigarette's wealth effect is instead negative, then it is called inferior (Mas-Colell et al, 1995)
2. As seen in appendix A
3. It can be asked for from the author.
4. Version 7.0 of the GTAP database, released in 2008, describes 113 countries and fifty seven commodities in a 2004 base year.
5. We begin with 2005 because 2004 is the base year for our data.
6. The model database provides the values of all exogenous variables and parameters, and the initial equilibrium values of all endogenous variables.
7. An important and useful characteristic of CDE demand system is that it is nonhomothetic. Namely, as incomes change, consumers can purchase proportionately more luxury goods and spend a smaller share of their budget necessities, depending on the income elasticity of demand specified for each good.
8. The equation of income elasticity of demand is $(Q_2-Q_1)/Q_1 / (\text{income}_2-\text{income}_1)/\text{income}_1$. Here, Q_2 implies the consumption of tobacco goods (per person) in 2014 and Q_1 is the same for 2004. There is a limitation to our analysis in this point. The limitation is that the GTAP database combines beverages with tobacco just like TUIK database does. But fortunately we can see the weight of consumptions for each group of good. Therefore we weight the cigarette consumption and beverages in tobacco. Beverages approximately constitute %7 of tobacco goods. Cigarette consumption data is extracted from TAPDK and respectively 1,196.691 units and 1,536.691 units. And income_2 and income_1 implies respectively reel GDP per capita in 2014 (with 1998 prices) and reel GDP per capita in 2004. Data is extracted from TUIK and respectively 4758\$ for 2004 and 6362\$ for 2014.
9. Appendix A

REFERENCES

- Arndt, C., 1996, An Introduction to Systematic Sensitivity Analysis via Gaussian Quadrature, Technical Paper, *GTAP Resource*.
- Arndt, C., 1997, China in 2005: Implications for the Rest of the World, *Journal of Economic Integration*, 12(4) December, 505-547.
- Bobak, M., Prabhat, J., Son N., and Martin J., 2000, *Poverty and Smoking*, Edited by PhabhatJha and Frank Chaloupka, *Tobacco Control in Developing Countries*, Oxford: Oxford University Press, New York, ISBN: 0192632507
- Burfisher, M., 2011, *Introduction to Computable General Equilibrium Models*, Cambridge University Press, New York, ISBN:9780521139779
- Dagli, E., 1999, Are low Income Countries Targets of the Tobacco Industry?, *International Tuberculosis Lung Disease*, 3(2):113–118.
- Deaton, A., 2002, Policy Implications of the Gradient of Health and Wealth, *Health Affairs*, 21(2):13-30.
- Goel, R., Nelson, M., 2006, The Effectiveness of Anti-Smoking Legislation: a Review, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 20, No. 3.
- Hertel, T.W., 1997, *Global Trade Analysis: Modeling and Applications*, Cambridge University Press, New York, ISBN:978-0521643740
- Kenkel, D., Schmeiser, M. and Urban, C., 2014, Is Smoking Inferior? Evidence from Variation in the Earned Income Tax Credit, *NBER Working Paper*, No: 20097
- Kilic, D., Oztürk, S., 2014, Gender Differences in Cigarette Consumption in Turkey: Evidence from the Global Adult Tobacco Survey, *Health Policy*, Volume 114, Issues 2–3, February 2014, 207–214.
- Mas-Colell, A., D. Whinston, M., and R. Green, J., 1995, *Microeconomic Theory*, New York and Oxford, Oxford University Press, New York, ISBN:9780195102680
- Peck, R. M., 2011, Equity Issues, Tobacco, and the Poor, Edited by Ayda Yurekli and Joy de Beyer, *World Bank Economics of Tobacco Toolkit*.
- Tansel, A., 1993, Cigarette Demand, Health Scars and Education in Turkey, *Applied Economics*, 25:4, 521-529
- Townsend, Joy L., 1987, Cigarette Tax, Economic Welfare and Social Class Patterns of Smoking, *Applied Economics*, 19:3, 355-365.
- Warner, K., 1977, The Effects of the Anti-Smoking Campaign On Cigarette Consumption, *AJPH*, Vol. 67, No, 7.
- WHO, 2015, Global trends and projections for tobacco use, 1990–2025: an analysis of smoking indicators from the WHO Comprehensive Information Systems for Tobacco Control, 2015; 385: 966–76.
- World Bank, 2013, *Global Trends in Tobacco Use*,
<http://web.worldbank.org/wbsite/external/topics/exthealthnutritionandpopulation/>
- Yurekli, A., Onder, Z., Elibol, H.M., Erk, N., Cabuk, A., Fisunoglu, M., Erk, S.F., Wasserman, J., Willard G. M., Joseph P. N., and John D. W., 1991, The Effects of Excise Taxes and Regulations on Cigarette Smoking, *Journal of Health Economics*, May;10(1):43-64

APPENDIX

Appendix A. Base INCPAR Parameter Values and Updated Values

	Base Parameter Values		Updated Parameter Values
	TUR	ROW	TUR
Tobacco	0.678	0.710	-0,175
Agr./Mfg.	0.801	0.828	no change
Services	1.232	1.086	no change

Notes: $INCPAR_i$: a parameter related to the income elasticity of demand for good i . Larger $INCPAR_i$ parameter value implies larger income elasticity of demand.

- Inferior goods: $INCPAR_i < 0$
- Income insensitive (necessity) goods: $0 < INCPAR_i < 1$
- Income sensitive (luxury) goods: $1 < INCPAR_i$
- Homothetic demand: $INCPAR_i = 0$ for all i